הלכות גירושין פרק י"ב (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

סיכום השיעור: רמב"ם הלכות גירושין – פרק י"ב

הקדמה לפרק י"ב (וי"ג) מהלכות גירושין

1. דברי הרמב"ם

(הקדמה כללית לתוכן ולמבנה של פרק י"ב בהלכות גירושין)

2. ביאור הפשט

לאחר ששני הפרקים הקודמים עסקו בהלכות שלאחר הגט (שהגט מתיר את האשה לשוק), נכנס פרק זה לפרטי **דיני נאמנות**: כיצד אנו יודעים למעשה שאשה היא פנויה או מותרת לשוק, מה יוצר חזקת פנויה, ועד מתי מחזיקה חזקת אשת איש. הפרק מתחלק לשני חלקים עיקריים (החלוקה היא בהלכה ט"ו):

1) **החלק הראשון:** נאמנות של אשה או של עדים לומר שנתגרשה (יציאה מאיסור אשת איש על ידי גירושין).

2) **החלק השני:** נאמנות של אשה או של עד אחד לומר "מת בעלה" במקום רחוק (הנושא הגדול של עגונות).

3. חידושים וביאורים

* **מדוע דיני "מת בעלה" נמצאים בהלכות גירושין? (ר' יצחק):** המשנה בקידושין אומרת שהאשה קונה את עצמה בשני דברים, בגט ובמיתת הבעל. ניתן להתבונן על כל ספר נשים כך: **הלכות אישות** עוסקות באופן שבו אשה *נעשית* אשת איש (ובהלכות הנלוות לכך), ו**הלכות גירושין** עוסקות בעצם באופן שבו היא *יוצאת* מהיותה אשת איש (ה"ביטול"). על פי רוב יוצאים מאשת איש על ידי גט, שיש בו הלכות רבות. מיתת הבעל כשלעצמה היא מציאות שאין בה הלכות, אך ההלכה היחידה הנוגעת לה היא כאשר *אין יודעים* אם הבעל מת (דיני נאמנות). לפיכך היא משתלבת היטב בהלכות גירושין, ובפרט משום שגדרי הנאמנות של גירושין ושל מיתת הבעל דומים מאוד.

* **התמונה הכוללת של ספר נשים (ר' יואל אשר):** בניינו של הרמב"ם מעורר התפעלות: הוא פותח בהלכות אישות ביסודות הפשוטים (מהי אשה, השנים והמעמדות), אחר כך מצוות פריה ורביה, כיצד מתנהלים הנישואין, כיצד מסיימים את הנישואין (גירושין), ועתה – לאחר הלכות הנאמנות – חוזרת האשה למעגל, כדי שתוכל להינשא שוב, בבחינת "לערב אל תנח ידך".

* **[סטייה מהנושא: גאונות פסיקת ההלכה לעומת הלמדנות הישיבתית]:**

* **ר' יואל אשר** מעיר מניסיונו בלימוד פרק האשה רבה (יבמות) וכתובות בעיון בישיבת שערי יושר: כשמגיעים מן הגמרות עם כל שכבות הלמדנות אל הטור והרמב"ם, מרגישים לכאורה שאין כאן למדנות. אך באמת מונחת כאן גאונות גדולה בהרבה – ליטול סוגיות מסובכות כאלה (שבהן רואים גם את הרי"ף הארוכים) עם "במה דברים אמורים" רבים וחזקות הסותרות זו את זו, ולזקק מהן הלכה פסוקה וברורה.

* **ר' יצחק** מוסיף שהסיבה שהסוגיות מסובכות כל כך בגמרא אינה משום שרצו סתם לומר למדנות בעולם (ואת מה שעושים בישיבות יש להבין מהי תכליתו), אלא משום שהמציאות והמעשים שבאו לפני בית הדין היו מסובכים מאוד. הרמב"ם מבהיר כאן מהי ההלכה למעשה.

* **שני האופנים העיקריים בנאמנות גירושין (ר' יצחק בשם הרב רבינוביץ):** כהקדמה להבנת דרכו של הרמב"ם בהלכות הראשונות, ישנם בנושא "נתגרשה" שני אופנים עיקריים (ואילו ב"מת בעלה" חילוק זה אינו שייך כל כך, שכן שם בדרך כלל יודעים שהייתה אשת איש):

1. **אופן א' (לא הוחזקה):** איננו יודעים כלל שהייתה פעם אשת איש (כל זמן שאין חזקת אשת איש, יש לכל אשה חזקת פנויה). אנו יודעים על אישותה רק באותה דרך שבה אנו יודעים על גירושיה – על ידי דיבורה שלה. זהו המקרה הפשוט ביותר, ובו פותח הרמב"ם בהלכה א'.

2. **אופן ב' (הוחזקה):** אנו יודעים מקודם שהייתה אשת איש (יש לה חזקת אשת איש), והשאלה היא כיצד היא יכולה לצאת מחזקה זו.

הלכה א' (והלכה ב'): אשת איש הייתי וגרושה אני (הפה שאסר הוא הפה שהתיר)

1. דברי הרמב"ם

האשה שבאה ואמרה אשת איש הייתי וגרושה אני, נאמנת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.

2. ביאור הפשט

אשה באה לפנינו ממקום אחר (שאין מכירים אותה ואין לנו עליה שום חזקת אשת איש קודמת) ואומרת: "הייתי אשת איש, אך כעת אני גרושה". מאמינים לה שהיא מותרת לשוק. הטעם הוא שהסיבה היחידה שנחשוב שהיא אשת איש היא רק משום ש*היא עצמה* אמרה זאת; ממילא, אותו הפה שאסר אותה ("אשת איש הייתי") הוא אותו הפה שמתיר אותה ("וגרושה אני").

3. חידושים וביאורים

* **הכלל "הפה שאסר" אצל הרמב"ם (ר' יצחק):** הרמב"ם התרשם מאוד מכלל זה, ובפירוש המשניות (מסכת דמאי) כותב הרמב"ם ש"הפה שאסר הוא הפה שהתיר" הוא כלל גדול בכל התורה כולה.

* **מחלוקת הראשונים אם "וגרושה אני" צריך להיות "תוך כדי דיבור" (דברי הרמ"ך):**

* **ר' יואל אשר** מביא מחלוקת ראשונים גדולה, ובפרט את **הרמ"ך** (ר' משה כהן מלוניל, מן המגיהים ובעלי ההשגות על הרמב"ם, בדורו של הראב"ד או לפניו). הרמ"ך אומר שדין הרמב"ם הוא רק כאשר היא אומרת "וגרושה אני" **תוך כדי דיבור** ל"אשת איש הייתי". אבל אם אמרה "אשת איש הייתי" והשאירה זאת כך (וכבר האמינו לה), אינה יכולה לבוא אחר כך ולומר "גרושה אני" אלא אם כן נותנת **אמתלא** (הסבר טוב מדוע אמרה קודם רק אשת איש). ר' יואל אשר מעיר שבלשון הרמב"ם ("אשת איש הייתי וגרושה אני") אכן נשמע כמשפט אחד ארוך, דבר שיכול לרמז על תוך כדי דיבור, אף שהרמב"ם אינו כותב זאת במפורש כתנאי.

* **קושיה מתוספות במגילה (ר' יצחק):** אם היא אומרת זאת תוך כדי דיבור, הרי אין צורך כלל להגיע לדין "הפה שאסר"! הרי זהו דין פשוט בכל התורה ש"תוך כדי דיבור כדיבור דמי" (היא יכולה לחזור בה או לפרש את דבריה, ואין זה מן היוצאים מן הכלל כמו מקדש, מגרש, מגדף ועובד ע"ז, שבהם תוך כדי דיבור אינו מועיל)!

* **תירוץ א' (חילוק בין חלות לנאמנות – ר' יואל אשר ור' יצחק):** הכלל שבקידושין וגירושין אין תוך כדי דיבור מועיל נאמר רק ב**חלות** (כשאדם מקדש או מגרש). כאן אין אנו עוסקים ביצירת חלות, אלא ב**דיני נאמנות** – ובנאמנות היסוד הוא "הפה שאסר".

* **תירוץ ב' (דיוק בלשון "הייתי" – ר' יצחק):** "תוך כדי דיבור" הוא עניין של *פירוש* דבריו של אדם או של *חזרה* (נטילת הדיבור הקודם). אך כאן היא אינה חוזרת מדבריה הקודמים, שהרי מלכתחילה אמרה בלשון עבר: "אשת איש *הייתי*" (ואולי הרמב"ם אכן מדייק בלשון "הייתי", שמעולם לא העמידה את עצמה כאסורה כעת).

* **שקלא וטריא בסברא: האם דיבורה הראשון מעמיד "חזקת אשת איש" הדורשת תוך כדי דיבור?**

* **סברת ר' יואל אשר (שדיבורה יוצר חזקה):** כאשר אשה באה לעיר חדשה (באו מעיר אחרת, לפני שלב "באו עדים") ואומרת בבית הדין "אשת איש הייתי" או "אשת איש אני", מתייחסים לדבריה ברצינות (נאמנותה על עצמה היא מדין "שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא"), ובכך היא מעמידה על עצמה **חזקת אשת איש**. עם הזמן מכירים אותה בעיר כאשת איש. אם מקבלים זאת, כיצד תוכל זמן מה לאחר מכן (שלא תוך כדי דיבור) לבוא פתאום ולומר "גרושה אני"? הדבר היה נראה כעולם של הפקר, שבו אדם יכול לשחק בבית הדין: היום רושמים אותה בספר היוחסין כאשת איש, בשבוע הבא היא אומרת "גירשני", וביום השלישי היא שוב אומרת "אשת איש אני"! לפיכך "פה שאסר" אינו נותן לה זכות נצחית לשנות את דבריה בכל עת שתרצה, אלא הדבר צריך להיות תוך כדי דיבור, כשהיא עדיין באמצע העמדת החזקה ורק מוסיפה פרטים. ר' יואל אשר מעלה גם את השאלה אם אומרים את הכלל "סוקלין על החזקות" על חזקה הבנויה אך ורק על "שויא אנפשיה" שלה.

* **תירוצו של ר' יצחק (הגדר הלמדני של פה שאסר לעומת חששות מעשיים):**

1. *גדר החזקה:* "סוקלין על החזקות" פירושו רק כאשר רואים איש ואשה נוהגים בעיר כדרך איש ואשה (אף אם לא ראו את הקידושין). אבל כאשר אשה באה לבדה בלי איש ואומרת שהיא אשת איש, אין חזקה נוצרת על פי דיבור בלבד; אין נוצרת בעולם "חזקה" עצמית, אלא הכול בנוי רק על פי דבריה.

2. *סברת פה שאסר:* מצד סברת "הפה שאסר" אין ברור מדוע יש צורך בתוך כדי דיבור. אפילו אם היא באה כעבור יומיים ואומרת "אתמול אכן הייתי אשת איש, אבל היום גירש אותי" (או "גרושה אני"), היא נאמנת. נאמנות אינה כישוף. כשמעיינים בספרי בית הדין ושואלים באותם יומיים "מנין שאשה זו היא אשת איש?", התשובה היא: "מפיה אנו חיים" – אנו יודעים זאת רק מפיה (סברא זו מובאת גם ברמ"ך מן הגמרא). ממילא אין דיבורה הקודם יכול להיות חזק או חלש יותר מדיבורה הנוכחי, ואותו הפה שהניח את היסוד יש לו הכוח בהלכה לשנותו.

3. *הלכה לעומת מעשה (דין מרומה):* על הטענה שהיא משגעת את הציבור – אין לערבב הלכה למדנית עם עניינים מעשיים. מצד ההלכה תמיד יש לה הזכות לומר "גירשני". מבחינה מעשית, אם אשה מסתובבת הלוך ושוב, זוהי שאלה של "דין מרומה" – המעשה נחשד, וזוהי עבודתו של בית הדין לפקח שלא ינצלו את ההלכה לשטויות.

הלכה ג': הוחזקה אשת איש ובאה ואמרה גירשני בעלי

1. דברי הרמב"ם

הוחזקה אשת איש ובאה ואמרה גירשני בעלי, אינה נאמנת להתיר עצמה, ופסלה עצמה לכהונה לעולם. ואם מת בעלה חוששין לדבריה, וחולצת ולא מתייבמת.

2. ביאור הפשט

אם אשה כבר מוחזקת בעולם כאשת איש (לא על פי אמירתה שלה, אלא שהבריות יודעים זאת), והיא באה ואומרת "גירשני בעלי", אינה נאמנת להתיר את עצמה לעולם (משום שהאיסור לא בא על פיה, אלא מסמכות אחרת – הציבור). אבל לחומרא מאמינים לה, ובדבריה פסלה את עצמה לכהונה לעולם (כגרושה). לפיכך, אם בעלה מת לאחר מכן, חוששים לדבריה: היא נשארת אסורה לכהן, ואם מת בלא בנים, אסור לה להתייבם (שמא היא גרושה), אלא היא חייבת לחלוץ (משום שאין אנו מאמינים לה לגמרי שהיא מגורשת).

3. חידושים וביאורים

* **הלשון "הוחזקה" ברמב"ם לעומת המשנה (ר' יצחק ור' יואל אשר):** במשנה נאמרה הלשון "אם יש עדים" (שהיא אשת איש), אך הרמב"ם משנה וכותב "הוחזקה אשת איש". כאן "הוחזקה" פירושו פשוט שהציבור כבר יודע מקודם שהיא אשת איש (אפילו בלא עדים, אלא על ידי חזקה בעיר), לאפוקי היכן שיודעים זאת רק על פי דבריה.

* **[סטייה מהנושא: שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא באיסור כהונה]:**

* **ר' יואל אשר** אומר שהטעם שהיא נפסלת לכהונה הוא מדין "שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא" (וכפי שכותב הרמב"ם במפורש בהלכה הבאה: "שהרי פסלה עצמה בהודאת פיה ועשת עצמה כחתיכה של איסור").

* על כך מעורר **ר' יואל אשר** שאלה למדנית: כאשר כהן נושא גרושה, על מי מוטל האיסור? לכאורה ניתן לומר שזוהי מצווה ואיסור על הכהן שלא לישא גרושה. **ר' יצחק** סובר שגם האשה עוברת באיסור (ושניהם לוקים, כמו בכל העריות). **ר' יואל אשר** מסתפק בכך, משום שכל העריות הן איסור קירבה על שניהם, משא"כ כאן זהו "איסור קדושה" מצד מעלות הכהונה, שבו עיקר האיסור מוטל על הכהן.

* ממילא שואל **ר' יואל אשר**: האם "שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא" (שבו האשה עושה את גופה לחתיכה דאיסורא) יכול לפעול ליצירת איסור על אדם אחר (הכהן), כאשר עיקר האיסור אינו איסורה שלה? בנוסף מעורר הוא (בהלכה ד') את השאלה האם "חתיכה דאיסורא" הוא דין דאורייתא או דרבנן, ואם הוא דאורייתא, מהו גדרו – האם הוא פועל כנדר (איסור חפצא) או שהוא הלכה בנאמנות (ר' יצחק מעיר שניתן ללמוד בזה את התוספות).

הלכה ד': היו לה שני עדים / הוציאה גט מתחת ידה ובא הבעל וערער

1. לשון הרמב"ם

היו לה שני עדים שהיא גרושה אף על פי שאין שם גט הרי זו תינשא לכתחילה. הוציאה גט מתחת ידה ואמרה גירשני בעלי בזה, הרי זו נאמנת ותינשא בו אף על פי שאינו מקויים. בא הבעל וערער, אם אמר לא נתתיו לה אלא נפל ממני ומצאה אותו אינו נאמן, שהרי הודה שכתבו לה. אבל אם אמר הבעל על תנאי היה, או פקדון היה, או מעולם לא כתבתיו ומזויף הוא – יתקיים בחותמיו או בעדי מסירה כמו שביארנו. ואם לא נתקיים אינה מגורשת להיותה מותרת לאחרים, אבל נפסלה מן הכהונה כמו שביארנו, שהרי פסלה עצמה בהודאת פיה ועשת עצמה כחתיכה של איסור.

2. ביאור הפשט

אם לאשה (המוחזקת כאשת איש) יש שני עדים המעידים שהיא גרושה, מותר לה להינשא לכתחילה, אף על פי שאין בידה שטר גט להראות. ועוד, אם היא מוציאה גט מתחת ידה ואומרת "בעלי גירש אותי בזה", היא נאמנת ומותרת להינשא בו, אף על פי שהגט אינו מקויים – כל זמן שאין ערעור.

אם הבעל בא ומערער, תלוי הדבר בטענתו: אם הוא אומר "לא נתתיו לה, הוא נפל ממני והיא מצאה אותו", אין מאמינים לו, משום שהוא מודה שכתב אותו לשמה והוא נמצא כעת אצלה. אבל אם הוא בא בטענה חזקה – שהיה "על תנאי" (והתנאי לא נתקיים), או "פקדון היה" (נתן לה אותו רק לשמירה כפקדון ולא לשם גירושין), או שמעולם לא כתב אותו והוא "מזויף" – אזי צריך לקיים את הגט על ידי עדי החתימה או עדי המסירה. אם אי אפשר לקיימו, אינה מגורשת להיות מותרת להינשא לאחר (ואם כבר נישאה בינתיים, הדין הוא "תצא והולד ממזר"), אבל היא נפסלת לכהונה, משום שפסלה את עצמה בהודאתה.

3. חידושים וביאורים

* **מה החידוש בשני עדים בלא גט? (ר' יצחק ור' יואל אשר על פי המגיד משנה):** ר' יצחק תמה מה החידוש בדין הראשון – הרי פשוט ששני עדים נאמנים על הכול! ר' יואל אשר משיב בשם המפרשים (ור' יצחק מציין שהמגיד משנה אומר כן), שהחידוש הוא אפילו במציאות שבה זה מיד לאחר הגט, ומצפים שהאשה תחזיק את הגט בידה; ואף על פי כן איננו אומרים שהעובדה שאין הגט בידה היא ריעותא, משום שלעדים יש נאמנות חזקה יותר.

* **מדוע "נפל ממני" היא טענה חלשה (וההשוואה לפרק ז'):** אף שיש בגט חולשה משום שאינו מקויים, הערעור אינו מועיל כאשר הבעל בא בתירוץ קלוש כמו "נפל ממני", משום שהסיכויים שדבר כזה יקרה (ובפרט לאחר שהוא מודה שכתב אותו) קטנים מאוד. **ר' יצחק** מזכיר שבפרק ז' (בהלכות "בפני נכתב"), כשלמדו את הדבר בסדר הפוך – פתחו בסיפור שהבעל מספר – נראה היה תמוה מדוע אין מאמינים לו; אבל כאן, כשפותחים בכך שלאשה כבר יש נאמנות, מובן הרבה יותר מדוע ערעור חלש כזה אינו יכול לשבור אותה.

* **הקושי בטענת "פקדון היה":**

* **קושיא (ר' יצחק):** מדוע טענת "פקדון היה" (נתתי לה את הגט כפקדון) היא טענה טובה יותר מ"נפל ממני ומצאה"? הרי היא נשמעת דומה מאוד, וגם היא נראית כתירוץ קלוש!

* **תירוץ (ר' יצחק):** "פקדון" כאן פירושו מעין תנאי. ראיה לדבר מרמב"ם קודם האומר שכאשר נותנים גט שיהא גט "לאחר זמן", הרי זה נחשב כאילו הגט מונח אצלה כ"פקדון" עד אותו זמן. ממילא טענת "פקדון" דומה לטענת "על תנאי".

* **סתירה להלכה י"א (ר' יואל אשר):** בהמשך אותו פרק (בהלכה י"א, לגבי שליח קבלה) נראה שהטענה שהגט מונח כ"פקדון" *אינה* ערעור טוב, ואילו כאן, אצל האשה עצמה, מאמינים לו! (התירוץ יתבאר לקמן בהלכה י"א).

* **קיום על ידי שליח (ר' יואל אשר ור' יצחק):** על המילים "יתקיים בחותמיו או בעדי מסירה" יש להוסיף (על פי הפרקים הקודמים) שאף שהרמב"ם אינו מזכיר זאת כאן במפורש, יש עוד אופן של קיום: אם הגט הגיע על ידי שליח (אפילו בחוץ לארץ, או

בכל מקרה שיש שליח) והשליח נמצא כאן לומר "בפני נכתב ובפני נחתם" – או אם בית הדין כבר רשם שהשליח אמר כך – הרי זה גם קיום מלא, אלא אם כן הבעל מביא שני עדים כראיה להפך.

הלכה ה': באה היא ובעלה, היא אומרת גירשתני (אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה)

1. לשון הרמב"ם

באה היא ובעלה, היא אומרת גירשתני ואבד גיטי, והוא אומר לא גירשתיך, אף על פי שהוחזקה אשתו – הרי זו נאמנת. חזקה שאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה.

2. ביאור הפשט

הבעל והאשה באים יחד לבית הדין. היא טוענת: "נתת לי גט, וגיטי אבד", והוא טוען: "מעולם לא נתתי גט". אפילו אם אנו מכירים אותם והיא מוחזקת אצלנו כאשת איש שלו (ולא רק שהדבר תלוי בדבריהם), היא נאמנת, משום שיש חזקה שאין לאשה את ההעזה (החוצפה) לומר לבעלה בפניו "גירשת אותי" אם זה שקר.

3. חידושים וביאורים

* **כוחה של החזקה כנגד חזקת אשת איש (ר' יואל אשר ור' יצחק):** בדרך כלל, אשה המוחזקת כאשת איש ובאה בלא גט בידה, אינה נאמנת לומר "גירשתני" כנגד חזקת אשת איש. אבל כאן, משום שהיא אומרת זאת *בפני הבעל*, החזקה של "אין אשה מעיזה פניה" יוצרת נאמנות פעילה וחיובית (לא רק ברירת מחדל), הגוברת על חזקת אשת איש ועל הכחשת הבעל.

* **מהו "אין אשה מעיזה פניה"? (ר' יואל אשר ור' יצחק):** הרי אנו רואים שהיא עומדת כאן בבית הדין ומתווכחת איתו בעזות פנים! אלא הפשט הוא:

1. כנגד *גרושה* היא אכן יכולה להעיז פנים – ועצם העובדה שיש לה את ההעזה היא הראיה שהוא גרושה ולא בעלה (ר' יצחק).

2. סתם להתווכח – שייך, אבל לומר שקר גס כזה לבעל בפניו, "נתת לי גט", כשאין זה אמת – זאת אשה אינה עושה (ר' יואל אשר).

* **[הערת אגב: הרמ"א בדבר זמננו, מהותן של חזקות פסיכולוגיות בהלכה, וחידוש חזקות חדשות]:**

* **הרמ"א (ר' יצחק):** **הרמ"א** (שולחן ערוך אבן העזר סימן י"ז) מביא שיטה שבזמן הזה האשה *אינה* נאמנת, משום שהיום יש הרבה חוצפה, ונשים אכן מעיזות פנים.

* **מהותן של החזקות בש"ס (ר' יצחק ור' יואל אשר):** כל החזקות שבש"ס (כגון "אין אשה מעיזה פניה" או "אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו") אינן "חוקי הבריאה", "הלכה למשה מסיני" או "למדות נצחית" הפועלות כמו כישוף. הן אומדנות פסיכולוגיות המבוססות על המציאות החברתית שחז"ל ראו בהבנתם את טבע האדם. ממילא הדבר היה תמיד – אפילו בזמנו של הרמב"ם, לפני הרמ"א – תלוי "לפי המצב" ובשכלו של הדיין. אם דיין הביט באשה וראה שהיא שקרנית קבועה, או שהדבר נראה לו חשוד (למשל, אם כבר קודם לכן אמרה לאנשים שלא בפני הבעל שהיא מגורשת, שוב אין לה ברירה והיא מוכרחת להמשיך לומר זאת גם בפני הבעל), לא היה רשאי לפסוק באופן עיוור על פי החזקה. זוהי כל עבודתו של הדיין – להשתמש ב"חוש השישי" ובשכלו; אילו הייתה ההלכה רק כללים טכניים בלא אומדנא, אפשר היה למסור אותה למחשב (בינה מלאכותית).

* **הבדיחה על האשה שאכן מעיזה פנים:** כיצד טיפוסים שונים היו מגיבים כשרואים בחוש אשה שאכן מעיזה פניה: "קנאי" יצעק "אפיקורס! אתה הולך נגד חזקה שבגמרא, לא ייתכן שהיא מעיזה פנים!"; "בריסקער" יאמר "זה 'דין' בנאמנות, המציאות אינה מעניינת"; והבדיחה הידועה היא שאומרים "היא עם הארץ, היא פשוט אינה יודעת מהגמרא שאסור לאשה להיות מעיזה פניה..."

* **חידוש חזקות חדשות בזמננו (ר' יצחק ור' יואל אשר): ר' יצחק** אומר חידוש: החזקות הכתובות בגמרא (הן להתיר אשת איש והן לברר שאשה היא אשת איש) אינן רשימה סגורה. כיוון שמן הגמרא רואים ש"סברא ישרה בעלמא" על "התנהגות בני אדם" חזקה דיה בדיני עריות, גם היום יש לבית דין זכות להשתמש באומדנות ובחזקות חדשות על התנהגות בני אדם בכל זמן לפי המציאות, אפילו כאלה שאינן כתובות בגמרא. **ר' יואל אשר** מביא דוגמה מזמננו: אם רואים אשה ההולכת בפאה נכרית – אף שפאה אינה כתובה בגמרא – הרי זו היום ראיה וחזקה ברורה שהיא כבר נישאה.

הלכה ו': אמר הבעל גירשתי את אשתי

1. לשון הרמב"ם

אמר הבעל גירשתי את אשתי אינו נאמן, וחוששין לדבריו ותהיה ספק מגורשת, ואפילו הודת לו שגירשה. שמא יתכוון לקלקלה, או בגט בטל גירשה והיא אינה יודעת, או שמא תעיז פניה בו מפני שהוא מאמינה והיא אינה יודעת כובד האיסור שלה. לפיכך אומרין לו אם אמת הדבר תן לה גט עתה.

2. ביאור הפשט

כאשר בעל בא ואומר "גירשתי את אשתי", אינו נאמן להתירה לשוק. אבל חוששים לדבריו לחומרא (למשל להיאסר לכהן), והיא נעשית "ספק מגורשת". הדין נשאר כך אפילו אם האשה מודה לו ואומרת גם היא שגירש אותה. הרמב"ם נותן שלושה טעמים מדוע אין מאמינים להם (ומדוע הודאתה אינה מועילה מצד "אין אשה מעיזה פניה"): 1) שמא הבעל רוצה לקלקל אותה (לקלקלה); 2) או שנתן לה גט בטל והיא אינה יודעת את ההלכה; 3) או שהיא אכן מעיזה פנים בפניו משום שהוא תומך בה ("שהוא מאמינה"), והיא אינה מבינה את חומר האיסור. לפיכך אומרים לבעל: אם אתה אומר אמת שגירשת אותה, תן לה עכשיו גט מחדש.

3. חידושים וביאורים

* **מדוע הבעל אינו נאמן, ומדוע בכל זאת חוששים לדבריו (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

* לבעל אין חזקה של "אין אדם מעיז פניו" כלפי אשתו (בעל אכן מעיז פניו), משום שעניין "אין אשה מעיזה פניה" קשור לטבע ההכנעה שיש לאשה כלפי בעלה, דבר שאינו שייך בכיוון ההפוך.

* **קושיא (ר' יואל אשר):** מדוע בכלל חוששים לדבריו לעשותה "ספק מגורשת"? אם האשה עצמה לא אמרה דבר, הרי אין כאן "שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא" מצדה (שתיאסר לכהן אם ימות)! **ר' יצחק** משיב שיש בגמרא סיבות אחרות מדוע יש לבעל מעין נאמנות ליצור ספק, ולא רק מצד שויא אנפשיה.

* **הפרדוקס של "ואפילו הודת לו" (ר' יואל אשר):** כאשר האשה עצמה אומרת "גירשתני" והבעל מכחיש ("לא גירשתיך") או שותק, היא נאמנת לגמרי. אבל כאן, כשהבעל פותח ואומר "גירשתי" והיא מסכימה עמו ("הודת לו"), נאמנותה דווקא נחלשת ואין מאמינים לה!

* **ניתוח שלושת הטעמים ברמב"ם מדוע "אין אשה מעיזה פניה" נופל:**

* **טעם א' ("שמא יתכוון לקלקלה"):** זה מסביר מדוע הבעל משקר. הוא יודע שלא גירש אותה, אבל הוא רוצה להרע לה – הוא רוצה שתלך ותינשא לאחר כדי לעשות את ילדיה ממזרים.

* **טעם ב' ("או בגט בטל גירשה והיא אינה יודעת"):** זה מסביר מדוע האשה מודה ומדוע חזקת "אין אשה מעיזה פניה" אינה מועילה. חזקת "אין אשה מעיזה" מועילה רק במקרה של ידיעה (היא יודעת את האמת ולא תעז לשקר). אבל כאן היא באמת טועה: הוא אכן נתן לה גט, אלא שהוא יודע שזהו גט בטל, והיא אינה בקיאה בשולחן ערוך וסבורה באמת שהיה זה גט כשר. ממילא היא כלל אינה מעיזה פנים כשהיא מודה.

* **טעם ג' ("או שמא תעיז פניה בו מפני שהוא מאמינה והיא אינה יודעת כובד האיסור שלה"):** כאן מדובר שלא היה כלל שום גט, והיא יודעת שזה שקר, ואף על פי כן היא מעיזה פנים.

* *פירוש "מפני שהוא מאמינה":* בתחילה רצו לפרש ש"היא מאמינה לו". אבל **ר' יואל אשר** שואל: מה פירוש שהיא מאמינה לו? הרי היא עצמה יודעת שמעולם לא קיבלה גט! לכן מציע **ר' יצחק** ש"שהוא מאמינה" פירושו להפך: **הוא** מאמין **לה** (הוא תומך בדבריה). הפסיכולוגיה שבדבר היא: לאשה אין חוצפה לעמוד נגד בעלה בפניו. אבל כאן, כשהבעל עצמו פתח ואמר "גירשתי", מה שהיא אומרת "כן, גירשת" אינו כלל העזה וחוצפה כלפיו! אדרבה, כאן זוהי הצטרפות לבעל (או שהיא חוששת לעמוד נגד דבריו).

* *"והיא אינה יודעת כובד האיסור שלה":* היא אינה תופסת את חומר הדבר, שהיא מכניסה את עצמה לאיסור אשת איש ולממזרות. **ר' יצחק** מוסיף שאולי היא סבורה בדמיונה שאם שניהם מסכימים ואומרים שהם מגורשים, די בכך לבדו בהלכה ואין צורך בגט.

* **משמעות ולמדות "לפיכך אומרין לו אם אמת הדבר תן לה גט עתה":**

* **על איזה מקרה הולך "לפיכך אומרין לו" (ר' יצחק כנגד ר' יואל אשר):** ר' יואל אשר רצה ללמוד שזה הולך דווקא על מקרה "הודת לו", שבו שניהם רוצים להיפרד זה מזה. **ר' יצחק** אבל מעמיד את מבנה הרמב"ם: "לפיכך אומרין לו" חוזר על **המקרה הראשון** ("אמר הבעל גירשתי את אשתי"), אפילו כשהאשה כלל אינה מודה! מה שהרמב"ם הכניס באמצע, "ואפילו הודת לו...", הוא רק הערת אגב, אבל כדי שבעל ייתן גט אין צורך בהודאתה. כיוון שהוא טוען "גירשתי" וסובר שהיא ספק גרושה, אומרים לו: תן עכשיו גט!

* **סברת "מיגו דבידו" (ר' יצחק ור' יואל אשר):** אחת הסברות בגמרא מדוע היה ראוי להאמין לבעל כשהוא אומר "גירשתי" היא סברת "מיגו" – שהרי "בידו לגרשה" עכשיו! על כך "אומרין לו... תן לה גט עתה" הוא תשובה ומבחן: אם נאמנותך באה משום שאתה יכול בכל מקרה לתת לה גט עכשיו – אם כן, גרש אותה עכשיו! ואם הוא אינו רוצה לתת גט עכשיו, הדבר מראה שאין זה "בידו", וממילא נופל המיגו והוא מאבד את נאמנותו (והיא נשארת ספק מגורשת).

הלכה ז': שנים אומרין נתגרשה ושנים אומרין לא נתגרשה (עכשיו לעומת מכמה ימים)

1. לשון הרמב"ם

שנים אומרין נתגרשה ושנים מכחישין אותן ואומרין לא נתגרשה, אפילו הבעל עומד והיא אומרת לו גירשתני, הרי זו בחזקת אשת איש גמורה כשהיתה, מפני העדים שסומכין אותה אפשר שתעיז פניה. לפיכך אם נישאת תצא והולד ממזר. במה דברים אמורים? בשאמרו עכשיו נתגרשה, שהרי אומרין לה אם אמת הדבר הוציאי גיטיך. אבל אם אמרו העדים מכמה ימים נתגרשה, יש לומר אבד הגט, והואיל והיא אומרת גרושה אני בודאי ושני עדים מעידים לה, אף על פי שהרי שנים מכחישין אותן, אם נישאת לאחד מעדיה לא תצא, שהרי היא ובעלה יודעים בודאי שהיא מותרת, וחזקה היא שאין מקלקלין עצמן. אבל אם נישאת לאחר, הואיל והדבר אצלו ספק, וכן אם אמרה היא איני יודעת, אפילו נישאת לאחד מעדיה, הרי זו תצא והולד ספק ממזר.

2. ביאור הפשט

אם שני עדים אומרים על אשת איש שהתגרשה ("נתגרשה"), ושני עדים אחרים מכחישים אותם ואומרים "לא נתגרשה" – אפילו אם הבעל עומד לפנינו והאשה אומרת לו בפניו "גירשתני", אין טענתה מועילה. היא נשארת ב"חזקת אשת איש גמורה" כפי שהיתה קודם, משום שהשני עדים התומכים בה ("שסומכין אותה") נותנים לה כוח שתוכל להעיז פניה כנגד בעלה. לפיכך, אם נישאה לאחר, היא חייבת לצאת ("תצא") והולד ממזר ודאי.

כל זה רק כאשר העדים אומרים שהתגרשה *עכשיו* ("עכשיו נתגרשה"), שהרי אז שואלים אותה: "אם הדבר אמת, היכן הגט שלך?" אבל אם העדים אומרים שהתגרשה לפני זמן רב ("מכמה ימים נתגרשה"), יש לומר שהגט אבד ("אבד הגט"). במקרה כזה, אם היא עצמה אומרת גם כן בודאות "גרושה אני", ונישאה לאחד

מעדיה – אינה צריכה לצאת ("לא תצא"), משום ששניהם (היא ובעלה החדש, העד) יודעים בודאי שהיא מותרת, ויש חזקה שבני אדם אינם מקלקלים את עצמם ("אין מקלקלין עצמן"). אבל אם נישאה לאיש זר ("לאחר"), שאצלו הדבר ספק, או אם היא עצמה אומרת "איני יודעת" (אפילו נישאה לאחד מהעדים) – היא חייבת לצאת והולד ספק ממזר.

3. חידושים וביאורים

* **מה פירוש ההכחשה של "לא נתגרשה"? (ר' יואל אשר ור' יצחק):** ר' יואל אשר שואל מה יכול להיות פירוש הדבר ששני עדים אומרים "לא נתגרשה" (הרי אי אפשר להעיד על "לא ראינו")? הוא מציע שכוונתם לומר שהגט שראו העדים הראשונים לא היה גט כשר. ר' יצחק משיב אולם שאין צורך להיכנס לפרטי המציאות של אופן פעולת ההכחשה; לפני בית הדין זהו מצב הלכתי טהור של שתי כיתות עדים המכחישות זו את זו (תרי ותרי).

* **ההוה אמינא להאמין לאשה, וכיצד העדים שבצדה מקלקלים אותה (ר' יואל אשר):** כאשר יש שני עדים כנגד שני עדים (תרי ותרי), שתי הכיתות נופלות ("שוה זה בזה"). היה אפשר לחשוב שעכשיו, כאשר האשה עומדת בפני הבעל ואומרת "גירשתני", נאמנותה העצמית (מצד "אין אשה מעיזה פניה") תכריע ויאמינו לה! בא הרמב"ם ואומר חידוש עצום: השני עדים שבאו לטובתה ואומרים "נתגרשה", הם דווקא אלו ש**מקלקלים** את נאמנותה! שכן כאשר יש לה שני עדים בצדה התומכים בה ("מפני העדים שסומכין אותה"), היא מקבלת גיבוי ואכן מעיזה פניה.

* **ההבדל בין "ספק מגורשת" ל"חזקת אשת איש גמורה" בעכשיו נתגרשה (ר' יואל אשר):** הרמב"ם משתמש בלשון חריפה: "הרי זו בחזקת אשת איש **גמורה** כשהיתה... לפיכך אם נישאת תצא והולד ממזר". בהלכה הקודמת (כאשר הבעל אמר גירשתי) נעשתה "ספק מגורשת". אבל כאן ב"עכשיו נתגרשה", אף שיש תרי ותרי והיא עצמה טוענת גירשתני, אינה נשארת בספק, אלא היא מוחזרת לחזקת אשת איש המלאה שלה והולד **ממזר ודאי!** הטעם הוא משום שטענת "הוציאי גיטיך" גורמת שהעדים שבצדה חלשים כבר מתחילה, וכנגדם עומדים שני עדים האומרים לא נתגרשה.

* **כוח טענת האשה ו"אין מקלקלין עצמן" ב"מכמה ימים" (ר' יואל אשר):** כאשר העדים אומרים "מכמה ימים נתגרשה" וקושיית "היכן הגט" נופלת (משום שיש לומר אבד הגט), כת העדים האומרת "גרושה" מקבלת כוח מעט חזק יותר על ידי אמירתה "גרושה אני בודאי". אף שאין כאן החזקה המלאה של "אינה מעיזה פניה", מכל מקום אמירתה היא יותר מכלום כאשר היא מצטרפת לעדים. וכאשר אחד העדים נשא אותה, יש לו נאמנות יתרה על עד רגיל, משום שבני אדם אינם הולכים לקלקל את עצמם ("אין מקלקלין עצמן") להינשא במצב שבו יאמרו "תצא והולד ממזר" – ממילא ודאי ביירר את הדבר היטב ולא טעה.

* **ההבדל בין העד ל"אחר" – ידיעה לעומת ספק (ר' יואל אשר ור' יצחק):** מדוע אם נישאה לאחר ("לאחר") היא חייבת לצאת? **ר' יואל אשר** אומר שהבעל החדש עצמו הרי חייב לציית לתורה, ואצלו זהו ספק דאורייתא (תרי ותרי), ולכן עליו ללכת לחומרא. **ר' יצחק** מסביר זאת בפשטות רבה: ההבדל הוא **"ידיעה"**. העד עצמו *יודע* את האמת (הוא היה שם ויודע שהיא מגורשת, ואין לו נוגע מה שאומרים העדים האחרים). אבל אדם שלישי ("אחר") *אינו יודע כלום* – לפניו עומדים רק שני עדים כך ושני עדים כך. ההיתר של "לא תצא" פועל רק כאשר *שני* הצדדים של הנישואין יודעים בודאי, ואצל שניהם פועל ה"אין מקלקלין עצמן". אם נישאה לאדם שלישי (הוא אינו יודע), או שהיא אומרת "איני יודעת" אף שנישאה לאחד מהעדים (היא אינה יודעת), הדבר נשאר ספק דאורייתא ("תצא והולד ספק ממזר").

הלכה ח': שנים אומרין ראינוה שנתגרשה ושנים אומרין לא ראינוה

1. לשון הרמב"ם

אמרו שנים ראינוה שנתגרשה ושנים אומרין לא ראינוה, אם היו כולן שרויין בחצר אחת הרי זו לא תינשא, ואם נישאת לא תצא והולד כשר, שבני אדם עשויין לגרש בצנעה.

2. ביאור הפשט

אם שני עדים אומרים "ראינו שהתגרשה", ושניים אחרים אומרים "לא ראינו": אם כולם (ארבעת העדים יחד עם בני הזוג) גרו בחצר אחת, לכתחילה לא תינשא ("לא תינשא"); אבל אם כבר נישאה, אינה צריכה לצאת והולד כשר, משום שבני אדם נוהגים לגרש בסתר ("בצנעה").

3. חידושים וביאורים

* **משמעות "לא ראינוה" (ר' יואל אשר):** כת העדים השנייה אינה אומרת "לא נתגרשה" וגם לא שהגט פסול. הם אומרים רק: אנו גרים באותה חצר, אנו מכירים אותם כזוג החי יחד, ומעולם לא ראינו או שמענו שהתגרשו. אין זו כלל "הגדת עדות" ליצור הכחשה של שנים כנגד שנים.

* **"אם היו" פירושו "אפילו היו" (ר' יצחק):** מה שאומר הרמב"ם "אם היו כולן שרויין בחצר אחת" פירושו באמת *אפילו* גרים בחצר אחת (גם אז ההלכה היא שאם נישאת לא תצא). שכן אם *אינם* גרים בחצר אחת, השאלה כולה אינה מתחילה – כלל גדול בתורה הוא ש"לא ראינו אינה ראיה" (מה שלא ראית אינו כלום). החידוש הוא שכאשר גרים בחצר אחת, "לא ראינוה" הוא אכן מעין ראיה ליצור ספק לכתחילה ש"לא תינשא", אבל לא יותר מזה.

* **טעם "לא תינשא" – משום לזות שפתים (ר' יואל אשר):** בגמרא מבואר שהאיסור לכתחילה של "לא תינשא" הוא רק חומרא מדרבנן משום "לזות שפתים" (משום שיש שני שכנים בחצר האומרים שלא ראו גט), אבל מעיקר הדין לעדי "ראינוה שנתגרשה" יש נאמנות מלאה.

* **סברא כאשר האשה עצמה אומרת גם כן שהיא מגורשת (ר' יואל אשר):** כאן ברמב"ם נראה שהאשה עצמה שותקת ואינה אומרת כלום. אולם אילו היתה גם היא באה ואומרת בבירור שקיבלה גט, היתה מקבלת מעלה חזקה יותר, ואולי אז אפילו האיסור לכתחילה של "לא תינשא" לא היה קיים.

* **יסוד "שבני אדם עשויין לגרש בצנעה" – כאשר "לא ראינו" הוא אכן ראיה! (ר' יצחק לעומת ר' יואל אשר):**

* מדוע צריך הרמב"ם להגיע לטעם שאדם מתבייש כשהוא מגרש ולוקח שני עדים בסתר ("עשויין לגרש בצנעה")? **ר' יואל אשר** רצה לומר ש"לא ראינוה" הוא סתם חזקה בלבד (חזקת אשת איש), ושני עדים ("ראינוה") תמיד מבטלים חזקה.

* **ר' יצחק** משיב אולם: לא! מכך שצריך את הטעם של "עשויין לגרש בצנעה" רואים שמה שאומרים "לא ראינו אינה ראיה" אינו כלל כללי בכל המציאויות, **ויש מציאות שבה "לא ראינוה" הוא אכן ראיה!** בדבר שבני אדם *אינם* עושים בצנעה (למשל בנישואין או בדברים אחרים הנעשים בפומבי), אם שכנים בחצר אחת אומרים "לא ראינו", לא היה זה חזקה בלבד, אלא ראיה של ממש והכחשה רצינית כנגד העדים האומרים "ראינו". רק משום שבגירושין יש מנהג לגרש בצנעה, משום כך "לא ראינוה" חדל מלהיות ראיה.

* **[סטייה: השוואה להלכות אישות – "דרך העם" לעומת "עשויין בני אדם"]: ר' יצחק** מזכיר שבגמרא יש הלכה דומה בקידושין (שנים אומרים ראינוה שנתקדשה ושנים באותה חצר אומרים לא ראינוה), שהרמב"ם מביא בהלכות אישות (פרק ט'), ותמוה מדוע נושאי הכלים אינם מציינים זאת כאן. בעיון בהלכות אישות פרק ט' מעיר ר' יצחק שם משתמש הרמב"ם בלשון "**דרך העם** לקדש בצנעה", ואילו כאן בגירושין הוא משתמש בלשון "**עשויין בני אדם** לגרש בצנעה". **ר' יואל אשר** מבאר את ההבדל: "עשויין בני אדם" שונה מ"דרך העם" – פירושו שזהו דבר שיכול לקרות, אף אם אינו הדרך הכללית של העם.

הלכה ט': לא הוחזקה אשת איש, עד אחד אומר נתגרשה ועד אחד אומר לא נתגרשה

1. לשון הרמב"ם

האשה שלא הוחזקה אשת איש, ובא עד אחד ואמר אשת איש היתה ונתגרשה, ובא עד אחד ואמר לא נתגרשה – הרי שניהם העידו שהיא אשת איש ואחד מעיד שהיא גרושה, ואין דבריו של אחד מועילין במקום שנים, ולפיכך לא תינשא, ואם נישאת תצא.

2. ביאור הפשט

אשה שאין לה חזקת אשת איש (ממילא היא במעמד של פנויה). בא עד אחד ואומר שפעם היתה אשת איש אבל התגרשה. בא עד שני ואומר שלא התגרשה (ועדיין היא אשת איש). פוסק הרמב"ם שאנו מחשבים זאת כאילו שני העדים מעידים שהיא אשת איש (שהרי על עובדה זו שניהם מסכימים), ועל הגט יש רק עד אחד ("ונתגרשה"). כיון שדברי עד אחד אינם מועילים כנגד שני עדים (שעשו אותה עתה אשת איש), אסור לה להינשא, ואם נישאה – חייבת לצאת.

3. חידושים וביאורים

* **חלוקת דברי העד כ"פלגינן" (ר' יואל אשר ור' יצחק):** החשבון כאן הוא חידוש גדול. אילו בא רק עד אחד לבדו ואמר "היא אשת איש", לא היה הדבר פועל כלום (שהרי עד אחד אינו יכול לעשות דבר שבערוה כנגד חזקת פנויה שלה). כאן אולם, לוקחים את העד הראשון – שבא בכלל לומר שהיא מותרת ("אשת איש היתה ונתגרשה") – ועושים על דבריו מעין "פלגינן": מוציאים רק את חלקו הראשון ("אשת איש היתה"), מצרפים אותו לעד השני ליצור "שני עדים" על אשת איש, ואחר כך משליכים את חלקו השני ("ונתגרשה"), משום שהוא רק עד אחד כנגד חזקת אשת איש שהוא עצמו עזר לבנות!

* **השגת הראב"ד וההבדל בין קידושין לגירושין (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* **הראב"ד** במקום שואל שבקידושין הדין שונה – שם הדין הוא ש"אם נישאת לא תצא", ומדוע כאן בגירושין "אם נישאת תצא"?

* **המגיד משנה** משיב תירוץ נאה מאוד על סדר הרמב"ם: "וכבר ביאר רבינו דיני הקידושין בהלכות אישות". הרמב"ם מסודר מאוד; כאן הוא עוסק בהלכות גירושין, ואינו צריך לערב דיני קידושין שכבר ביארם בהלכות אישות (פרק ט').

* בפתיחת רמב"ם הלכות אישות (פרק ט' הלכה ל"א) רואים מה שכתוב שם: אם עד אחד אומר "מקודשת" ועד אחד אומר "אינה מקודשת", הדין הוא "לא תינשא לכתחילה, ואם נישאת לא תצא" (משום שיש רק עד אחד כנגד עד אחד על עצם הקידושין, והיא עצמה אומרת גם כן שאינה מקודשת). הראב"ד הבין שהמקרה כאן בגירושין דומה לאותו מקרה בקידושין, אבל הרמב"ם סובר שאינו דומה – שכן כאן שני העדים מודים שהיתה אשת איש!

* **ר' יואל אשר** מוסיף סברא מדוע בקידושין, כאשר עד אחד אומר מקודשת והיא אומרת לא נתקדשתי, יש בעיה לכתחילה ("לא תינשא"): אולי יש סברא של "אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה" לכפור בקידושין.

הלכה י': זה אומר זו אשתי וזה עבדי, והאשה אומרת שניהם עבדי

1. לשון הרמב"ם

אשה ושני אנשים שבאו ממדינה אחרת, זה אומר זו אשתי וזה עבדי, וזה אומר זו אשתי וזה עבדי, והאשה אומרת שניהם עבדי – הרי היא מותרת לכל, אף על פי ששניהם החזיקוה אשת איש, הואיל וכל אחד מהן לעצמו העיד אינן נאמנין.

2. ביאור הפשט

אשה ושני אנשים מגיעים ממדינה אחרת. האיש הראשון אומר: "היא אשתי, והאיש השני הוא עבדי". האיש השני אומר בדיוק

להפך: "היא אשתי, והוא עבדי". האשה עצמה מכריזה: "שניהם עבדיי!" פוסק הרמב"ם שהאשה מותרת להינשא לכל מי שתרצה. אף ששני האנשים אומרים שהיא אשת איש (ולכאורה יש שני עדים על מעמדה כאשת איש, כמו בהלכה ט'), מכל מקום כיון שכל אחד מעיד לעצמו ("לעצמו העיד") והם מתנצחים זה עם זה, שניהם אינם נאמנים. (מה שנוגע לדיני הממונות של עבדותם, הדבר שייך לחושן משפט, ולכאורה "כל דאלים גבר" – ר' יואל אשר).

3. חידושים וביאורים

* **טענת האשה ("שניהם עבדי") אינה הטעם העיקרי (ר' יצחק):** מה שהאשה אומרת ששניהם עבדיה אינו נכנס בעצם בסברת הדין. החידוש היחיד שבו הוא שאינה מודה לאף אחד מהם. אבל הטעם שהיא מותרת הוא אך ורק משום ש"כל אחד מהן לעצמו העיד".

* **מדוע אינם יכולים להצטרף לחזקת אשת איש כמו בהלכה ט'? (ר' יצחק):** אילו שני אנשים היו באים ואומרים סתם "היא אשת איש", היו נאמנים. אבל כאן אף אחד מהם אינו אומר עדות כללית שהיא אשת איש; כל אחד אומר "היא אשת איש *שלי*". כיון שאדם אינו נאמן על עצמו לומר "היא אשתי", וכל אחד עירב את נגיעתו העצמית בעדות, שניהם קלקלו וביטלו את נאמנותם, ולא נשאר כלום מדבריהם.

הלכה י"א: נאמנות שליח קבלה כנגד טענת הבעל "לפקדון נתתיו"

1. לשון הרמב"ם

שליח קבלה שהוציא גט מתחת ידו והבעל אומר מזויף הוא – יתקיים בחותמיו או בעדי מסירה כמו שביארנו. אמר הבעל לפקדון נתתיו לו, והשליח אומר לגירושין נתנו לי – השליח נאמן. וכן אם היה הגט יוצא מתחת ידי האשה והיא אומרת שליח זה נתנו לי, והשליח אומר כן היה ולגירושין נתנו לי, והבעל אומר לא נתתיו אלא לפיקדון – השליח נאמן והרי זו מגורשת.

2. ביאור הפשט

שליח קבלה (שהאשה מינתה אותו לקבל את גיטה, והיא מתגרשת מיד כשהגט מגיע לידו) מוציא גט מתחת ידו. אם הבעל מערער ואומר "מזויף הוא", ערעורו מועיל וצריך לקיים את הגט בחותמיו או בעדי מסירה. אבל אם הבעל מודה שהגט כשר, אלא שהוא טוען "לפקדון נתתיו לו" (נתתי אותו לשליח רק כפיקדון לשמירה, ולא כדי לגרש), והשליח אומר "לגירושין נתנו לי" – השליח נאמן בלא שום קיום. וכן הדין אם הגט נמצא כבר אצל האשה ("יוצא מתחת ידי האשה"), והיא אומרת ששליח הקבלה נתנו לה, והשליח מאשר שקיבלו מן הבעל לשם גירושין ומסרו לה, בעוד הבעל טוען שנתנו לשליח רק כפיקדון – השליח נאמן והרי זו מגורשת (ואין צורך לקיים את הגט בחותמיו).

3. חידושים וביאורים

* **"שליש" שבגמרא הוא שליח לקבלה (ר' יצחק):** מה שהגמרא קוראת "שליש", כוונתו כאן ברמב"ם לשליח לקבלה.

* **לשליח קבלה נאמנות גדולה יותר משל האשה עצמה (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* היה מקום לחשוב ששליח קבלה דינו ונאמנותו כאשה עצמה בדיוק (שהרי שליח קבלה הוא במקום האשה). אך יש הבדל עצום בין הלכה זו לבין הלכה ד' לגבי האשה עצמה (ובזה מתיישבת הסתירה שהעיר ר' יואל אשר בהלכה ד'): כשהאשה עצמה באה עם גט והבעל טוען "פקדון היה", ערעורו מועיל וצריך לקיים את הגט בחותמיו! ואילו כאן, כשהבעל טוען "לפקדון נתתיו לו" כנגד *שליח הקבלה*, "השליח נאמן" בלא קיום.

* יתרה מזו: אפילו כשהגט כבר נמצא עכשיו בידיה ("יוצא מתחת ידי האשה"), כיון שהגיע דרך שליח לקבלה, נאמנות השליח ממשיכה לחול. **ר' יואל אשר** רצה תחילה לומר שהשליח מאשר את גרסת האשה, אבל **ר' יצחק** מתקן: השליח מאשר את גרסתו *שלו*; כיון שהייתה לו נאמנות כשהגט היה בידו, נאמנותו נשארת גם לאחר שכבר מסרו לאשה.

* **מקור נאמנות השליח – "הימניה", וההבדל בין "פקדון" ל"מזויף" (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* על פי הגמרא (שיש בה מחלוקת בעניין זה), הטעם שהשליח נאמן הוא משום שהבעל עצמו נתן בו אמון (**הימניה**). הרי הבעל אינו מכחיש שנתן את הגט לאדם זה; הוא טוען רק שנתנו לו בתורת פקדון. אומרים לבעל: אתה עצמך האמנת בו ועשית אותו "עד לפקדון" (הפקדת בידו חפץ), ואינך יכול עכשיו, באמצע מריבה עם אשתך, לבוא ולהכחיש את נאמנותו כשהוא אומר שנתת לו את הגט לגירושין.

* מיסוד זה מדייק **ר' יצחק** את ההבדל בין פקדון למזויף: כל זה דווקא כשהבעל מודה שנתנו לשליח (אלא שאומר שהיה פקדון). אבל אם הבעל טוען "מזויף" – שמעולם לא היה גט ולא נתן לו כלום – הרי שנאמנות השליח מעולם לא התחילה (אפילו אם הבעל מודה שהלה שליח קבלה), כי הבעל מעולם לא "הימניה" על חפץ זה.

הלכה י"ב: אבד הגט והבעל והשליח והאשה מודים שנתגרשה

1. לשון הרמב"ם

אבד הגט, אף על פי שהבעל אומר לגירושין נתתי הגט לשליח והשליח אומר נתתיו לה – הרי זו ספק מגורשת, שהרי הוחזקה אשת איש ואין כאן אלא עד אחד ובעל. ואפילו אמרה האשה בפני נתנו לו לגירושין ונתנו השליח לי, הואיל והבעל והשליח סועדין אותה אפשר שתעיז פניה ושמא לא נתגרשה.

2. ביאור הפשט

אם הגט אבד (אין גט לפנינו), אפילו אם כולם מסכימים – הבעל מודה שנתן את הגט לשליח לגירושין, והשליח אומר שנתנו לאשה

– הרי היא רק ספק מגורשת. הטעם הוא משום שיש לה חזקת אשת איש, וכדי להתירה בלא גט אין כאן אלא הבעל ועד אחד (השליח), שאין בכוחם להוציא מחזקת אשת איש. ואפילו אם האשה עצמה אומרת גם היא "בפני נתנו לו לגירושין והשליח נתנו לי", אין לסמוך על נאמנותה (מצד "אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה"), שכיון שהבעל והשליח תומכים בה ("סועדין אותה"), ייתכן שהיא אכן מעיזה פניה לשקר, וממילא נשאר הדבר בספק.

3. חידושים וביאורים

* **הלשון "סועדין אותה" וההבדל אם היא באה לפניהם (ר' יצחק ור' יואל אשר):** הרמב"ם משתמש כאן בלשון המעניינת "סועדין אותה" (מלשון סעד ועזר), בשונה מהלכות קודמות שבהן נאמרה הלשון "סומכין". הנקודה היא שהסיוע של הבעל והשליח הורס את נאמנותה, כי הוא מקל עליה להיות מעיזה. **ר' יצחק** מעיר שלכאורה אילו היה המצב הפוך – שהאשה באה תחילה לבדה לבית דין ואומרת "גירשתני" (שאז היא נאמנת מצד אין אשה מעיזה), ורק אחר כך באים הבעל והשליח לתמוך בה – ייתכן שאכן הייתה לה נאמנות.

* **השקלא וטריא בעניין "זמן מרובה" וגבולות נאמנות השליח:**

* **קושיא (ר' יואל אשר):** מדוע אין הרמב"ם מחלק כאן בין זמן מועט לזמן מרובה (כפי שלמדנו בהלכה ז', שלאחר זמן מרובה אין שואלים את האשה "היכן גיטך" משום שרגיל הדבר שגט אובד)? הרי גם כאן אין איש טוען נגד הגט! הבעל, השליח והאשה כולם אומרים שהיה גט כשר, ולשליח לקבלה הרי יש נאמנות מיוחדת (יותר מעד אחד סתם)!

* **תירוץ (ר' יצחק):** שתי ההנחות נדחות:

1. *לגבי "זמן מרובה":* ההיתר שלאחר זמן מרובה אין דורשים לראות את הגט נאמר רק כשיש **שני עדים** (שנים מול שנים כשהיא נשאת לעדה, או שני עדים בלא הכחשה), או כשהאשה באה לגמרי לבדה כנגד הבעל (מצד אין אשה מעיזה). אבל כשאין גט, ואין שני עדים, ו"אין אשה מעיזה" שלה נפל משום שמסייעים לה – אין שום מקור בעולם להתיר אשת איש!

2. *לגבי נאמנות השליח:* אין לשליח נאמנות של כישוף! כל נאמנותו של שליח היא רק **כשמונח גט לפנינו**, והשאלה היא רק איזו שליחות קיבל (אם לגירושין אם לפקדון). בגדר שליחותו האמין בו הבעל. אבל כשהגט חסר ("אבד הגט"), אין לשליח לקבלה שום נאמנות לומר את עצם העובדה ש"היה גט" ושנתגרשה. בזה אינו יותר מעד אחד פשוט. וכיון שגם לבעל עצמו אין נאמנות להתיר אשת איש (לכל היותר הוא יכול לעשות ספק), וגם עד אחד יכול לעשות רק ספק, נשארת היא ספק מגורשת.

הלכה י"ג (והלכה י"ד): שליח קבלה ששלחו לה ביד שני עדים והיא אינה יודעת

1. לשון הרמב"ם

שליח קבלה שקיבל גט לאשה ושלחו לה ביד שני עדים, והגיע הגט לידה ונטלתו והרי הגט יוצא מתחת ידה, והיא אינה יודעת אם בעלה שלחו או שליח קבלה שלה או שלוחו של בעלה – הרי זו מגורשת כמו שביארנו. בא בעל וערער שלא כתבו או שהוא גט בטל, יתקיים בחותמיו, שהרי עדים מעידים שהגט שנתנו לה יצא מתחת ידי שלוחה שידו כידה, ואף על פי שהיא אינה יודעת, הרי העדים ידעו. ואם לא נתקיים, אינה מגורשת.

2. ביאור הפשט

שליח קבלה קיבל גט עבור אשה (שבעצם כבר מתגרשת באותו רגע), ושלח לה את הגט ביד שני עדים. הגט הגיע אליה ועכשיו היא מציגה את הגט ("יוצא מתחת ידה"). אפילו אם האשה עצמה אינה יודעת את הפרטים מי שלח את שני העדים – אם בעלה שלחם ישירות, אם שליח הקבלה שלה שלחם, או שליח של הבעל – הרי זו מגורשת (ונאמנות השליח לקבלה מגינה עליה אם הבעל טוען "לפקדון נתתי").

אבל אם הבעל מערער על עצם כשרות הגט (שלא כתבו, שהוא מזויף, או שהוא גט בטל), אז צריך לקיים את הגט בחותמיו. משנתקיים, הרי היא מגורשת – שהרי העדים שנתנו לה את הגט מעידים שיצא מתחת ידי שלוחה לקבלה (שידו כידה), ואין נפקא מינה שהיא אינה יודעת את המשך השליחות, שהרי העדים יודעים שהיה ביד השליח לקבלה. אבל אם אי אפשר לקיים את הגט בחותמיו, אינה מגורשת.

3. חידושים וביאורים

* **[הערת אגב: אם הבעל שולח עדים במקום שליח הקבלה]:** **ר' יואל אשר** שואל שאלה צדדית: מה הדין אם אשה שולחת שליח קבלה, והבעל מחליט לשלוח לה את הגט ביד שני עדים אחרים במקום ביד שליח הקבלה? **ר' יצחק** משיב שבמקרה כזה שני העדים נעשים פשוט "שליח להולכה" של הבעל, והיא מתגרשת לאחר מכן כשהגט מגיע לידה.

* **חידוש ההלכה על פי המגיד משנה – כנגד טענת "לפקדון נתתיו" (ר' יצחק מול ר' יואל אשר):**

* **קושיא (ר' יואל אשר):** מה בכלל החידוש כאן שהאשה אינה צריכה לדעת כיצד הגיע אליה הגט? כשאשה באה לבית דין ומציגה גט ("יוצא מתחת ידה"), הרי לעולם אין שואלים אותה פרטים כיצד הגיע אליה!

* **תירוץ (ר' יצחק על פי המגיד משנה):** "יוצא מתחת ידה" לבדו אינו מועיל כלום במקרה שהיה שליח באמצע והבעל טוען שנתנו לשליח רק בתורת פקדון ("לפקדון נתתיו"). הלכה זו היא המשך ישיר להלכה י"א (וזהו פירוש דברי הרמב"ם "כמו שביארנו"), שבה לשליח לקבלה יש נאמנות עצמית לומר "לגירושין נתנו לי". החידוש כאן הוא: כיון שיש שני עדים האומרים בבירור ששליח הקבלה שלח אליה את הגט (ובלי העדים אכן לא היה הדבר מתחיל כלל), די בכך כדי להפעיל את נאמנות השליח כנגד טענת הפקדון, אפילו כשהאשה עצמה אינה יודעת את הפרטים המדויקים כיצד התגלגל הגט ממנו אליה.

* **ההבדל בין עדות על השליחות לעדות על תוכן הגט (ר' יצחק):** כשהבעל טוען שהגט מזויף, אין מועילים העדים שהביאו את הגט משליח הקבלה. עדותם היא רק "מילתא דפסיקא" על המציאות שהגט היה בידי שליח הקבלה (שידו כידה), אבל אינם יודעים אם תוכן הגט אמת או מזויף. לכן, כנגד טענת זיוף צריך "קיום בחותמיו" נפרד, ומשיש את הקיום, הוא מצטרף לעדות על שליח הקבלה ולא נשארת עוד שום טענה על הגט.

הלכה ט"ו: נאמנות האשה ועד אחד לומר "מת בעלי" (היתר עגונה)

1. לשון הרמב"ם

מי שהוחזקה אשת איש, והלכה היא ובעלה, ושלום בינו לבינה ושלום בעולם, ובאה ואמרה מת בעלי – נאמנת, ותינשא או תתייבם. חזקה שאינה מקלקלת עצמה ותאסור עצמה על זה ועל זה, ותפסיד כתובתה מזה ומזה, ותוציא בניה ממזרים בדבר העשוי להיגלות לכל, ואי אפשר להכחיש ולא לטעון טענה, שאם הוא חי סופו לבוא או ייודע שהוא חי. וכן אם בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה, תינשא על פיו, שהדבר עשוי להיגלות. אפילו עבד או אשה או שפחה או עד מפי עד מפי עבד מפי שפחה מפי קרובים נאמנין לומר מת פלוני ותינשא אשתו או תתייבם על פיהם.

2. ביאור הפשט

כאן עובר הרמב"ם לסוגיא שבמסכת יבמות, כשאשה אומרת "מת בעלי". אם אשה מוחזקת כאשת איש, והיא נסעה עם בעלה בזמן שהיה שלום ביניהם (בלי שום סכסוך) ושלום בעולם (בלי מלחמה), והיא חוזרת לבדה ואומרת שבעלה מת – מאמינים לה לגמרי, והיא מותרת להינשא או להתייבם.

הטעם הוא משום שני דברים יחד: 1) **חזקה שאינה מקלקלת עצמה:** היא לא תביא על עצמה אסון בקנסות החמורים הממתינים לה אם יתברר שהוא חי (היא נאסרת על שני הבעלים, מפסידה כתובתה משניהם, וילדיה נעשים ממזרים). 2) **דבר העשוי להיגלות:** אדם חי אי אפשר להסתיר; אם הוא חי, סוף כל סוף יחזור לביתו או שיתפרסם שהוא חי, והיא לא תוכל להכחיש.

וכן, אם בא עד אחד והעיד שבעלה מת – אפילו אנשים שבדרך כלל פסולים לעדות, כגון עבד, אשה, שפחה, קרובים, או עד מפי עד (אפילו מפי עבד ושפחה וקרובים) – מותרת היא להינשא או להתייבם על פיהם, משום שזהו "דבר העשוי להיגלות".

3. חידושים וביאורים

* **כשאין "חזקת אשת איש" (ר' יצחק ור' יואל אשר):** הרמב"ם פותח ב"מי שהוחזקה אשת איש", משום שאילו לא היינו יודעים שהיא אשת איש (כשיש לה חזקת פנויה), והיא עצמה באה ואומרת "היה לי בעל והוא מת", הייתה נאמנת בלאו הכי מצד הכלל של "הפה שאסר הוא הפה שהתיר" (כמו בהלכה א'), ולא היינו צריכים להגיע לטעמים המיוחדים של אינה מקלקלת ועבידא לגלויי.

* **הקשר בין "אינה מקלקלת" ל"דבר העשוי להיגלות" (ר' יצחק):** סברת "אינה מקלקלת עצמה" לבדה לא הייתה מספיקה, שכן האשה עלולה לחשוב: "מי בכלל יגלה אי פעם מה שקרה?" לכן מוסיף הרמב"ם שמיתה היא "דבר העשוי להיגלות" – אי אפשר להסתיר אדם חי, ואם יופיע לא תהיה לה שום אפשרות להכחיש ("ואי אפשר להכחיש"). גם אם הבעל כעת חלש או שקט והיא רוצה לנצל את ההזדמנות, היא יודעת שסוף כל סוף הדבר ייצא לאור.

* **התנאים של "שלום בינו לבינה" ו"שלום בעולם" (בהשוואה לפרק י"ג – ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* אם אין **שלום בינו לבינה** (יש סכסוך בין הבעל לאשה), נופלת חזקת "אינה מקלקלת", משום שכשיש מריבה חוששים שאדם מוכן לקלקל את עצמו ובלבד שיקלקל את חברו.

* אם אין **שלום בעולם** (יש מלחמה), רצינו לומר תחילה שהדבר מחליש את ה"עבידא לגלויי", משום שבתוהו ובוהו של מלחמה היא סומכת על כך שהוא כבר לעולם לא יחזור. אך בעיון בפרק י"ג (שם מביא הרמב"ם את המקרים שבהם אינה נאמנת) רואה **ר' יצחק** שהרמב"ם מבאר אחרת: בשעת מלחמה אינה נאמנת משום שהיא עלולה פשוט לטעות (**בדדמי**) – היא רואה למשל פצצה נופלת עליו וסבורה באמת שהוא מת, בשעה שבאמת הוא ניצל.

* **הפרדוקס של תקנת עגונות ("מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה") ודאורייתא מול דרבנן בקנסות (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* כדי שיוכלו להקל לעגונות (להאמין לדברי האשה עצמה נגד חזקת אשת איש), תיקנו חז"ל חומרות עצומות עליה אם הבעל חוזר ("תצא מזה ומזה" וכדומה). החומרות נעשו "לטובה" – שכן רק בזכות שהעונש בסופה חמור כל כך, אפשר היה לתת לה נאמנות מלכתחילה ("הקלת עליה בתחילתה").

* *מדאורייתא מול מדרבנן:* היה אפשר לחשוב שמאחר שנישאה בהיתר בית דין היא רק שוגגת או אנוסה, ותהיה מותרת לחזור לבעלה הראשון. ואכן, מה שהיא נאסרת על הבעל הראשון (**תצא מן הראשון**) הוא קנס **מדרבנן**. אך מה שהיא חייבת לצאת מן הבעל השני (**תצא מן השני**) הוא פשוט **מדאורייתא**, שהרי בעלה הראשון חי והיא אשת איש גמורה! וכן, הילדים שיש לה מן הבעל השני הם **ממזרים גמורים מדאורייתא**.

* **נאמנות עד אחד (ופסולי עדות) במיתה לעומת גט (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* בגט אין עד אחד נאמן לומר שהיא מגורשת נגד חזקת אשת איש, אבל ב"מת בעלה" עד אחד כן נאמן.

* בעד אחד כותב הרמב"ם רק את הטעם של "שהדבר עשוי להיגלות", שהרי על העד עצמו לא שייכת סברת "אינה מקלקלת עצמה" (הוא אינו מפסיד כתובה ואינו נאסר). ההסבר הוא כפול: 1) אצל האשה עצמה יש נגיעה חזקה, שהרי היא רוצה להינשא, ולכן אצלה צריך את שני הטעמים (קלקול ועוד עבידא לגלויי); אבל בעד זר שאין לו נגיעה זו, די בטעם לבדו שאדם לא יעיד עדות

שקר על דבר שעלול להתברר מחר כשקר ("עשוי להיגלות"). 2) מאחר שהאשה עצמה היא זו שתסבול את ה"חומר שהחמרת עליה בסופה" אם הבעל יחזור, היא עצמה תחקור היטב את העד האחד לפני שתסמוך עליו להינשא.

* **ר' יואל אשר** מציין שבהלכות רבות שבהן התורה מאמינה לעד אחד, עליו להיות עד כשר. אך כאן, מאחר שעיקר יסוד הנאמנות הוא "שהדבר עשוי להיגלות", הקולא מגיעה עוד יותר רחוק, שאפילו עבד, שפחה וקרובים גם הם לא יצאו להחריב את עצמם באמירת שקר שעתיד להתגלות.

* **[סטייה מהעניין: "דבר העשוי להיגלות" בימינו בוואטסאפ]: ר' יצחק** תמה על החזקה שאנשים אינם משקרים בדבר העשוי להיגלות: כשמסתכלים היום ב"וואטסאפ", רואים כיצד אנשים מפיצים כל הזמן שקרים על עובדות של היום (לא רק תחזיות) שכבר למחרת מתברר בבירור שאין בהם שום ממש! **ר' יואל אשר** (ור' יצחק מסכים) מחלק: סתם פטפוט חדשות בוואטסאפ שונה מהליכה לבית דין להעיד עדות רשמית ורצינית כדי להתיר אשה; בבית דין כן פועלת החזקה שאדם לא ישקר בדבר העשוי להיגלות.

הלכה ט"ז: חמש נשים שחזקתן שונאות זו את זו

1. לשון הרמב"ם

והכל נאמנין להעיד לה עדות זו חוץ מחמש נשים שחזקתן שונאות זו את זו, שאין מעידות זו לזו במיתת בעלה שמא יתכוונו לאסרה על בעלה ועדיין הוא קיים. ואלו הן: חמותה, ובת חמותה, וצרתה, ויבמתה, ובת בעלה.

2. ביאור הפשט

כל אדם נאמן בעדות זו שהבעל מת, חוץ מחמש נשים שיש להן חזקה ששונאות זו את זו, משום שחוששים שישקרו כדי לאסור אותה על בעלה בשעה שהוא עדיין חי. החמש הן: חמותה, בת חמותה (בתה של החמות), צרתה (אשתו האחרת של הבעל), יבמתה (אשת היבם), ובת בעלה (בתו החורגת).

3. חידושים וביאורים

* **שנאת חמש הנשים מול "דבר העשוי להיגלות" (ר' יואל אשר ור' יצחק):** השנאה בין חמש הנשים חזקה כל כך, שהן מוכנות לעשות מעצמן צחוק ולשקר אפילו בדבר העשוי להיגלות, ובלבד שירעו לאשה ויכשילו אותה. הסיבות הפשוטות לשנאה אצל כל אחת מהן הן:

1. *חמותה:* כידוע לכל הבדחנים, שהחמות שונאת את הכלה.
2. *בת חמותה:* היא נוטלת את הצד של אמה (החמות).
3. *צרתה:* המילה "צרה" עצמה מלמדת שהן בתחרות.
4. *יבמתה:* גם היא בתחרות מסוימת בגלל הזיקה ליבם, שבגללה היא עלולה תמיד להיעשות צרתה.
5. *בת בעלה:* בת חורגת מול אמה החורגת.

הלכה י"ז: גוי המסיח לפי תומו ופסול בעבירה

1. לשון הרמב"ם

אפילו גוי המסיח לפי תומו נאמן ומשיאין על פיו. ואם נתכוון להעיד אינו נאמן. וכן הפסול בעבירה מן התורה אם בא להעיד לאשה שמת בעלה אינו נאמן, ואם היה מסיח לפי תומו נאמן, אין זה פחות מן הגוי. אבל פסול מדבריהם נאמן לעדות אשה.

2. ביאור הפשט

גוי שהוא "מסיח לפי תומו" – מספר סתם כך באמצע שיחה (בלי לדעת ובלי להתכוון שהוא מגיד כעת עדות כדי להתיר אשה) שראה אדם מסוים מת – נאמן, והאשה מותרת להינשא על פיו. אבל אם הגוי התכוון להעיד (הוא מודע לכך שהוא מתיר אותה כעת לשוק), אינו נאמן. כך גם ביהודי הפסול לעדות משום עבירה מן התורה: אם הוא בא כעד אינו נאמן, אבל אם הוא מסיח לפי תומו נאמן, שהרי אינו גרוע מגוי. אבל מי שפסול לעדות רק מדרבנן ("פסול מדבריהם"), נאמן לעדות אשה אפילו כשהוא בא להעיד במישרין.

3. חידושים וביאורים

* **החילוק בין עבד לגוי, ובין יהודי לגוי במסיח לפי תומו (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

* מדוע גוי המתכוון להעיד גרוע מעבד (שכשר אפילו כשהוא בא להעיד)? משום שעבד הוא בכל זאת יהודי (שייך במצוות כנשים) וחלק מן המשפחה, ואין לו עניין סתם להרע לאדם; גוי לעומת זאת אין לו נאמנות כלל כשהוא מתכוון לעדות.

* **ר' יצחק** מביא גמרא שאצל יהודי הדבר הפוך בדיוק: יהודי המסיח לפי תומו אינו מועיל, אלא דווקא צריך להתכוון להעיד, משום שנאמנותו נובעת מן הרצינות שבהגדת עדות (ואז לא ישקר). אצל גוי לעומת זאת, כשהוא בא בכוונה להעיד, חוששים מה כוונתו; רק כשהוא מספר זאת לפי תומו יש לו נאמנות.

* **גדר גוי מסיח לפי תומו – "גילוי מילתא בעלמא", ומדוע אינו מועיל בחמש הנשים (ר' יצחק מול ר' יואל אשר):**

* **ר' יואל אשר** רצה לומר שמה שגוי אינו נאמן כשהוא מתכוון להעיד הוא מקור לכלל "עשו שונא ליעקב", כשם שבחמש הנשים יש חזקת שנאה שהן רוצות להרע לאשה.

* **ר' יצחק** מבאר את הגדר אחרת: גוי פסול לעדות מעיקרא. כשגוי מסיח לפי תומו, אין זה פועל כלל "בדין עדות", אלא זהו **"גילוי מילתא בעלמא"** – אדם מספר סתם חדשות בלי שום עניין, ומסתמא כך היה. על סמך זה מעמיד ר' יצחק יסוד חשוב: בחמש הנשים אין זה מועיל אפילו אם הן מסיחות לפי תומן! מדוע? משום ש"מסיח לפי תומו" אינו כוח להתגבר על ריעותא (לא שאף על פי שאתה שקרן או שונא, ה"לפי תומו" גורם שיאמינו לך). אלא מסיח לפי תומו הוא גילוי מילתא במקום שאין שום ריעותא; ממילא במקום שיש חזקת שנאה, כמו בחמש הנשים, אין מסיח לפי תומו מועיל.

* **מהו "פסול בעבירה מן התורה" – החילוק בין הרמב"ם לרי"ף (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* **קושיא (ר' יואל אשר):** מדוע פסול בעבירה מן התורה גרוע מקרוב או משפחה, ומדוע לא נאמר גם עליו שלא ישקר בדבר העשוי להיגלות?

* **תירוץ (ר' יצחק):** אין לערבב הלכות שבת (שבהן למחלל שבת יש דין גוי לעניינים שונים) עם הלכות עדות. בהלכות עדות "פסול בעבירה מן התורה" פירושו אדם החשוד על השקר (למשל גזלן או חשוד לשקר בממון מדאורייתא) – הוא שקרן ידוע, ולכן אי אפשר לסמוך עליו כשהוא בא להעיד, אפילו בדבר העשוי להיגלות. אבל "פסול מדבריהם" (שגוזל רק גזילות דרבנן, או עבירה שמדאורייתא אינה מוציאה את נאמנותו אלא חכמים פסלוהו), אצלו הפגם בנאמנות אינו חריף כל כך, ולכן הוא נאמן לעדות אשה כמו קרוב או עבד.

* **שיטת הרי"ף (ר' יואל אשר): הרי"ף** מבאר אחרת מן הרמב"ם, ועושה את החילוק ישירות לפי סוג העבירה: אם הוא פסול מחמת חיסרון בנאמנות (שקרן או גזלן), אין מאמינים לו; אבל אם הוא פסול משום עבירה דאורייתא אחרת שאין לה קשר לשקר (למשל מחלל שבת), מאמינים לו לעדות אשה. ברמב"ם לעומת זאת החילוק אינו בין עבירה של שקר לעבירה אחרת, אלא בין פסול עבירה *מן התורה* לפסול *מדבריהם* (ואפילו בפסול של נאמנות, אם הוא רק מדרבנן, הוא נאמן).

הלכה י"ח: עד אחד שהעיד שמת והתירוה, ואחר כך בא אחר והכחישו

1. לשון הרמב"ם

בא עד אחד והעיד שמת בעלה והתירוה להינשא על פיו, ואחר כך בא אחר והכחיש את הראשון ואמר לא מת, הרי זו לא תצא מהיתרה ותינשא, שעד אחד בעדות אשה כשני עדים בשאר עדויות, ואין דבריו של אחד במקום שנים.

2. ביאור הפשט

אם בא עד אחד והעיד שהבעל מת, ובית הדין התירה להינשא על פיו, ואחר כך בא עד אחד נוסף והכחיש את הראשון ואמר שלא מת – אין היא יוצאת מהיתרה, ומותרת להינשא לכתחילה. הטעם הוא שעד אחד בעדות אשה כוחו כשני עדים בכל שאר העדויות, ועד אחד (השני) אין בו כוח כנגד שני עדים ("אין דבריו של אחד במקום שנים").

3. חידושים וביאורים

* **דיוק בלשון הרמב"ם – "והתירוה... לא תצא מהיתרה ותינשא" (ר' יואל אשר ור' יצחק):** הרמב"ם אינו כותב "ונישאת... לא תצא מבעלה" (כלומר שכבר נישאה ואינה צריכה גט), אלא "והתירוה... לא תצא מהיתרה ותינשא" – אפילו אם עדיין לא נישאה, אלא שבית הדין כבר התירוה, ההיתר נשאר בתוקפו והיא מותרת להינשא לכתחילה, והעד האחד השני אינו שווה כלום.

* **הגדר הלמדני מדוע אין לעד השני גם כן דין "כשני עדים" (ר' יצחק):** אם אנו אומרים שלגבי עדות אשה יש לעד אחד כוח של שני עדים, מדוע לא ייחשב גם העד האחד השני (האומר "לא מת") כשני עדים, ויהיה זה מקרה של "שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת" (תרי ותרי)? היסוד הוא: הכוח שעד אחד מתקבל כשני עדים בעדות אשה ניתן **רק להיתר, לא לאיסור!** כאשר העד הראשון בא להתיר ובית הדין מתיר, עדותו נעשית כשני עדים; כאשר העד השני בא לאסור (לומר "לא מת"), אין לו את הכוח המיוחד של עדות אשה, אלא הוא נשאר עד אחד פשוט, וממילא "אין דבריו של אחד במקום שנים".

* **מדוע אין "דבר העשוי להיגלות" פועל על העד השני האומר "לא מת"? (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

1. *מצד דבר העשוי להיגלות:* כאשר אחד אומר "מת", זהו דבר העשוי להיגלות – אם הבעל חי, הוא עלול לחזור הביתה בכל יום, והעד יתבזה כשקרן שגרם לממזרים. אבל כאשר העד השני אומר "לא מת" (שהוא עדיין חי), אין חשש כזה של עשוי להיגלות: ראשית, לא יתברר כל כך בקלות ששיקר (שהרי אם הבעל אינו בא, יוכל תמיד לומר שהוא נמצא באיזה מקום בעולם, ואפילו אם יבוא אחר כך עד נוסף שהוא אכן מת, אין זה מביישו כל כך). שנית, העד השני אינו חושש, שהרי הוא נראה כירא שמים הרוצה למנוע איסור אשת איש, ואינו גורם שום ממזרות בדבריו.

2. *האם "מילתא דעבידא לאיגלויי" הוא כלל בפני עצמו או תלוי ב"חומר סופה" (ר' יואל אשר כנגד ר' יצחק):* **ר' יואל אשר** סובר שכוחו של העד הראשון נעוץ בצירוף שני הדברים יחד: "דבר העשוי להיגלות" יחד עם "משום חומר שהחמרת עליה בסופה" (שהאשה עצמה חוקרת אותו ואינה סומכת עליו סתם אם הדבר אינו ברור, ודבר זה מסייע לעד הראשון ולא לשני). **ר' יצחק** סובר לעומתו שאף שנכון ששני הדברים ממלאים כאן תפקיד, מכל מקום "מילתא דעבידא לאיגלויי" הוא כלל כללי בפני עצמו בכל הש"ס, המועיל בדברים מסוימים אפילו בלא הדין של "חומר שהחמרת עליה בסופה".

הלכה י"ט-כ"א: באו שניהם כאחד, והחילוק בין עד כשר לפסולים ונשים בהכחשה

1. לשון הרמב"ם

באו שניהם כאחד, זה אומר מת וזה אומר לא מת, או אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת – הרי זו לא תינשא, ואם נישאת תצא מפני שהיא ספק. ואם נישאת לעד שהעיד לה והיא אומרת בריא לי שמת – הרי זו לא תצא. באו שנים ואמרו לא מת – אף על פי שנישאת תצא. במה דברים אמורים? בשהיה האחד שנישאת על פיו כמו השנים שבאו והכחישו אותו, כגון שנישאת על פי איש ובאו שנים ואמרו לא מת, או שנישאת על פי אשה או על פי עצמה ובאו שתי נשים

או שני פסולים של דבריהם ואמרו לא מת. אבל עד כשר אומר מת, ונשים רבות או פסולים אומרין לא מת – הרי זה כמחצה למחצה... ואם נישאת לאחד מעדיה והיא אומרת ודאי מת – הרי זו לא תצא. אשה אומרת מת או שאמרה מת בעלי, ואחר כך בא עד כשר ואמר לא מת – הרי זו לא תינשא, ואם נישאת תצא.

2. ביאור הפשט

אם שני עדים (או שתי נשים) באים באותו זמן, ואחד אומר שהבעל מת והשני אומר שהוא חי, מעולם לא קיבלה היתר להינשא. לכן אסורה להינשא, ואם נישאה – תצא, מפני שהיא ספק. אבל אם נישאה לאותו עד עצמו שהתירה, והיא אומרת "בריא לי שמת" (אני יודעת בוודאות שהוא מת), אינה צריכה לצאת.

אם באים שני עדים כנגד עד אחד, תצא. אבל זהו דווקא כאשר השניים הם באותה מדרגה כמו הראשון (שני עדים כשרים כנגד עד כשר אחד, או שתי נשים/פסולים מדבריהם כנגד אשה אחת או כנגדה עצמה). אולם אם עד כשר אחד אומר "מת" ונשים רבות או פסולים אומרים "לא מת", הדבר נחשב כמחצה על מחצה ("כמחצה למחצה") והוא ספק (ואם נישאה לעדה ואומרת "ודאי מת", אינה יוצאת). אם אשה אומרת "מת" (או שהיא עצמה אומרת "מת בעלי"), ואחר כך בא עד כשר אחד ואומר "לא מת", העד הכשר חזק יותר והיא צריכה לצאת.

3. חידושים וביאורים

* **הטעם מדוע "באו כאחד" חמור יותר (ר' יואל אשר ור' יצחק):** מדוע יש חילוק כזה בין אם העד השני בא כמה דקות אחר כך (שכבר התירוה על פי עד אחד, והיא נשארת בהיתרה) לבין אם באו יחד? החילוק אינו רק בכמה הדקות שבזמן, אלא בעובדה האם כבר **נקבע היתר** בבית הדין על פי עד אחד או לא. כאשר באו כאחד, מעולם לא נוצר היתר, וממילא נשאר הדבר בגדר ספק.

* **מה פירוש "אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת"? (ר' יצחק):** ר' יצחק רצה תחילה לומר שמדובר בשתי נשים של אותו בעל (צרות). אבל מיד חזר בו, שהרי צרה כלל אינה נאמנת להעיד לחברתה! אלא הכוונה פשוט לשתי נשים זרות הבאות כעדות (שבעדות אשה נתנו חכמים לאשה את אותו הכוח כעד אחד).

* **הטעם מדוע "נישאת לעד" מועיל בספק (ר' יואל אשר):** מדוע כאשר נישאה לעד עצמו אינה צריכה לצאת, אף שיש עד שני המכחישו? משום שבכך שהעד עצמו נושא אותה, הוא מכניס את עצמו לסכנה גדולה (שהילדים יהיו ממזרים ושיפרידו ביניהם). חל עליו הכלל של "מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה" – הוא נוטל על עצמו סיכון אישי. דבר זה מעלה אותו מעד אחד פשוט לעד בעל נאמנות חזקה יותר, הגוברת על העד האחד השני (אבל כנגד שני עדים כשרים שיש להם נאמנות מדאורייתא אין זה מועיל).

* **שלוש המדרגות בנאמנות וכוחו של עד כשר כנגד פסולים (ר' יואל אשר ור' יצחק):** רואים כאן היררכיה ברורה:

1. עד כשר אחד חזק בדיוק כמו עדים פסולים רבים או נשים רבות ("כמחצה למחצה").

2. שני עדים פסולים (או שתי נשים) חזקים יותר מאשה אחת (או מהאשה עצמה), שהרי שניהם באותה קטגוריה של פסולי עדות שחכמים האמינו כאן, ושניים הם יותר מאחד.

3. עד כשר אחד חזק יותר מאשה אחת – אפילו אם האשה באה תחילה וכבר התירוה, יכול עד כשר אחד לבוא אחר כך ולבטל את עדותה ("ואם נישאת תצא").

* **האם הוולד ממזר כאשר עד כשר מכחיש אשה? (ר' יואל אשר ור' יצחק):** **ר' יואל אשר** מעיר שהרמב"ם כותב רק "תצא" ואינו מזכיר שהוולד ממזר, ואולי אין זו אלא חומרא מדרבנן. **ר' יצחק** משיב ש"תצא" יכול פעמים רבות אכן לומר שהוולד ממזר, ומעיר שאכן יש מפרשים החולקים על הרמב"ם בהלכה זו.

הלכה כ"ב: בפסולין הולכין אחר הרוב ("שנים כמאה" רק בעדים כשרים)

1. לשון הרמב"ם

אשה אומרת לא מת ושתי נשים אומרות מת – הרי זו תינשא. וכן אם אמרו עשר נשים לא מת ואחת עשרה אומרות מת – הרי זו תינשא. שאין אומרין שנים כמאה אלא בעדים כשרים, אבל בפסולין הולכין אחר הרוב בין להקל בין להחמיר.

2. ביאור הפשט

אם אשה אחת אומרת "לא מת" ושתי נשים אומרות "מת", מותרת להינשא. וכן אם עשר נשים אומרות "לא מת" ואחת עשרה נשים אומרות "מת", מותרת להינשא. הכלל ש"שני עדים הם כמאה עדים" ("שנים כמאה") נאמר רק בעדים כשרים; אבל בעדים פסולים (כגון נשים בעדות אשה) הולכים אחר הרוב, בין להקל ובין להחמיר.

3. חידושים וביאורים

* **הסברא של "תרי כמאה" לעומת "רוב" בפסולים (ר' יואל אשר ור' יצחק):** מה שבפסולים מונים ראשים (אחת עשרה כנגד עשר) הוא יסוד גדול. **ר' יואל אשר** מבאר: מצד הסברא הפשוטה היה צריך תמיד ללכת אחר הרוב (אחד עשר בני אדם האומרים דבר אחד משכנעים יותר מעשרה). אלא שבעדים כשרים נתנה התורה גזירת הכתוב מיוחדת ותוקף ל"כת עדים" של שניים, ששני עדים יש להם את מלוא כוח העדות, ומאה עדים אינם יותר משניים ("תרי כמאה"). אבל בנשים ובפסולים, שאין בהם הגדר ההלכתי של "כת עדים", אלא זוהי אומדנא ובירור המציאות שחכמים האמינו, חוזרים לסברא הטבעית שהולכים אחר רוב הדעות.

הלכה כ"ג: תרי ותרי בעדות מיתה (שנים אומרין מת ושנים אומרין לא מת)

1. לשון הרמב"ם

שני עדים אומרין מת ושנים אומרין לא מת – הרי זו לא תינשא, ואם נישאת תצא מפני שהיא ספק. ואם נישאת לאחד מעדיה והיא אומרת בריא לי שמת – הרי זו לא תצא.

2. ביאור הפשט

אם שני עדים כשרים אומרים "מת" ושני עדים כשרים אומרים "לא מת", הרי זה ספק השקול. אסורה להינשא, ואם נישאה – תצא. אבל גם במקרה זה, אם נישאה לאחד מעדיה שאמרו שהוא מת, והיא אומרת "בריא לי שמת", אינה צריכה לצאת.

3. חידושים וביאורים

* **מקומה של "חזקת אשת איש" לעומת "מפני שהיא ספק" (ר' יואל אשר כנגד ר' יצחק): ר' יואל אשר** רוצה לומר שבתרי ותרי היא צריכה לצאת משום שנשארת לה "חזקת אשת איש". **ר' יצחק** מתווכח עמו ומראה שהרמב"ם אינו מזכיר כאן חזקת אשת איש, אלא פשוט "מפני שהיא ספק" – כלומר, חזקת אשת איש אינה עיקר החידוש כאן, אלא היא המצב הבסיסי של כל הסוגיא (אילו לא הייתה לה חזקת אשת איש, לא היו צריכים כלל שום עדים כדי להתירה!).

* **מחלוקת מה פירוש שהאשה אומרת "בריא לי שמת" (ר' יואל אשר כנגד ר' יצחק):** מתפתח ויכוח חריף מה כוונת הרמב"ם בתנאי שצריכה להינשא לעד *וגם* לומר "בריא לי שמת":

* **שיטת ר' יואל אשר:** "בריא לי" פירושו שהאשה אינה יכולה לסמוך רק על דברי העד, אלא היא עצמה צריכה גם כן ידיעה משלה, או סברות וחקירות משלה, מדוע היא בטוחה לגמרי שבעלה מת. ההיתר בנוי על נאמנותה שלה (משום "חומר שהחמרת עליה בסופה" לא תינשא אלא אם כן יודעת בוודאות), יחד עם העד.

* **שיטת ר' יצחק:** לא כתוב ברמב"ם שעליה להביא ראיות משלה! היא אכן סומכת על העד, אלא שהחילוק הוא שכאשר יש הכחשה, צריכים *שני הצדדים* (הבעל החדש והאשה) להיות משוכנעים במאה אחוז (כפי שנתבאר לעיל בהלכה ז'). הבעל מראה את ודאותו בכך שהוא עצמו העד ונושא אותה, והאשה צריכה לומר "בריא לי" – כלומר שהיא מאמינה לעד בלב שלם שהוא אומר אמת, ואין לה שום ספקות בו.

* **[קושיא כללית של הרשב"א על פרק י"ב (הלכות ז', כ', כ"א, כ"ג): כיצד יכולה בכלל להינשא לעדה?]:**

* **קושיית הרשב"א (ר' יואל אשר):** למדנו בפרק קודם שעד המעיד להתיר אשה אסור לו עצמו לשאתה ("לא ישא את אשתו"), שאנו חושדים בו שהוא מעיד רק כדי שיוכל לשאתה, ודבר זה נוטל את נאמנותו! אם כן, כיצד יתכן כאן מציאות שנישאה לעדה ("נישאת לאחד מעדיה" או "נישאת לעד שהעיד לה") – בין בשני עדים ובין בעד אחד בהכחשה – ומותרת להישאר אצלו ("לא תצא")?

* **תירוץ הרשב"א והקושיא עליו (ר' יואל אשר ור' יצחק): הרשב"א** נדחק משום כך לומר דוחק גדול: שכאן מדובר דווקא כשהיו יותר משני עדים, כך שהעדות לא הייתה תלויה רק באותו עד אחד שנשאה. **ר' יצחק** תמה על כך מאוד, שהרי בהלכות כ'-כ"א מדבר הרמב"ם במפורש על **עד אחד** בהכחשה, שהוא היחיד שאמר שהבעל מת!

* **סברת ר' יצחק, המגיד משנה, והמקור בפרק י' הלכה כ"ג: ר' יצחק** מציע סברא משלו: האיסור על העד לשאתה אינו חמור כל כך עד שיכפו אותם להיפרד אם כבר נישאו. בעיון ב**מגיד משנה** רואה **ר' יואל אשר** שהוא אכן משיב בדיוק כך: האיסור על העד לשאת את האשה הוא רק **לכתחילה** (כדי שלא יחשדוהו), אבל אין הוא נוטל את עצם נאמנותו, ובדיעבד אם נשאה אינה צריכה לצאת.

* בחיפוש המקור ברמב"ם מוצא אותו **ר' יצחק** בהלכות גירושין פרק י' (הלכה כ"ג), ברשימת האנשים שאסורים לשאת אשה שהתירוה (כגון חכם שהתיר נדר וכו'): שם כותב הרמב"ם במפורש ששליח הגט או העד האחד שהתירה אסור לכתחילה לשאתה, אבל **"אם נשאו לא יוציאו"**! שתי הסוגיות ברמב"ם מתאימות זו לזו להפליא. לשאלה מדוע הקשה הרשב"א את קושייתו כלל, משיב **ר' יואל אשר** שככל הנראה הייתה לרשב"א גירסא או שיטה אחרת באותה סוגיא, שאפילו בדיעבד עליו להוציאה.

הלכה כ"ד: עדות והכחשה של צרה אצל חברתה

1. לשון הרמב"ם

מי שיש לו שתי נשים ובאה אחת מהן ואמרה מת בעלי – הרי זו תינשא על פי עצמה כמו שהודענו, וצרתה אסורה שאין צרה מעידה לחברתה. ואפילו נישאת זו תחילה, אין אומרין אילו לא מת בעלה לא היתה אוסרת עצמה עליו, שמא משנאתה בצרתה רוצה היא שיאסרו שתיהן עליו. זאת אומרת מת בעלה וצרתה מכחשת אותה ואומרת לה לא מת – הרי זו תינשא, כשם שאינה מעידה לה להתירה כך לא תעיד לה לאסרה. זו אומרת מת וצרתה אומרת נהרג, הואיל ושתיהן אומרות שאינו קיים – שתיהן תנשאנה, ולא עשו דברי צרה אצל חברתה כלום.

2. ביאור הפשט

אדם שיש לו שתי נשים, ובאה אחת מהן ואמרה "מת בעלי", היא עצמה מותרת להינשא, מכוח הנאמנות שנתנו חכמים לאשה על עצמה. אבל צרתה נשארת באיסור, משום שאין צרה מעידה לחברתה (מחמת החזקה שהן שונאות זו את זו). ואפילו אם האשה הראשונה כבר נישאה בפועל בעצמה, אין אומרים שזו ראיה שהיא דוברת אמת (שהרי אילו היה הבעל חי לא היתה אוסרת את עצמה עליו), אלא חוששים שמחמת שנאתה לצרתה היא מוכנה ששתיהן ייאסרו על הבעל ("תצא מזה ומזה").

ועוד, אם אשה אחת אומרת שבעלה מת, וצרתה מכחישה אותה ואומרת "לא מת", הראשונה מותרת בכל זאת להינשא; כשם שצרה אינה יכולה להעיד לה כדי להתירה, כך אינה יכולה להעיד לה כדי לאסרה. אם אחת אומרת "מת" והצרה אומרת "נהרג",

שתיהן מותרות להינשא, משום ששתיהן אומרות שאינו חי ("אינו קיים"), ודברי צרה אין להם שום ערך כלפי חברתה.

3. חידושים וביאורים

* **חזקת השנאה מול החזקה שאין אדם מקלקל את עצמו – "תמות נפשי עם פלשתים" (ר' יואל אשר ור' יצחק):**

* **ר' יואל אשר** עומד על היסוד של "תמות נפשי עם פלשתים": כשמדובר בשנאה, אדם אכן מוכן לגרום לעצמו סבל ובלבד שיפגע בחברו. בהתמודדות בין שתי חזקות, "חזקת השנאה" חזקה יותר מהחזקה של "אין אדם מקלקל עצמו", משום ש"שנאה מקלקלת את השורה".

* **ר' יצחק** מוסיף שרואים כאן "עד היכן כוחה של שנאה", ובמציאות אכן כך הוא – כשבוערת אש של שנאה ואדם נלחם עם חברו, על פי רוב הוא עצמו נופל גם כן. **ר' יואל אשר** מביא על כך את הפתגם הידוע של חכם סיני: "כשאתה יוצא למלחמה, חפור שני קברים".

* *[הערת אגב: השוואה לפרק ז' בעניין חמש נשים]:* ר' יואל אשר ור' יצחק מחפשים בפרק ז' (ובפרק ט') היכן שמובאת הלכת חמש הנשים (לגבי בפני נכתב), שם הרמב"ם מרבה מקרים כמו "יבמתה אפילו היתה אחותה", אך הם מגיעים למסקנה שהיסוד שהיא מוכנה לקלקל את עצמה ("שיאסרו שתיהן עליו") מופיע במפורש רק כאן.

* **דיוק בלשון "זאת אומרת מת בעלה" וסברת הצרה האומרת "לא מת" (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* אף שברמב"ם כתוב "זאת אומרת מת בעלה", הכוונה היא שהיא אומרת על עצמה "מת בעלי", שהרי כל היתרה בנוי על נאמנותה על עצמה (ר' יצחק).

* כאשר הצרה מכחישה אותה ואומרת "לא מת", פשוט עוד יותר שאין שומעים לה: הרי היא רוצה בכך במפורש לקלקל לאשה הראשונה שלא תוכל להינשא, ומחמת שנאתה היא מוכנה לקלקל גם את עצמה ולהיאסר לעולם כעגונה (על פי אותו היסוד שלעיל).

* **"מת" מול "נהרג" – החילוק בין צרות לעדים על פי הירושלמי (ר' יצחק ור' יואל אשר):**

* כאשר אחת אומרת "מת" (מת מיתה טבעית) והשנייה אומרת "נהרג", הרי שני הסיפורים אינם מתיישבים זה עם זה. **ר' יצחק** מעיין ואומר שהצרה השנייה אומרת "נהרג" משום שהיא סבורה שבהכחשת המעשה תוכל לפגוע ולקלקל לצרה הראשונה – ואף על פי כן שתיהן מותרות!

* המקור לכך הוא גמרא **בירושלמי**, והירושלמי קובע בבירור שהדין הוא דווקא **בצרות**, ולא **בעדים**. **ר' יצחק** מבאר את החילוק בסברא ברורה: אילו שני עדים היו באים יחד ("באו בבת אחת") ואחד אומר "מת" והשני אומר "נהרג", זוהי הכחשה גמורה! אף שעד אחד לבדו היה נאמן בעדות אשה, כאשר שני עדים באים יחד ומכחישים זה את זה במעשה, בטלה כל העדות ואף אחד אינו נאמן. אבל אצל שתי צרות ההכחשה אינה מפריעה כלל, מחמת הכלל שהרמב"ם מעמיד: **"ולא עשו דברי צרה אצל חברתה כלום"**. דברי צרה אינם נחשבים כלל לעדות כלפי חברתה – לא להתיר ולא לאסור. ממילא כל אשה נידונה בפני עצמה לגמרי: כל אחת אומרת על עצמה שבעלה "אינו קיים", וכל אחת נאמנת על עצמה, ודברי הצרה השנייה אינם נכנסים לכאן כלל.

תמלול מלא

רמב"ם הלכות גירושין פרק י"ב: דיני נאמנות בגירושין ובמיתת הבעל

הקדמה לפרק

ר' יצחק:[#1] כן, תגיד. אנחנו עומדים היום בפרק י"ב של הלכות גירושין.

ר' יואל אשר: הפרק השנים עשר של הלכות גירושין. כן, אנחנו כבר עומדים, שני הפרקים האחרונים כבר היו אחרי הגט. [#2] זה ממשיך עם הלכות שאחרי הגט. כלומר, הגט התיר את האשה כך שהיא נעשית מותרת לשוק, אבל כאן נכנסים לפרטים נוספים: איך אנחנו יודעים אם אשה באמת מותרת לשוק? מניין אנחנו יודעים מדיני נאמנות? אדם מחפש אשה, מניין הוא יודע אם מישהי היא פנויה? מה עושה אדם לבעל חזקת פנויה? עד מתי קיימת חזקת אשת איש? הרי יש כאן עניין של חזקה. פעם אחת, אם אשה הוחזקה פעם כאשת איש, איך אפשר להתחיל להאמין לה שהיא נעשתה גרושה? זהו עיקר הפרק, החלק הראשון של הפרק.

החלק השני של הפרק הוא יותר כללי, ואינו ממש קרוב מבחינה זו להלכות גירושין, אבל גם הוא עוסק בנאמנות של אשה שהיא מותרת לשוק, משום שבעלה מת. זה נכנס לכל הנושא הגדול של עגונות. מניין אנחנו יודעים להאמין לאשה שאומרת "מת בעלה" במקום רחוק? צריך עדים, צריך נאמנויות קטנות יותר וכן הלאה.

סדר הרמב"ם בספר נשים

ר' יצחק: [#3] הבה נאמר את זה קצת אחרת. כלומר, הסברת יפה מאוד את המשך הפרקים, את המשך העניינים שאחרי הגט, אבל אפשר גם להעמיד את זה כך – אינני יודע אם זה נכון – אבל הפרק הזה, וגם הפרק הבא, שהם שני הפרקים האחרונים בהלכות גירושין של הרמב"ם, עוסקים כולם רק בשאלה של איך, של נאמנות, כמו שאמרת, איך יודעים שאשה מותרת. מותרת לשוק.

*אז אני חושב שאפשר לומר כך: כל אחד יודע מהו גט. הרי יש **קונה את עצמה בשני דברים, בגט ובמיתת הבעל**. גט, כל העניין של גט הוא איך אשה יוצאת מכלל אשת איש. זו אחת הדרכים לומר כמו הכלל, גט הוא אכן התהליך של הגט, אבל באופן כללי יותר אפשר לומר שהלכות גירושין, הלכות אישות, כן, אתה

תופס? הלכות אישות הן איך נעשים אשת איש, ומה צריך לעשות אז, והלכות גירושין הן איך יוצאים מכלל אשת איש. הביטול,*

ר' יואל אשר: הביטול של זה.

ר' יצחק: *אז אכן ברוב המקרים, על פי רוב יוצאים מכלל אשת איש בגט. מיתת הבעל היא דבר פשוט, אין בה שייכות להלכות, אבל היכן כן שייכות הלכות? כשלא יודעים על מיתת הבעל. אז זה מאוד, זה הגיוני מאוד שהיציאה מכלל אשת איש, באופן עקרוני שייכת להלכות גירושין, אלא שזה נכנס גם כן בחוזקה, וגם הנאמנות דומה מאוד.*

ר' יואל אשר: ⟦#4⟧ כלומר, התמונה הרחבה היא שיש אישות. קודם באישות אומר הרמב"ם מה פירוש אשה, מי, איזו, מניין יודעים גילאים, אני מתכוון שהוא מניח ממש את היסודות. בנוי יפה. אני כבר רואה שזה בנוי יפה מאוד. אחר כך מצות פריה ורביה, הרעיון שצריך להיות נשוי, איך הנישואין צריכים להתנהל, אם רוצים לסיים נישואין, ועכשיו בעצם האשה, אחרי הנאמנות היא חוזרת לתור. עכשיו היא מחפשת שוב בעל, עם **הלערב אל תנח ידך**.

ר' יצחק: כן כן, בוודאי, בסדר.

גאונות הרמב"ם בפסיקת סוגיות מורכבות

ר' יואל אשר: אני רוצה לומר כך, הייתי אומר הקדמה קטנה. כשלומדים סוגיות מסוג זה – אני זוכר שלמדתי "האשה רבה", למדתי בעיון רב, אני זוכר חברותא בישיבת שערי יושר, ואת החלק הראשון אני זוכר מהסוגיות שם ביבמות ובכתובות. זה מעניין, כי כשלומדים למדנות בגמרא ואחר כך מסתכלים למשל בטור או ברמב"ם, מרגישים כאילו כאן לא מונחת הלמדנות. זה כך, אוהבים מאוד את הגמרא ואת ההלכה, אבל מצד שני זו גאונות גדולה הרבה יותר, כי במקום שיש בו כל כך הרבה שכבות של למדנות, כדי להצליח לעשות מזה הלכה פסוקה מונחת עבודה עצומה.

אז במובן מסוים, אני מרגיש קצת כך, מי שרק למד את הסוגיות בעיון עם כל הלמדנות, אינני יודע עד כמה טוב אני נכנס. אבל הרמב"ם בוודאי נכנס בעוצמה, כי חשבתי על זה בהלכות כאן, רואים שקשה הרבה יותר לפסוק בסוגיות הקשות מאשר בגמרות קצרות יותר

ר' יצחק: גמרות וגמרות פשוטות יותר. כי יש הרבה "במה דברים אמורים", והרבה חזקות שסותרות זו את זו,

ר' יואל אשר: רואים בפרק הזה שיש כאן הרבה למדנות. לקחת מזה – ואני כבר רואה שלרי"ף מגיע חלק מהקרדיט על זה, רואים כאן גם את הרי"ף הארוכים. סוגיות גדולות, לעשות מהן הלכה פסוקה זו עבודה גדולה.

ר' יצחק: זה קצת הפוך, אבל הסיבה למה, אני חושב שהסיבה שיש כאן הרבה סוגיות היא משום שההלכה קצת מורכבת, כלומר לא ההלכה, המציאות. ואת הסיבה למה הלמדנות, אינני יודע.

ר' יואל אשר: אולי גם משום שהסוגיות התבשלו בבית הדין בתוך הגמרא.

ר' יצחק: כן כן, היו מעשים... כן, הלכות שבגמרא לכאורה כבר יש בהן הרבה מאוד דברים על המציאות, לא שזה התחיל מעצמו כדי לומר למדנות. זה שבישיבה אומרים למדנות סתם כך זה עניין שצריך להבין מה תכליתו. לא עכשיו השיחה שלנו, בסדר. אבל את הרמב"ם מבינים בוודאי שהרמב"ם מבהיר את ההלכות, מהן ההלכות. בסדר, אז הבה נתחיל, כן. הבה נתחיל ללמוד.

הלכה א': הפה שאסר הוא הפה שהתיר

ר' יואל אשר: טוב. אומר הרמב"ם כך: **האשה שבאה ואמרה אשת איש הייתי**, אשה באה ואומרת הייתי אשת איש, ואני גרושה, כלומר הייתי אשת איש, הייתי אסורה, אבל עכשיו אני גרושה. מה פירוש? לפני מי היא אומרת? היא אומרת לכאורה לגבי שאלה אם היא מותרת לשוק, מישהו מציע לה שידוך,

המבנה של האופנים בנאמנות גירושין

ר' יצחק: הבה ננסה לתת את המבנה שלי, לנסות להבהיר. והראשון, כמו שדיברנו, לפרק יש שני חלקים:

1. החלק הראשון עוסק באיך היא נעשית מותרת מכוח זה שהיא נתגרשה,

2. והחלק השני עוסק במצב שבו הבעל מת, נכון?

זה עד הלכה י"ד, אם אני זוכר בערך. אלו שני החלקים. עכשיו, אנחנו עומדים בחלק הראשון.

ר' יואל אשר: עכשיו אנחנו מדברים על נאמנות אשה

ר' יצחק: לומר שהיא נתגרשה. אנחנו מדברים בכל החלק הזה, הפרק עוסק באשה שרוצה לומר ש, רוצה לטעון שהיא מותרת משום שהיא נתגרשה.

עכשיו, בזה אפשר להתחיל בשניים, יש בעצם שתי דרכים. כלומר, במת בעלה אין את שתי הדרכים, אני רק רוצה להבהיר. כי בנתגרשה הפירוש הוא הרי שהיא הייתה קודם אשת איש. גם במת הייתה קודם, אבל לא שייך מת כזה שלא יודעים כלל שהיא הייתה אשת איש. אולי כן, נראה. בכל אופן, בנושא של נתגרשה יש שני אופנים, שני סוגי אופנים, ואחר כך ייכנסו לפרטים של כל אחד מהם.

שני סוגי האופנים הם: אם אנחנו יודעים בכלל שהיא הייתה אשת איש, יש הוחזקה שאנחנו יודעים שהיא אשת איש, או אם לא יודעים כלל.

* *המקרה הראשון שהרמב"ם אומר הוא בעצם המקרה הפשוט ביותר, שלא יודעים כלל שום חזקה של אשת איש. אנחנו לא יודעים כלל שהיא הייתה נשואה, והיא באה ואומרת – מאותה הדרך שבה אנחנו יודעים שהיא נתגרשה, אנחנו יודעים בכלל שהיא אשת איש. זה המקרה הראשון.*

* *אחר כך ידברו הלאה על מה קורה כשכן יודעים שהיא הייתה אשת איש, איך היא יכולה לצאת מזה.*

*המבנה שלי נכון? את זה למדתי מהרב רבינוביץ. הדבר הראשון הוא כאשר... כן, הרמב"ם לא אומר את זה כל כך בבירור, אבל

צריך את זה כמו*

ר' יואל אשר: להקדים לפי זה. **האשה שבאה ואמרה**, אשה שבאה ואומרת, כמו שר' יצחק אמר, כאן מדובר על נאמנות אשה לומר לשוק, למי שמחפש אשה חדשה, "אני מותרת לשוק". היא אומרת, למה אני מותרת לשוק? אבל זה מה שהיא אומרת: **אשת איש הייתי**, הייתי אשת איש, **וגרושה אני**. כלומר, קודם היא פסלה את עצמה באמירה "אשת איש הייתי", אבל מיד אחר כך אמרה, "אבל למעשה עכשיו אני מותרת לשוק כי קיבלתי גם גט."

נאמנת, מאמינים לה. למה? כי יש דין, דין חזק בנאמנות, **שהפה שאסר הוא הפה שהתיר**. מאחר שלאשה אין עמה חזקת אשת איש – היא אשה שבאה, היא מגיעה מאיזה מקום, עוד לא ביססו מי היא, כן? היא הגיעה עכשיו לכאן, אז עוד לא הייתה לה שום חזקה של אשת איש. אז מה? למה שנחשוב שהיא אשת איש? כי היא אומרת כך. אבל אותו אדם אומר, אולי גם מיד אחר כך, אבל אותו אדם אומר, "גרושה אני", ובזה הוא מתיר מיד.

ר' יצחק: טוב מאוד. זה כלל גדול בתורה. הרמב"ם בפירוש המשנה התרשם משהו מהכלל הזה. הוא מביא בפירוש המשנה בדמאי, הוא אומר שזה כלל בכל התורה כולה, הפה שאסר הוא הפה שהתיר. כן.

שקלא וטריא: האם "הפה שאסר" צריך להיות תוך כדי דיבור?

ר' יואל אשר: יש מחלוקת ראשונים גדולה אם זה צריך להיות מיד אחר כך. יש שאומרים שאם זה מיד אחר כך הוא תיקן את זה, זה כמו, זה נעשה כמו איזה תנאי, זה נעשה כמו הסבר על מה שאמרתי. אבל אם אומרים "אשת איש הייתי", והאמינו לה שהיא אשת איש, היא לא יכולה לבוא אחר כך ולומר "גרושה אני". כאן היא כבר תצטרך אמתלא, כאן היא כבר תצטרך איזה הסבר למה קודם אמרתי אשת איש והשארתי את זה תלוי.

אבל הרמב"ם אומר את זה בפשטות, נראה מהרמב"ם שאפילו אם היא אומרת מאוחר יותר "גרושה אני" – הרמב"ם כן אומר את זה, זה נשמע כמו המשך אחד. המימרא היא המשך אחד, אבל לא ברור איך צריך ללמוד את זה.

ר' יצחק: *אני לא רואה את הדיוק. כלומר, האם התוספות לכאורה במגילה אינם צודקים שאם זה נושא של תוך כדי דיבור, לא צריך להגיע לפה שאסר? סתם כך דין שתוך כדי דיבור כדיבור, ואז זה לא כמו מקדש ומגרש ומגדף ועובד עבודה זרה.*

ר' יואל אשר: אז... אה, שוב. אז הרמ"ך אומר, הרמ"ך המגיה על הרמב"ם – הרמ"ך הוא בעצם כמו ראב"ד שני, הוא כותב השגות. כן?

ר' יצחק: ר' משה כהן מלוניל, אני חושב שהוא היה בדורו של הראב"ד, או אולי אפילו לפני כן. כך?

ר' יואל אשר: אז הוא אומר שמה שהרמב"ם אומר "אשת איש הייתי וגרושה אני" הוא כשהיא אומרת זאת תוך כדי דיבור. אפשר אפילו לחשוב שהרמב"ם עצמו, הדרך שבה הוא אומר את זה נראית כמו משפט ארוך אחד, כלומר תוך כדי דיבור.

ר' יצחק: כן, אבל הרמב"ם לא עושה את זה כמו תנאי.

ר' יואל אשר: אבל על זה אתה אומר טוב מאוד, שדין תוך כדי דיבור יכול הרי סתם להיות בכל מקום, אבל זה לא נכון כי בקידושין ראינו שלא מועיל תוך כדי דיבור. אולי באישות לא מועיל תוך כדי דיבור, באופן כללי? לא. לא דומה,

ר' יצחק: כאן יש פה שאסר. בנאמנות,

ר' יואל אשר: בנאמנות, לא בחלות.

ר' יצחק: *אפשר לחשוב מה הלמדנות, אבל אני חושב כך. אינני יודע אם היה שייך לומר שזה נקרא חוץ ממקדש ומגרש. אז, זה יותר עניין של פה שאסר, שכל הסיבה שאנחנו יודעים. הסברא של פה שאסר לכאורה לא צריכה להגיע לכל הדברים האלה של, אתה מבין מה אני אומר? הסברא של פה שאסר אינה ברורה, למה שנחשוב בכלל שצריך לזה תוך כדי דיבור? כי אתה יכול פשוט לומר, שמובן שכך אפילו אחרי יומיים, מה ההבדל שעברו יומיים? תסביר לי, מה ההבדל? הרי זה אותו דבר, אתה יודע רק לגבי היומיים שהיא אשת איש כי היא בעצמה אמרה כך.*

ר' יואל אשר: מה ההבדל? אבל נותנים לאנשים לשחק? כשהיא אומרת "אשת איש אני", היא מעמידה בזה חזקה. ואומרים כל הזמן כך, שלאדם יש חזקת אשת איש. יש לה חזקה, כן, היא באמצע יצירת החזקה, כן? היא באה לבית דין והיא מבססת את עצמה כאשת איש. כמו שהיא אומרת, בסדר, נראה מאוחר יותר עוד פרטים.

ר' יצחק: חזקה היא על פי דיבור?

ר' יואל אשר: אבל כשהיא אומרת "אשת איש הייתי", קיבלו את זה כך. עד מתי היא יכולה לומר פתאום, "אה, גרושה אני"? כמה זמן שהיא רוצה?

ר' יצחק: למה לא?

ר' יואל אשר: למה לא? זה מין הפקר כזה, כי איך אתה מבסס חזקה?

ר' יצחק: לא, לא, לא.

ר' יואל אשר: אשה מגיעה לעיר, לא מכירים אותה. הרי מדובר כאן בבאה, לפני שבאו עדים, היא הגיעה ממקום אחר, והיא אומרת "אשת איש הייתי", עם הזמן מכירים אותה כאשת איש.

ר' יצחק: לא, לא, לא, זה לא נכון, זה לא נכון.

ר' יואל אשר: היא יכולה לומר "גרושה אני"?

ר' יצחק: מה שאתה מדבר על חזקה אינו נכון. עולם הפקר. לא, לא, למה שנאמר...

הלכה ב': הדיון על "אשת איש הייתי וגרושה אני" (פה שאסר ופה שהתיר)

ההבדל בין ביסוס חזקה לבין כוחו של פה שאסר

ר' יצחק: תסביר לי, מה ההבדל? זה אותו דבר: אתה יודע רק לגבי היומיים שהיא אשת איש, כי היא בעצמה אמרה כך!

ר' יואל אשר: אבל כשנותנים לאנשים לשחק, כשהיא אומרת "אשת איש הייתי, אשת איש אני", היא מעמידה בזה חזקה. וכאן אנחנו אומרים כל הזמן כך, שלאדם יש חזקת אשת איש. יש לה כאן רק, היא באמצע יצירת החזקה, כן? היא באה לבית דין והיא מבססת את עצמה כאשת איש. כמו שהיא אומרת, בסדר, נראה בעוד רגע עוד פרטים.

ר' יצחק: חזקה היא גם ימים? החזקה היא על פי דבריה.

ר' יואל אשר: אבל אם היא אומרת "אשת איש הייתי" וקיבלו את זה כך, עד מתי היא יכולה לומר פתאום: "אה, גרושה אני"?

ר' יצחק: למה לא?

ר' יואל אשר: למה לא? זה מין הפקר כזה, כי איך מתבססת חזקה?

ר' יצחק: לא, לא, לא.

ר' יואל אשר: אשה מגיעה לעיר, אף אחד לא מכיר אותה – הרי מדובר כאן בבאה, באה מעיר אחרת, הגיעה ממקום אחר – והיא אומרת "אשת איש הייתי", עם הזמן מכירים אותה כאשת איש.

ר' יצחק: לא, לא, לא, זה לא נכון, זה לא נכון. היא יכולה לומר "גרושה אני"? מה שאתה מדבר על חזקה אינו נכון. עולם הפקר. לא, למה אתה אומר? אם אתה חושב על המעשה, החזקה שאתה מדבר עליה, שיש לה בעל והיא מתנהגת כדרך איש ואשה, לא נעשית חזקה סתם כך, שאשה...

ר' יואל אשר: חוץ מזה, אשה מגיעה לעיירה,

ר' יצחק: אין לה את בעלה,

ר' יואל אשר: אבל היא אומרת: "יש לי בעל, יש לי בעל איפשהו". היא אומרת, הרי מאמינים לה, כן?

ר' יצחק: מאמינים לה רק,

ר' יואל אשר: כשאשה אומרת "אשת איש אני" היא נאמנת,

ר' יצחק: היא לא מותרת לשוק.

ר' יואל אשר: היא לא מותרת לשוק. היא נאמנת על עצמה, שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא, אבל כנראה גם על זה יאמרו "סוקלין על החזקות". אולי כן? אינני יודע. אם היא אומרת "פנויה אני", חלות על שויא אנפשיה? בסדר, אינני יודע.

ר' יצחק: "סוקלין על החזקות" אין פירושו זה. אני רק רוצה לומר בבירור: "על החזקות" פירושו שהיא מתנהגת... כן, כי זה הוחזק כך בעיר.

ר' יואל אשר: כלומר יש לה בעל,

ר' יצחק: לא שהיא אומרת. כל המעשה כולו,

ר' יואל אשר: כל החזקה...

ר' יצחק: אם לא רואים שום בעל, רואים שיש לה בעל זה... לא, מעשה אינו יותר מחזקה. אם רואים שיש לה בעל, אין זה יותר מחזקה, כי מעולם לא ידעת על מעשה, שהיו נישואין וקידושין. זו רק חזקה. זה מה שאומרים לך את הדין של "סוקלין על החזקות", אבל כאן הרי לא נעשתה חזקה כזו. כל החזקה שלא יהיה, כל החזקה עומדת, בנויה על מה שאתה אמרת. למה שזה ייעשה יותר מזה? אינני מבין מה אתה אומר.

תוך כדי דיבור הוא סברא שאומרת: אני הוא שעשיתי את היסוד, אני יכול לקחת אותו בחזרה. מה שאתה לא אומר שאני יכול לפרש את דבריי, אלו שני דברים אחרים. לפרש את דבריי זה הנושא של תוך כדי דיבור,

הלכה למדנית לעומת חששות מעשיים בבית דין

ר' יואל אשר: אני טוען שאפילו בזמן ההוא, לא סתם תוך כדי דיבור, אפילו בלי תוך כדי דיבור צריך שזה יהיה משהו, צריך שזה יהיה הגיוני פעם אחת. זה לא איזה... עכשיו יש לה לנצח זכות לומר "גירשני בעלי", כי היא פה שאסר.

ר' יצחק: זו לא זכות.

ר' יואל אשר: אינני יודע אם זה היה מספיק. זה הרי צריך להיות הגיוני. ברגע שיש לאדם נאמנות לומר משהו על עצמו, הכוונה היא שמתייחסים אליה ברצינות.

ר' יצחק: אם כן, טוב מאוד, אבל בפה שאסר הזה אומר ש...

ר' יואל אשר: הנאמנות קיימת בכל מקרה במעשה, ואנחנו נראה אחר כך את הנאמנות הזו.

ר' יצחק: לא, לא, לא. אנחנו לא נכנסים לזה. זו השיטה האחרת שאתה אומר, שיטת הרמב"ם – או אם מניחים שזו באמת שיטת הרמב"ם; הרמב"ם לא אומר בבירור, אבל אם מניחים כך. אינני רואה למה. זה לא, נאמנות אינה קסם. נאמנות פירושה שהדבר מבוסס עליך. ופה שאסר, זה הרי דין פה שאסר, שכל הנאמנות בנויה עליך ואתה בעצמך אומר ש...

אם אתה רוצה לשאול מבחינה מעשית: האם יש דבר כזה כמו דין מרומה? לא מדברים עכשיו מבחינה מעשית, מדברים עכשיו הלכה. הלמדנות היא שיש לה תמיד זכות לומר: לא, היו אחר כך גירושין. תשאל אותי קושיא: למה לא אמרת זאת אז? בסדר, זה כבר עושה את המעשה חשוד. זה כבר אולי בית הדין – אם זה יהיה חשוד, שיאמרו שאין סומכים על הדברים.

ר' יואל אשר: אני שואל אותך: אחרי שהיא אומרת "גירשני", יכולה היא מחר לומר שוב "אשת איש אני"? כנראה שכן. מה זאת אומרת, אדם יכול לחשוש לעולם. לא,

ר' יצחק: פה שאסר אין פירושו לחשוש. פה שאסר פירושו...

ר' יואל אשר: היא באה לפני בית דין ואומרת "אשת איש". אומרים, כותבים בשטר, מה שלא יהיה, בספר יוחסין, שהיא אשת איש. בשבוע הבא היא באה ואומרת "גירשני". כותבים: טעות, גירשני. למחרת היא באה שוב ואומרת "אשת איש", אומרים לה: לכי לרופא עצבים, או...

ר' יצחק: כותבים את זה בפנקס?

ר' יואל אשר: אתה אומר כאן משהו, עושה משל כאילו אפשר לסובב את המצב. מובן שלא. אבל זה... תמיד ייתכן שבית הדין ישאל: איך זה שאת משגעת את העולם? ייתכן שישאלו.

ר' יצחק: ייתכן שלא ישאלו, אבל ההלכה של פה שאסר... אלה דברים מעשיים. אתה מערבב דברים מעשיים עם דברים למדניים. אתה מסתכל על משהו כמשונה.

ר' יואל אשר: זה בכלל לא משונה.

הדיוק ב"אשת איש הייתי" וסברת פה שאסר

ר' יצחק: אין כאן עניין של חזרה?

ר' יואל אשר: כשמקדשים, אה, זו לא חזרה. מקדש, כלומר, בסדר, לקדש ותוך כדי דיבור הוא אומר: "לא, אינך מקודשת" – זו חזרה. אבל כאן לא שייכת חזרה, מה עניין לנאמנות?

ר' יצחק: זו לא חזרה. היא לא חוזרת בה, היא אומרת "גירשני".

ר' יואל אשר: היא לא מבטלת את "אשת איש אני" שלה.

ר' יצחק: היא אומרת "אשת איש הייתי", נכון? היא אומרת תמיד, היא תמיד אמרה "אשת איש הייתי". הייתי אשת איש.

ר' יואל אשר: עכשיו, בסדר, עכשיו ענית. "אשת איש הייתי".

ר' יצחק: זה רק אומר שנתקדשה?

ר' יואל אשר: זה אף פעם לא, היא אף פעם לא נקבעה כאשה אסורה.

ר' יצחק: היא מדברת תמיד בלשון "הייתי"? לא, אפילו היא, כן. אין הבדל. היא מדברת גם בלשון "הייתי". לא, לא, לא נכון. זה הרמב"ם. אבל כן, כן, אבל... אולי הרמב"ם באמת מדייק בלשון הזה.

אינני מבין למה אתה לא תופס מה פירוש פה שאסר. פה שאסר פירושו: מסתכלים ברישומי בית הדין, ובבית הדין כתוב: האשה הזו אשת איש. אחר כך בודקים: מנין שהיא אשת איש? כי היא בעצמה אמרה. באה היא ואומרת: אכן הייתי, אבל אינני עוד. היא נאמנת. אינני מבין מה אתה אומר. היא יכולה אפילו לומר: הוא גירש אתמול. אתמול אכן הייתי אשת איש, והיום לא. כל מה שאנו יודעים הוא מפיה אנו חיים, אנו יודעים רק ממנה, הרי זה אותו דבר... למה שיהיה, היא הרי לא יכולה להיות חזקה יותר או חלשה יותר מעצמה? זו הרי סברת פה שאסר. כן, פה שהתיר. אינני מבין למה... קשה להבין.

אתה נכנס לצד המעשי. אני בטוח שמבחינה מעשית במציאות... אני בטוח, לרמ"ך הייתה סברא מן הגמרא, ואני הרי אומר רק את סברת פה שאסר, לאו דווקא סברא אחרת. אתה כנראה צודק שבמציאות...

ר' יואל אשר: תוריד את הרעש... בוא נמשיך.

ר' יצחק: בוא נמשיך. צודק שאתה צודק, לא,

ר' יואל אשר: זה המחשב שלי. בוא נמשיך.

ר' יצחק: אתה בוודאי צודק שבמציאות זה הרי תפקידו של בית דין לבדוק שדברים אינם כך, שלא מנצלים את ההלכות לשטויות, אין בעיה. אבל אני הרי לא מדבר עכשיו על זה, אני מדבר עכשיו על ההלכה. בסדר, זה בסדר, מספיק. עכשיו, מה הלאה? כן. נו.

הלכה ג': הוחזקה אשת איש ובאה ואמרה גירשני בעלי

גדר "הוחזקה אשת איש"

ר' יואל אשר: במשך הפרק כנראה יתברר הדבר. לא,

ר' יצחק: זה לא מדבר יותר. שאר הפרק מדבר על הוחזקה. נדמה לי שכל שאר הפרק מדבר על כשיש לה כן חזקת אשת איש, בסדר, לא על פי דבריה. הוחזקה אשת איש שלא על פי עצמה.

ר' יואל אשר: כן. אומר הרמב"ם כך: מה קורה אבל **"הוחזקה אשת איש"**, כשהיא כבר מוחזקת כאשת איש, אנשים יודעים...

ר' יצחק: לא משנה איך.

ר' יואל אשר: כן, כנראה יש מקומות אחרים שבהם הרמב"ם אומר מה כוונתו במוחזק, יש חזקה על מישהו, האם חזקה פירושה שרשמו בפרוטוקול, כתבו הכל, או סתם אנשים משוחחים כך שהיא אשת איש.

ר' יצחק: במשנה כתוב: **"אם יש עדים"**, אבל בכל מקרה... כן. הרמב"ם מוסיף לכאורה "הוחזקה", אבל בסדר, הוחזקה, כאן הוחזקה אין פירושה אותה הוחזקה שאנו מדברים עליה. נדמה לי שהוחזקה פירושה פשוט שאנו יודעים כבר מאתמול, לאפוקי על פי דבריה.

ר' יואל אשר: "הוחזקה אשת איש", כן, מכירים אותה כאשת איש, **"ובאה ואמרה גירשני בעלי"**, אחר כך היא באה ואומרת: "גירשני בעלי". חזקת האיסור שהייתה לה לא הייתה רק משום שהיא אמרה; לא היה זה פה שאסר, היה זה פה של כל הציבור שאסר. והיא בעצמה באה עכשיו ומנסה – נאמר אפילו בלי עדים, סתם משום שבעיר כך אומרים עליה.

ר' יצחק: ייתכן.

ר' יואל אשר: לא זה עיקר החילוק, הדבר הוא, אבל כשהאיסור לא בא על פיה, אלא האיסור בא מסמכות אחרת, אין לה הכח ללכת נגד זה. אם כן לא מאמינים לה ב"גירשני בעלי" שלה, **"אינה נאמנת להתיר עצמה"**.

אבל, במידה מסוימת כן פעלה באמירת "גירשני בעלי", ש**"פסלה עצמה לכהונה לעולם"**. היא אמרה "גירשני בעלי" משום שרצתה להישאר מותרת, רצתה להסיר את חזקת אשת איש של הציבור. על זה אין לה נאמנות, אבל לחומרא יש לה נאמנות. במה? שכאשר אמרה "גירשני בעלי" עשתה עצמה פסולה לכהונה, שהרי כהן אסור לישא גרושה. באמירת "גירשני בעלי" מאמינים לה די כך שאפילו אם תקבל אחר כך גט כשר – לא, אפילו אם הבעל ימות, נאמר הבעל הקודם – היא תהיה אסורה לכהונה כגרושה.

ר' יצחק: טוב מאוד.

הערת אגב: שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא באיסור כהונה

ר' יואל אשר: למה? כלומר, מה? זה עניין של שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא?

ר' יצחק: זה הפירוש? כן, טוב מאוד. איפה אנחנו כאן? אה, **"ואם מת"**, אתה רואה הוא אומר **"ואם מת בעלה"**,

ר' יואל אשר: **"ואם מת בעלה"**, אפילו, **"חוששין לדבריה"**.

ר' יצחק: כל זמן שהיא נשואה עדיין אין נפקא מינה שהיא גרושה; היא לא יכולה להינשא לאף אחד, לא רק לכהן. אבל אם היא כן,

ר' יואל אשר: אם הוא מת, אז מה? זה מעניין, נראה לי שהאיסור אינו רק איסור על הכהן, אלא גם איסור על הגרושה להינשא לכהן. זה ודאי. אפשר לומר שזו מצוה על הכהן,

ר' יצחק: אל תישא גרושה. מה זאת אומרת, הרי למדנו שזה איסור, גם היא עוברת.

ר' יואל אשר: גם היא עוברת.

ר' יצחק: **"ואם מת בעלה"**,

ר' יואל אשר: אפילו אם לא, השאלה היא האם שויא אנפשיה יכול להועיל כשעיקר האיסור מוטל על הכהן. שניהם יקבלו מלקות למשל,

ר' יצחק: שניהם יקבלו... כמו כל העריות, לא שונה מכל העריות.

ר' יואל אשר: אינני יודע. בכל העריות שניהם קירבה, אבל זה איסור קדושה.

ר' יצחק: אינני יודע למה קוראים לזה איסור קדושה.

ר' יואל אשר: כי לפי מה שיש, קוראים לזה איסור קדושה, עושים מזה מעלות הכהונה.

ר' יצחק: מעלות הכהונה. בסדר, **"ואם מת בעלה"**,

ר' יואל אשר: אינני יודע אם שויא אנפשיה תלוי בכך שזה האיסור שלה עצמה.

ר' יצחק: אם הוא אומר שזה... בסדר,

ר' יואל אשר: אני יודע,

ר' יצחק: דמיינת עכשיו דבר שלם כזה, אינני יודע, אולי אתה צודק אבל אינני יודע. כלומר, בסדר, אז מה אז?

ר' יואל אשר: **"ואם מת בעלה, חוששין לדבריה"**. ושהיא אסורה לכהונה כבר אמרנו, והולכים גם לגבי כל שאר הדברים לחומרא. שאם מת בעלה בלי ילדים, יבום אסור שיהיה כי זה רק לחומרא. ממילא חליצה היא תצטרך, כן, **"וחולצת"**.

ר' יצחק: היא צריכה חליצה, היא הייתה צריכה חליצה גם בלי זה. גם לכתחילה. זה כשהיא בעצמה אומרת "גירשני".

ר' יואל אשר: כשהייתה לה חזקת איסור, והיא מנסה בדבריה להתיר את עצמה.

הלכה ד': היו לה שני עדים שהיא גרושה / הוציאה גט מתחת ידה

ר' יואל אשר: עכשיו נלמד מה קורה...

ר' יצחק: כשיש עדים.

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם: **"היו לה שני עדים שהיא גרושה"**, שני עדים שאומרים שהיא גרושה, **"אף על פי שאין שם גט"**, אפילו אם אין לה שטר, היא לא יכולה להראות גט, **"הרי זו תינשא לכתחילה"**, היא יכולה להינשא, כי לעדים יש נאמנות.

ר' יצחק: כן, זה לכאורה פשוט, עדים נאמנים על הכל, אינני יודע מה החידוש.

ר' יואל אשר: זה אולי חידוש קטן: אפילו אם מצופה שיהיה לה הגט, זה מיד אחרי הגט, אומר אחד המפרשים, לעדים יש נאמנות רבה יותר.

ר' יצחק: המגיד משנה אומר זאת בהמשך.

ר' יואל אשר: טוב. אומר הרמב"ם הלאה: **"הוציאה גט מתחת ידה"**, אם היא מביאה גט, **"ואמרה גירשני בעלי בזה"**, זה הגט שבעלי נתן לי, **"הרי זו נאמנת ותינשא בו אף על פי שאינו מקויים"**, אפילו אם הגט עדיין לא עבר בית דין שבדק את החתימות וקיים את העדים – כמו שלמדנו קודם מה פירוש קיום הגט בחותמיו – אפילו אם זה עדיין לא נעשה, אבל אם זה נראה כמו גט והיא מראה גט, יש לה נאמנות כל זמן...

ר' יצחק: שאין ערעור.

ר' יואל אשר: זה אופן של נאמנות. כן. אבל מה קורה,

ר' יצחק: כן, היא יכולה להינשא, כן.

ר' יואל אשר: מה קורה **"בא הבעל וערער"**? הבעל בא ואומר,

ר' יצחק: הממ...

דיני "בא הבעל וערער"

ר' יצחק: בסדר.

ר' יואל אשר: את זה כבר למדנו, כמו שהרמב"ם אומר: **כמו שביארנו**. זה אופן של נאמנות, כן?

ר' יצחק: אבל היא יכולה להינשא בגט. כן.

ר' יואל אשר: היא יכולה להינשא, כן. מה קורה **בא הבעל וערער**?

ר' יצחק: הבעל בא ואומר... **בא הבעל וערער**. בקיצור, לפני שזה פשוט, אני כבר יודע איך שזה כאן.

ר' יואל אשר: **בא הבעל וערער**. אחרי שהאשה האמינו לה בגט, אפילו שלא היה מקוים, נכון, **בא הבעל וערער**, הבעל בא וערער שאין זה גט. כן.

ר' יצחק: את ההלכות האלה בעצם כבר למדנו בפרק ז' בהלכות בפני נכתב, כן? אין כאן חידושים.

ר' יואל אשר: נכון. אם הבעל בא ומערער, זה תלוי איך הוא אומר זאת. **אם אמר**, אם הוא אומר **לא נתתיו לה**, לא נתתי לה אותו, **אלא נפל ממני**, הוא היה אצלי, והיא מצאה אותו. זה טיפשי... הסיכויים קטנים מאוד.

ר' יצחק: זה טיפשי... אפילו הסופר נתן את הגט לאיש ושובר לאשה, כן?

ר' יואל אשר: לקח שוב. **אינו נאמן**. למה? **שהרי הודה שכתבו לה**. הוא הרי מודה שכתב לה אותו, ועכשיו הוא אצלה. החידוש הזה איך שהוא נפל הוא איזה תירוץ טיפשי.

ר' יצחק: כן, אתה זוכר שבפעם הקודמת כשאמרו את ההלכה בסדר הפוך חשבת שזה משונה שאין מאמינים לו. עכשיו כשאומרים זאת בדרך הזו, זה נשמע טוב יותר. אתה זוכר? כי אז התחילו מהמעשה שהוא אומר. בסדר, על כל פנים, זה לא עובד, כי נראה שזה... נדמה לי שזו הלכה... זה הרי אפילו השטר...

הקושי בטענת "פקדון היה"

ר' יואל אשר: אפילו לשטר הרי היה מלכתחילה איזו חולשה מסוימת. היה לו צד פגיע, זה שלא קיימו אותו. ובכל זאת לא מועיל ערעור הבעל כשהוא לא בא עם דבר חזק. אבל כשהוא בא עם דבר חזק, כמו: **אבל אם אמר הבעל על תנאי היה**, זה אכן גט טוב, אבל עשינו גט על תנאי, והתנאי לא התקיים, או שהוא אומר **פקדון היה**. מה פירוש **פקדון היה**? נתתי לה אותו לשם פקדון, לא לשם גירושין. נכון. זה נשמע שזה כל כך...

ר' יצחק: טוב יותר מ**נפל ממני ומצאה**... זה נשמע קצת דומה לזה.

ר' יואל אשר: נכון. למה זה כן נאמן?

ר' יצחק: אינני יודע. אבל זה הרי סוג של תנאי. אתה זוכר שיש כזה... אינני יודע מה זה, אבל אתה זוכר שהרמב"ם אמר שכאשר נותנים גט לאחר זמן, הרי זה כאילו עד אז הגט הוא פקדון? אולי זו הכוונה? אתה מבין כך הרי?

ר' יואל אשר: כן. לא בטוח. הוא אומר שגם בהמשך באותו פרק בהלכה י"א נראה שלומר שזה מונח אצלי בפקדון הוא איזה תירוץ לא טוב, וכאן כן מאמינים לזה. אינני יודע מה יש בפקדון הזה, זה מעניין.

ר' יצחק: בסדר. זה כל מה שצריך ללמוד טוב יותר כאן, ואולי גם טוב, מיד נראה עוד על זה. אז מה אז? **יתקיים**.

אופני קיום הגט

ר' יואל אשר: או אם הוא אומר **מעולם לא כתבתיו ומזויף הוא**, אלה דברים רציניים, אין זה חוכא וטלולא. והגט מלכתחילה הרי לא היה נאמן כל כך, שהרי חסר הקיום. ולכן מקיימים אותו עכשיו: **יתקיים בחותמיו או בעדי מסירה כמו שביארנו**. ממילא אפשר לדרוש, זה נותן לו תביעה לדרוש קיום בחותמיו או בעדי מסירה. לקיים בחותמיו פירושו שבית הדין יחפש את ה...

ר' יצחק: חתימות כדי...

ר' יואל אשר: אם יש עדי חתימה, או עדי מסירה, או אם יש בפני נכתב, אגב.

ר' יצחק: או שליח. לא, אני אומר...

ר' יואל אשר: אם אפשר עכשיו להביא בחזרה את השליח.

ר' יצחק: לא את השליח. רק בחוץ לארץ. כן, תמיד, אגב. אם, בדיוק, אם זה היה בשליח והשליח...

ר' יואל אשר: או שבית הדין כתב שהשליח אמר.

ר' יצחק: כן, כן. אני אומר, הרמב"ם לא מזכיר זאת כאן, אבל צריך לזכור מקודם, שאם היה כאן שליח והוא אמר בפני נכתב, אז גם זה טוב. חוץ אם יש לו שני...

דין "אם לא נתקיים" וחתיכה דאיסורא

ר' יואל אשר: לבעל יש ראיות וכו', מה שלמדנו. מה קורה אחרי ערעור הבעל? **אם לא נתקיים**, בית הדין לא הצליח למצוא את החתימות או את עדי המסירה, הרי **אינה מגורשת להיותה מותרת לאחרים**, כלומר אינה מגורשת כך שתהיה עכשיו מותרת לשוק. אבל? **אבל נפסלה מן הכהונה**, כלומר זה כן גט לעניין חומרא, שהיא פסולה מן הכהונה, **כמו שביארנו, שהרי פסלה עצמה בהודאת פיה**, היא פסלה את עצמה כשאמרה שכן היה גט, היא פסלה את עצמה מקודם, לפני ערעור הבעל, **ועשת עצמה כחתיכה של איסור**, היא עשתה את עצמה כאיסור, כחתיכה של איסור.

אינה מגורשת היא משום שערעור הבעל הוא... האם אומרים, אם זה דאורייתא, האם לא אומרים תצא? מה הדין במקרה כזה אם היא כבר נישאה בינתיים? **אינה מגורשת** פירושו תצא והולד ממזר וכדומה. **ונפסלה מן הכהונה** הוא דין חתיכה דאיסורא. צריך לדעת אם זה דאורייתא או דרבנן. מה פירוש שזה דאורייתא? שזה נאסר כמו בנדר, או שזו בעיה של נאמנות.

ר' יצחק: בסדר, אפשר ללמוד תוספות, זה כמו שדיברנו קודם, רק שאין בזה נפקא מינה גדולה כל כך.

הלכה ה': "באה היא ובעלה" — אין אשה מעיזה פניה

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם בהמשך: **באה היא ובעלה**. בסדר.

ר' יצחק: עכשיו מתחיל, שעד עכשיו דיברנו על כך ש...

ר' יואל אשר: אשה באה לבדה לעיר והיא אמרה, ודנו אם הבעל כן ערער או לא.

ר' יצחק: עכשיו הם באים יחד, והם רבים לפנינו אם הם נשואים או לא.

ר' יואל אשר: כן? כן. **באה היא ובעלה, היא אומרת**, היא אומרת...

ר' יצחק: באה פירושו לכאורה שהם באים...

ר' יואל אשר: לבית הדין כאן. כן, הם באים לבית הדין.

ר' יצחק: כן, אתה אומר עיר, כי אם לא, בית הדין חוקר אותם מאתמול, מה שלא יהיה, הרי מדברים, כן.

ר' יואל אשר: היא אומרת גירשתני ואבד גיטי, היא אומרת: האיש הזה נתן לי גט, הגט שלי נעלם, ובוא נלך. **והוא אומר לא גירשתיך**, זה לא מתחיל בכלל.

ר' יצחק: אז מה הדין?

ר' יואל אשר: יש כאן הלכה מעניינת מאוד. **אף על פי שהוחזקה אשתו**, לא רק ששניהם לבדם אומרים: אנחנו זוג, והיא אומרת לשעבר, והוא אומר שאנחנו עדיין יחד; אלא אפילו אם אנו מכירים אותם כזוג נשוי, והיא כבר מוחזקת כאשתו, **הרי זו נאמנת**, היא נאמנת לומר שהוא נתן לה גט והגט נעלם. מעניין מאוד. מדוע? על כך יש חזקה חזקה: **חזקה**, אנו מאמינים לה משום שיש חזקה

שאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה, שאשה אינה מעיזה פנים בפני בעלה לומר "גירשתני".

מה הפשט ב"אין אשה מעיזה פניה"?

ר' יואל אשר: מה פירוש? ודאי שהאשה, עכשיו היא כן מעיזה פנים, אבל כלפי גרושה. כלפי גרוש אפשר להעיז פנים.

ר' יצחק: אילו היה זה בעלה, לא הייתה אומרת בפניו דבר כזה.

ר' יואל אשר: לא, לא, לא זו הנקודה. כוונתי, **אין אשה מעיזה פניה** לומר: "נתת לי גט". זה דבר בוטה מאוד...

ר' יצחק: לומר לאדם.

ר' יואל אשר: לבעל, או הבעל לאשה, כמו לאדם נשוי: "נתת לי גט". אבל סתם עזות פנים, ודאי, הם עומדים כאן, הם רבים.

ר' יצחק: כן, הרי מדברים, מזה ראיה שאין זה בעלה. זו הרי הנקודה, כן. אשה אינה מעיזה פנים. זו אחת מאותן חזקות פסיכולוגיות, כביכול, שחכמים התבוננו ש...

ר' יואל אשר: זה מעניין מאוד, כי היא הולכת כאן נגד הבעל.

ר' יצחק: נגד החזקה.

ר' יואל אשר: כן. היא הולכת כאן נגד החזקה, משום ש"גירשתני" בפני הבעל מועיל. אהה. "גירשתני" בפני הבעל מועיל. זה הפירוש, בסדר. כן, בדרך כלל הרי היא צריכה תירוץ מדוע אין לה גט. לכאורה אשה שאומרת... אשה שמוחזקת...

ר' יצחק: אשה ש...

ר' יואל אשר: מוחזקת כאשת איש, והיא אומרת: "אני מגורשת", הרי אינה נאמנת.

ר' יצחק: נכון?

ר' יואל אשר: כלומר, בלי גט, נגד חזקה, בלי גט ביד הרי למדנו ש...

ר' יצחק: אינה נאמנת.

ר' יואל אשר: כאן נוסף יותר, משום שהיא אומרת זאת בפני הבעל.

שיחה: הרמ"א על זמנינו ומהותן של חזקות פסיכולוגיות בהלכה

ר' יצחק: כן, ודאי. בפני הבעל יש נאמנות, מאמינים לה באופן חיובי, זה לא רק ברירת מחדל, זו נאמנות פעילה. והוא כבר מביא שהשלחן ערוך, בינתיים זה ברח לי, יש הלכה ד'. ברמ"א מובאת שיטה שבזמנינו אין נאמנות, משום שיש הרבה... היום כבר מעיזים פנים. יש הרבה חצופים בזמנינו. לנשים של היום יש יותר חוצפה.

עליי לומר הערה כללית: כל הדברים הללו, כל אלה שהם כמו חזקות, יש עוד חזקות כאלה, כן, מעיז פנים ו**אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו**, דברים מסוג זה, כל אלה הם כמו מציאויות מסוימות. לבית הדין יש מציאות חברתית. בית הדין, החכמים התבוננו ואמרו שזה נקרא אפילו...

ר' יואל אשר: זה הרי פשוט.

ר' יצחק: פשוט ביותר שבית הדין, כמו שדיברנו קודם, בית הדין צריך תמיד להשתמש בשכל, אין שום הלכה שהיא קסם, צריך להשתמש בשכל. הפירוש הוא שההלכה, באופן כללי, היא שזו נאמנות. אין הפירוש שאם בית הדין מכיר את האשה כבדאית, שהיא... אינני יודע איך אומרים היום, שקרנית כפייתית, מה שלא יהיה, אחד מאותם אנשים שאומרים שטויות כל היום, הרי על זה לא מדברים. אם כן, מה שהרמ"א אומר שהיום, אינני יודע אם יש הבדל בין היום לפעם, גם היום אפשר להשתמש...

ר' יואל אשר: לא רק זה, לפי המצב, האמת היא שהכול כאן תלוי לפי המצב. תסתכל, הוא מביא למשל...

ר' יצחק: מה הדין אם היא...

ר' יואל אשר: התחילה לומר זאת, כן.

ר' יצחק: כן, עוד נראה.

ר' יואל אשר: שלא בפני בעלה, שהיא כבר "מכרה" לבעל שהיא רווקה, עכשיו כבר יש לה את האומץ לומר גם בפני בעלה, אולי אז זה לא נקרא, כן.

ר' יצחק: עוד נראה פרטים נוספים בזה בהלכה הבאה. אני רק אומר באופן כללי, אנו לומדים את כל ההלכות הללו, ומחפשים בהן כאילו זו למדות נצחית, שזו איזו הלכה למשה מסיני – אינני יודע מה הפירוש הלכה למשה מסיני – שזה איזה חוק נצחי של הבריאה שאדם כבר אינו...

ר' יואל אשר: אין זה דבר כזה. שוב, עוד לפני הרמ"א, מי שהיה לו רק הרמב"ם ו...

ר' יצחק: הדיין הסתכל...

ר' יואל אשר: על האשה והיו לו חשדות, הוא לא אמר "נשאר הציבור בחזקתו", הוא אמר: משהו נראה לי חשוד. האשה...

ר' יצחק: זה תפקידו של הדיין, זה הרי תפקידו. אין לו תפקיד אחר מלבד זה, כי אילו הכול היה ברור...

ר' יואל אשר: היו יכולים למסור את זה לבינה מלאכותית. בדיוק, בשביל זה עדיין צריך את הדיין.

ר' יצחק: עם השו"תים והעניינים שלו, עם החוש השישי שלו, כן. אם כן, זה דבר פשוט... לא, צריך גם רק להבין, חושבים, מהיכן לקחו חכמים את זה? גם את זה לקחו רק מן המציאויות החברתיות, שאין זו רוח הקודש. רוח הקודש היא אולי מהבנתם כיצד בני אדם מתנהגים, אבל זה לא בא מ... אפשר היום להוסיף, אני אומר שהיום הרבה אנשים אומרים: בבית הדין אין לך אומדנא. זה תלוי, אם בית הדין רואה שבדרך כלל באופן כזה אנשים אינם משקרים...

ר' יואל אשר: יש לך אומדנא. אפשר לומר כך: מה הדין אם אנו רואים שאשה מעיזה פניה בפני בעלה, כן? אז איזה קנאי גדול יאמר: חס ושלום, זה מעולם לא ייתכן, זה לא נקרא עזות פנים, זה הרי נגד חזקה, אתה אפיקורס! בריסקר יאמר ש, אה, אז מה?

ר' יצחק: זה דין! הבריסקרים אומרים שזה דין, לא אכפת לי מהמציאות. נכון, ואדם נורמלי יאמר...

ר' יואל אשר: היא עם הארץ, היא אינה יודעת על החזקה, היא אשה טיפשה. הרי מדברים כאן על אשה שיודעת על חזקות כאלה, נכון? האשה היא עם הארץ, היא אינה יודעת שאסור לאשה להיות מעיזה פניה... אבל ודאי שאם כן יש אשה שהיא מעיזה פניה, אין... זה עניין החזקות.

ר' יצחק: ואני אומר שלא רק זה, אפשר לחדש חזקות חדשות כאלה. אתה הרי רואה כאן מהגמרא שסברא מסוג זה, סברא ישרה בעלמא, שבני אדם אינם נוהגים כך, די בה כדי להתיר אשת איש, כן? אם כן, אני בטוח שיש עוד דברים כאלה, שלא כל סוג של חזקה מהתנהגות בני...

ר' יואל אשר: אדם כתוב בגמרא. בגמרא הרי גם לא כתוב: ומה הדין אם כבר יש לה פאה? זו הרי ראיה שהיא...

ר' יצחק: כבר נישאה. בסדר.

ר' יואל אשר: עוד נראה, עוד נראה...

ר' יצחק: בהפך.

ר' יואל אשר: כן.

חזקות חדשות על התנהגות בני אדם בזמנינו

ר' יצחק: ואני אומר שלא רק זה, אפשר לחדש חזקות חדשות כאלה. הרי יש כאן מהגמרא סברא מסוג זה, זו סברא ישרה בעלמא, שבני אדם אינם נוהגים כך, די בה כדי לברר אם היא אשת איש, כן? אם כן, אני בטוח שיש עוד דברים כאלה, שלא כל סוג של חזקה מהתנהגות בני אדם כתוב בגמרא.

ר' יואל אשר: בגמרא הרי גם לא כתוב, ומה הדין אם כבר יש לה פאה? זו הרי ראיה שהיא כבר נישאה.

ר' יצחק: בהפך, כן.

ר' יואל אשר: בזמנינו יהיו שאלות חדשות, מציאויות חדשות, כיצד מאמינים לדברים.

ר' יצחק: כיצד מסתכלים על דברים. ודאי כך.

ר' יואל אשר: אמור את המשנה הלאה.

ר' יצחק: בסדר, הרמב"ם, כן?

הלכה ו': אמר הבעל גירשתי את אשתי

דינו של בעל האומר "גירשתי"

ר' יואל אשר: משנה תורה. אומר הרמב"ם בהמשך, משנה תורה. מה הדין אם **אמר הבעל "גירשתי את אשתי"?** הבעל אומר, לבעל אין את החזקה, בעל כן מעיז פניו, **"אינו נאמן".** אבל לא, אין לו את החזקה – "אין אשה מעיזה פניה" קשור לעניין ההכנעה כלפי הבעל. אם כן **"וחוששין לדבריו",** רק לחומרא. הוא אינו נאמן כך שהיא תהיה מותרת לשוק, אבל "חוששין לדבריו" לגבי מה? והיא נקראת עכשיו **"ותהיה ספק מגורשת".**

ר' יצחק: הרמב"ם יאמר את המעשה היחיד.

ר' יואל אשר: היא ספק מגורשת, עוד נראה. בהמשך הרמב"ם יאמר כן.

ר' יצחק: והלאה.

ר' יואל אשר: "ואפילו" – כלומר היא לא תהיה למשל, היא לא תהיה אסורה לכהן אם הוא מת, משום שהיא לא שויא אנפשה חתיכה דאיסורא. לא, לא, היא כן תהיה ספק מגורשת. היא ספק מגורשת. עושים אותה למעשה ספק. אהה. "ואפילו", מדוע באמת? מדוע לא אומרים אינו נאמן? קודם למדנו שזה כמו שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא.

ר' יצחק: לא, לא, יש סיבות אחרות.

ר' יואל אשר: כן, כן.

ר' יצחק: סיבות אחרות מדוע יש לבעל נאמנות כלשהי. אלו פשוט סיבות אחרות. אם אתה רוצה ללמוד למדות, לא תוכל לסיים את הפרק, אז אנחנו צריכים להתקדם.

דין "ואפילו הודת לו" ושלושת טעמי הרמב"ם

ר' יואל אשר: בסדר, אומר הרמב"ם, **"ואפילו הודת לו",** מה הדין כשהאשה מודה **"שגירשה"?** ועכשיו האשה אומרת, כן, בטח, הוא גירש אותי. אז אתה הולך לומר עכשיו שכאשר הבעל מסכים איתה, היא נחלשת? אומר הוא, כן, אכן כך. כשהבעל מסכים איתה, אין לה את החזקה. הדבר "גירשתני" מועיל רק כשהבעל אומר "לא גירשתיך". מעניין מאוד. מדוע?

ר' יצחק: או שהוא לא אומר כלום, כן.

ר' יואל אשר: אבל אם הוא מודה אחר כך, אנו אומרים כך: **"שמא יתכוון לקלקלה"** – הוא מתכוון לקלקל אותה. הוא רוצה להרע לה, משום שהוא יודע שאינה מגורשת, הוא רוצה להרע לה שתחשוב כך, והיא תלך ותינשא, והוא יעשה את ילדיה ממזרים, הוא יעשה לה תרגיל מלוכלך.

ר' יצחק: ומה אם האמת היא...

ר' יואל אשר: שהוא נתן לה גט בטל.

ר' יצחק: או, או, שוב.

ר' יואל אשר: או לומר **"או בגט בטל גירשה והיא אינה יודעת",** היא אינה יודעת.

ר' יצחק: היא עדיין אינה בקיאה בשולחן ערוך.

ר' יואל אשר: והוא יודע שזה גט בטל.

ר' יצחק: נכון, או "או", שלוש אפשרויות, שלושה דברים שהרמב"ם אומר, זו יכולה להיות הסיבה מדוע כשהוא מתחיל ואומר, הוא מודה לה...

ר' יואל אשר: לא מועיל מה שהיא אומרת. אז עדיין לא מועיל זה שהיא מודה. נכון. כשהוא אומר, הרי אין אשה מעיזה פניה.

ר' יצחק: נכון. ואלו כולן סיבות מדוע נופל ה"אין אשה מעיזה". יכול להיות שהיא באמת חושבת כך, או יכול להיות שהוא רוצה לבלבל לה את הראש.

דיון: פירוש "או שמא תעיז פניה בו מפני שהוא מאמינה"

ר' יואל אשר: ואומר הלאה "או"... לא, לא, **"או שמא"**, זה א, כן? בכל הגרסאות כתוב כמו אצלך? כן, כתוב "או". "או", "או". **"או שמא תעיז פניה בו מפני שהוא מאמינה".** הסיבה כאן... לא, הייתי מחלק כאן שני דברים. מדוע הבעל אומר גירשתי את אשתי?

ר' יצחק: משום שהוא מתכוון לקלקל אותה. לא?

ר' יואל אשר: לא. ומדוע היא מודה? משום שהוא נתן לה גט בטל. אבל זה מעניין אותי, כי הרמב"ם אומר שניים, את שניהם צריך להוסיף. מדוע אין כאן את החזקה אין אשה מעיזה פניה? משום שכאן כן תעיז פניה מפני שהוא מאמינה. הסיבה שיש לה את האומץ לומר "אה, כן, כן בטח, הוא גירש אותי", היא משום שהיא מאמינה לו. במקרה כזה, אין חזקת אין אשה מעיזה פניה.

ר' יצחק: "והיא..."

ר' יואל אשר: מה פירוש, היא אינה יודעת שזה לא נכון, והיא מעיזה פניה?

ר' יצחק: לא, לא, להפך. שוב. "תעיז פניה מפני שהוא מאמינה". יש שניים, יכול להיות שהוא רוצה להוציא אותה, אינני יודע. ודאי ששני הדברים הם דברים שונים. יש קושיא: כיצד ייתכן שהיא, אם אתם רוצים לומר שהיא אסורה, מה פירוש אסורה? הרי היא אומרת בפני הבעל, הרי יש חזקה אין אשה מעיזה פניה! קודם כל, יכול להיות שהיא טועה. יכול להיות, מדוע היא סומכת עליו? אני חושב שזה כן כל... אה.

ר' יואל אשר: הסיבה שהיא אומרת שגירשה היא משום שהיא אינה יודעת.

ר' יצחק: היא חושבת שזה היה גט כשר, ולמעשה היה גט בטל.

ר' יואל אשר: ובמקרה כזה אין מועילה החזקה אין אשה מעיזה פניה, משום שאין זה מקרה של ידיעה, נכון.

ר' יצחק: היא טועה. או שהיא כן יודעת שזה לא נכון, אבל היא מעיזה פנים. מדוע? משום שהיא מאמינה לו. "והיא", מסיים הרמב"ם:

ר' יואל אשר: "והיא אינה יודעת כובד האיסור שלה". היא אינה יודעת כמה חמור הדבר. היא אינה יודעת שהיא מכניסה את עצמה לממזרות וכדומה, כן.

ר' יצחק: היא חושבת משהו כמו שאם הבעל אומר גירשתי אז היא, היא מפחדת לעמוד נגדו.

ר' יואל אשר: הפשט ב"מאמינה" הוא דבר מעניין. מה הפירוש "שהוא מאמינה"? הרי היא יודעת שלא קיבלה גט, אז לא צריך לעשות הבדל אם הוא מאמין לה.

ר' יצחק: "שהוא מאמינה" – הוא מאמין לה.

ר' יואל אשר: אז הוא מאמין לה? אה, היא מאמינה, הוא מאמין לה, שוב.

ר' יצחק: הוא יאמין לה, אז אתמול...

ר' יואל אשר: מה הם עשו? באמת לא היה להם גט כלל? הוא אומר גירשתי את אשתי...

ר' יצחק: ולא היה כלום, אבל היא חושבת שאם אשה אומרת גירשתני זה מספיק, היא אינה תופסת שצריך גט. והיא הרי רואה שהוא מאמין לה, הוא גם אומר כך, והיא מעיזה פנים.

ר' יואל אשר: והיא מסכימה איתו, היא רק מסכימה להיפרד ממנו.

ר' יצחק: משהו כזה. כך אתה מדבר דמיונות.

ר' יואל אשר: "והיא אינה יודעת כובד האיסור שלה". היא אינה תופסת את חומר הדבר, היא אינה יודעת שזה דבר רציני.

ר' יצחק: אמנם צריך להיות ברור, האופן הכללי שבו "אין אשה מעיזה פניה" אין לו שום קשר לחומרות, יש לו קשר לפסיכולוגיה, שלאשה אין חוצפה כלפי הבעל. אבל כאן הרי אין שום חוצפה כלפי הבעל. כאן זה אפילו הפוך, במובן מסוים זה הפוך: להצטרף לבעל פירושו לומר כן, לומר גירשתי. אינני יודע אם הרמב"ם לא אומר את זה, אבל על כל פנים הנקודה היא שהיא לא קולטת ש...

ר' יואל אשר: בעצם אחד משלושת הפשטים מספיק, כן? אפשר לומר כך: בדרך כלל כשבעל אומר גירשתי את אשתי, זה מועיל...

ר' יצחק: כלום, כל הדברים האלה.

ר' יואל אשר: כשאשה אומרת גירשתני, היא נאמנת. כאן, זה שהבעל מסכים ואומר את אותו הדבר, היא נעשית עוד יותר גרועה. למה היא נעשית עוד יותר גרועה? כי כאן אין את החזקה של אין אשה מעיזה פניה. למה אין כאן את החזקה של אין אשה מעיזה פניה? כי הרי היא אינה מעיזה פנים, היא לא הולכת נגדו. אם כן כאן אפשר ללמוד כמה מיני דרכים: או משום ש...

ר' יצחק: יכולות להיות כל מיני אפשרויות.

ר' יואל אשר: משום שהיא לא יודעת שזה...

ר' יצחק: יכולות להיות כל מיני אפשרויות.

הדין של "לפיכך אומרין לו אם אמת הדבר תן לה גט עתה"

ר' יואל אשר: "לפיכך אומרין לו". עכשיו, אז מה הפתרון לבעיה? לא מאמינים לה, היא עדיין אשת איש. אומרים לו: אם אתה אומר את האמת שאתה רוצה...

ר' יצחק: שתהיה עם גט.

ר' יואל אשר: אבל זה הרי מצב מושלם, שניהם רוצים להיפרד ושניהם אומרים זאת.

ר' יצחק: ובאמת הוא, אפילו במקרה הראשון...

ר' יואל אשר: הוא אומר והיא הרי מודה.

ר' יצחק: אז הרי מבחינה טכנית שניהם מסכימים להיפרד. ה"לפיכך אומרין" הרי נאמר על המקרה הראשון, אין לזה קשר. את ה"ואפילו הודת לו" מורידים, אתה כל הזמן חושב שמדובר ב"הודת לו". איזה מקרה ראשון? שהיא אינה מודה, סתם לא נכנס כאן גירשתני. כן כן, לא. "אמר הבעל גירשתי את אשתי", מה אומרים לו? הוא רוצה לתת גט, אומרים לו: נו, מצוין, תן עכשיו גט.

מה שהרמב"ם מכניס באמצע שאפילו היא מודה, זו רק הערת אגב בהלכה, אבל ההלכה שהוא צריך עכשיו לתת גט, ה"אומרין לו",

היא אפילו כשהיא אינה מודה, אין זה משנה אם היא מודה או לא. הרי היא לא צריכה להודות כדי שיתן גט. כן, אומרים לו.

ר' יואל אשר: נכון. כלומר כשיש חזקה לא עושים גט לחומרא, אבל כאן הרי זה מצב...

ר' יצחק: הוא אומר גירשתי את אשתי, כאן הרי יש ראיה, זו ספק גרושה והוא הרי רוצה לתת גט. כן, שיתן גט. כן.

ר' יואל אשר: נכון, זו ספק גרושה, והפתרון הוא שיתן עכשיו גט.

ר' יצחק: "אם אמת הדבר תן לה גט עתה", אם כך הוא, הרי הוא אומר גירשתי את אשתי, טוב מאוד, האדם הרי טוען שיאמינו לו, נכון? הוא אומר גירשתי, אומרים לו: אמת, לא סומכים עליו, אבל אתה הרי כאן, תן גט. מה הבעיה? טוב מאוד. מה בדיוק ההלכה של זה, מה הדרגה של ה"אומרין לו" הזה? אינני יודע בבירור. זה הפשט הפשוט כאן, ויש כאן עניין, מי שרוצה ללמוד יכול ללמוד.

הסברא של "מיגו דבידו לגרש"

ר' יואל אשר: אוקיי, בלי "אומרין לו" זה נשאר ספק מגורשת, הרמב"ם כבר אמר במקומות אחרים איך מתמודדים עם ספק מגורשת?

ר' יצחק: כן, כן, אני מבין. ממשיך הרמב"ם. אם הוא הרי אומר גירשתי, הרי יש בדיוק דבר כזה: אחד הצדדים לומר שהוא נאמן הוא משום שבידו לגרש, זה כמו מיגו. אבל שיגרש עכשיו!

ר' יואל אשר: אה, אה, ממילא אם הוא לא רוצה לגרש עכשיו, לא מגיעה לו הנאמנות כביכול.

ר' יצחק: לא יודע בדיוק.

ר' יואל אשר: אינני יודע בבירור. הרבה פעמים יש בדיוק את המיגו ההפוך: משום שהוא יכול בכל מקרה לגרש עכשיו מאמינים לו, כן, זה הרבה פעמים מיגו. מה? מיגו, שאי בעי יכול הוא לגרש עכשיו.

ר' יצחק: כן, זה צד בגמרא. אוקיי.

הלכה ז': שנים אומרין נתגרשה ושנים אומרין לא נתגרשה

תרי ותרי יחד עם הטענה של "גירשתני"

ר' יצחק: עכשיו, מה הדין כשיש...

ר' יואל אשר: כשיש כן עדים, אבל העדים מכחישים זה את זה? אהמ. זה כך: **"שנים אומרין נתגרשה"**, שני עדים אומרים על אשה נתגרשה, ואחר כך באים **"ושנים מכחישין אותן ואומרין לא נתגרשה".**

ר' יצחק: נכון, זה עוד מקרה שבו מה שהאשה אומרת אינו מועיל, זו בעיקרון ההלכה.

ר' יואל אשר: "לא נתגרשה" יצטרך לומר, הגט שאתה אומר שהיה לא היה גט כשר או משהו כזה.

ר' יצחק: כמובן לא הפרטים איך זה...

ר' יואל אשר: מה פירוש לא נתגרשה?

ר' יצחק: לא יודע. כל החקירות שאתה חוקר במציאות זה מה התפקיד של בית הדין. ההלכה אינה חוקרת אחר ה... התפקיד של ההלכה אינו... הרי אי אפשר לדון בזה, המציאות היא שאלו דברים שאפשר לפרש כהלכה פשוטה. ההלכה לא אומרת כלום, יהיה מה שיהיה. אז, כן, אפילו כשהבעל עומד שם לפני השני, אפילו. כן.

ר' יואל אשר: "אפילו הבעל עומד והיא אומרת לו גירשתני", כן, היא אומרת בפניו.

ר' יצחק: היא אומרת בפני הבעל:

ר' יואל אשר: הרי גירשת אותי. ואנו יודעים שאשה שאומרת בפני הבעל "גירשתני" מקבלת נאמנות, היינו חושבים שאמירתה גירשתני תכריע. הרי זה שוה זה בזה, יכול להיות ששני העדים שאומרים נתגרשה נופלים כיון שיש שני עדים מכחישין אותם, ולה בדרך כלל יש נאמנות בפני הבעל, אז שיאמינו לה עכשיו. אומר הרמב"ם אבל לא, זה לא מועיל: **"הרי זו בחזקת אשת איש גמורה כשהיתה"**, היא נשארת בחזקת אשת איש שלה כפי שקורה כששנים אומרים ושנים אומרים. מדובר, ה"שנים אומרים" מדבר על אשה שנקראת אשת איש.

ר' יצחק: כל ההלכות האלה.

מדוע העדים שבצדה מקלקלים את נאמנותה

ר' יואל אשר: אבל כאן לא מאמינים לה. מדוע נופל ה"אין אשה מעיזה פניה"? אומר הרמב"ם: **"מפני העדים שסומכין אותה"**, משום שיש את שני העדים, שני העדים שאומרים נתגרשה מקלקלים את נאמנותה לומר גירשתני. משום ש**"אפשר שתעיז פניה"**, בדרך כלל אשה לא תאמר שקר בפני הבעל. אבל כשלאשה יש שני עדים בצדה, אז היא כן מעיזה פניה. אם כן שני העדים מקלקלים לה. במקרה כזה לא מאמינים לה גירשתני, רק לתקן את זה. **"לפיכך אם נישאת תצא"**, כן.

ר' יצחק: "והולד ממזר".

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם, מה שאני אומר עכשיו שהיא נשארת בחזקת אשת איש אין זה סתם, אין זה לחומרא, לא כמו קודם שאמר ספק מגורשת, אלא **"אם נישאת תצא"**, אם נישאה צריכה היא לצאת, משום שמאמינים שלא היה לה גט. **"והולד ממזר"**. אהא.

ר' יצחק: "במה דברים אמורים..."

ר' יואל אשר: צריך כאן לתקן. **"לפיכך אם נישאת תצא"**.

ר' יצחק: אומר הרמב"ם:

ר' יואל אשר: מה שאמרתי עכשיו, שהיא נשארת בחזקת אשת איש, אין זה סתם, אין זה לחומרא. לא כמו קודם שאמר ספק מגורשת, אלא **"אם נישאת תצא"** – אם נישאה צריכה היא לצאת, משום שמאמינים

ר' יצחק: שלא היה לה גט, **"והולד ממזר"**. נכון.

"במה דברים אמורים"? עכשיו אנו הולכים ללמוד שכל ההלכה הזאת ש... מה? שהיא אינה נאמנת כשיש, אפילו משום שיש עדים

בצדה, יש עדים הפוכים – זה דווקא מתי? אם זה קרה עכשיו. כן? רגע. נכון.

ר' יואל אשר: זה משוטט. לא, אני חושב שהוא מתייחס למה שלמדנו ששואלים איפה הגט. כן? לא,

ר' יצחק: שואלים איפה הגט. הרי מדובר כאן בהלכה כזאת. הוא הולך להסביר את זה. לא, לא, לא. מה שלמדנו עכשיו הלכה שאין לה שום נאמנות, אין שום דרך שהיא תיעשה מותרת. אני יודע, היא צריכה להביא עדים אחרים, מה שלא יהיה, צריכה למצוא את הגט, צריכה לעשות דברים אחרים, אבל אם יש שני עדים נאמנותה אינה מועילה. כל העניין הזה שלא מועילה שום נאמנות כשיש שני עדים, זה דווקא...

ר' יואל אשר: הוא מתייחס לחוזק של העדים. כן ודאי, זה המשך של ה...

"במה דברים אמורים? בשאמרו עכשיו נתגרשה", כשהעדים שאומרים נתגרשה אומרים שהיא בדיוק עכשיו קיבלה גט, אז לא מאמינים לה. מדוע? **"שהרי אומרין לה"**, אומרים: **"אם אמת הדבר הוציאי גיטיך"**, אם מה שאת אומרת אמת, הראי לנו את הגט. אם כן העדים כבר חלשים מלכתחילה, ועכשיו שני עדים אומרים לא נתגרשה.

"אבל אם אמרו העדים מכמה ימים נתגרשה", אבל אם העדים אומרים שלפני זמן רב נתגרשה, אז **"יש לומר אבד הגט"**, אז כבר מסתבר לומר שהגט נעלם מזמן רב. והרי **"והואיל והיא אומרת גרושה אני בודאי"**, היא אומרת גרושה אני, **"ושני עדים מעידים לה"**, הרי יש שני עדים בצדה, **"אף על פי שהרי שנים מכחישין אותן"**, אפילו שיש שניים שמכחישים – במקרה כזה הצד של העדים שאומרים גרושה מעט חזק יותר. כלומר, אפילו שאין לה ממש חזקה, משום שבמקרה כזה אין את החזקה של מעיזה פניה, ובכל זאת אמירתה היא משהו יותר מאשר כששני העדים אומרים בלי תוקף נוסף. והטענה של איפה הגט אינה קיימת, אז כן יאמינו לה.

ר' יצחק: אז, לא, ואז זה כך:

הדין של "אם נישאת לאחד מעדיה" והחזקה של "אין מקלקלין עצמן"

ר' יואל אשר: אז זו הלכה מסובכת. אז, כן, ממילא יש לה איזו נאמנות, נו טוב, מה בכך? אז זה כך: **"אם נישאת לאחד מעדיה"**, אם נישאה לאחד משני העדים שאמרו נתגרשה, אז **"לא תצא"**, שלא...

ר' יצחק: אינה צריכה לצאת מן העד.

ר' יואל אשר: אחרי שבאים שניים,

ר' יצחק: שתי כתי עדים אחרות,

ר' יואל אשר: נכון? כן, אחד משני העדים הוא **"לא תצא"**, מדוע? **"שהרי היא ובעלה יודעים בודאי שהיא מותרת"**, היא והבעל החדש,

ר' יצחק: אה,

ר' יואל אשר: עם הבעל החדש, העד,

ר' יצחק: הרי יודעים בודאי שהיא מותרת.

ר' יואל אשר: "וחזקה היא", שימו לב היטב, יש חזקה **"שאין מקלקלין עצמן"**, שבני אדם אינם מקלקלים את עצמם. אנשים לא הולכים להינשא במצב שהם יודעים שיאמרו תצא והולד ממזר. אנשים לא מקלקלים את עצמם.

ר' יצחק: ממילא, אם יש את כל הפרטים האלה,

ר' יואל אשר: ממילא יש לו יותר נאמנות מעד רגיל, משום שבוודאי ביירר את זה היטב מאוד ולא טעה. מעניין מאוד, עדותו מקבלת קצת יותר תוקף, וצעקתה נתגרשתי מקבלת מעט יותר תוקף.

החילוק בין העד ל"אחר", וכשהיא אומרת "איני יודעת"

ר' יואל אשר: "אבל אם נישאת לאחר", אבל אם נישאה לאיש אחר, **"הואיל והדבר אצלו ספק"**, אצל הבעל עצמו, מה צריך הבעל לעשות? הבעל עצמו הרי צריך לציית, הוא צריך לציית כפי שהתורה מצווה. אם אצלו זה ספק, משום שיש שני עדים כך ושני עדים כך, הרי הוא צריך לנהוג לחומרא. הוא אינו יודע,

ר' יצחק: המילה הזאת פשוטה: הוא אינו יודע. העד האחד, הוא יודע. מה אתה שואל אותו מה עם העד השני? הוא לא יודע מה עם העד השני, אבל הוא הרי כאן והוא יודע שהיא מגורשת. אם זה אחר, מה אתה יודע? אתה הרי לא יודע כלום, יש שני עדים, יש כך, יש כך.

ר' יואל אשר: אבל אותו הדבר: **"וכן אם אמרה היא איני יודעת"**,

ר' יצחק: היא אינה יודעת אם נתגרשה.

ר' יואל אשר: אם האשה אומרת איני יודעת, ויש רק שתי כתי עדים כך וכך,

ר' יצחק: אז **"אפילו נישאת לאחד מעדיה"**, אינו מועיל, **"תצא והולד ספק ממזר"**.

ר' יואל אשר: "אפילו נישאת לאחד מעדיה", מתי, אחר כך?

ר' יצחק: עכשיו, הרי מדובר באותו המעשה. **"אם נישאת לאחר"**, לאחר פירושו... שוב.

ר' יואל אשר: אה,

ר' יצחק: "אם נישאת לאחר" לא, **"וכן"**, אלו שני דברים אחרים. יש מקרה אחד, אסדר זאת כך: או שנישאה לאחר שאינו יודע, או שהיא אינה יודעת. הדין שמועיל משהו הוא רק אם שני הצדדים של הנישואין יודעים; היא אומרת בודאי נתגרשתי, ובעלה הוא אחד מן העדים.

ר' יואל אשר: אם או שנישאה לאדם שלישי, לאחר, או שהיא אומרת איני יודעת, והיא כן

ר' יצחק: נישאה לאחד מן העדים.

ר' יואל אשר: אהה, אהה, אהה, המעשה הקודם עם אחד מן

ר' יצחק: העדים הוא

ר' יואל אשר: כשהיא גם אומרת נתגרשתי. יש שתי עדויות; ואחד מן העדים, כפי שאמרנו, יש לו תוקף שהוא אינו מקלקל את עצמו, וגם היא אומרת כך שהיא אינה מקלקלת את עצמה. אבל אם יש רק עד אחד שאומר שהוא אינו מקלקל את עצמו, אבל אין לזה את החוזק שלה, **"הרי זו תצא"**, כן צריך לצאת, **"והולד ספק ממזר"**. צריך לצאת משום שזה נעשה ספק דאורייתא, כן?

ר' יצחק: כן. דין מעניין, אוקיי, יש הרבה למדנות שאפשר ללמוד דף שלם של חקירות, ואנחנו נמשיך הלאה. נכון. שוין.

הלכה ח': שני עדים שאומרים "ראינוה שנתגרשה" כנגד שניים שאומרים "לא ראינוה"

ר' יצחק: עכשיו בואו נלמד עוד פרט בשאלה. כל ההלכות האלה הן כמו הלכות שתי כתי עדים המכחישין זה את זה, כביכול, אפשר לומר. עכשיו באה הלכה שלישית, מקרה שלישי, שבו יכולה להיות שאלה מעניינת של מחלוקת אם היא נתגרשה, מחלוקת של שני עדים,

ר' יואל אשר: כן? שוין. אומר הרמב"ם כך: **"אמרו שנים"**, אם שני עדים אומרים: **"ראינוה שנתגרשה"**, והם ראו איך היא נתגרשה, **"ושנים אומרין לא ראינוה"**, והם לא ראו שהם נתגרשו, זה כך: **"אם היו כולן שרויין בחצר אחת"**, אם כל החבורה שאומרים כאן,

ר' יצחק: כל ארבעת העדים,

ר' יואל אשר: גרו יחד עם בני הזוג באותה חצר, אז **"הרי זו לא תינשא"**, לכתחילה שלא תינשא, משום שזה שנים כנגד שנים. **"ואם נישאת"**, אבל אם נישאה, אז **"לא תצא"**. משום שאז זה לא באמת אוסר, ה"לא ראינוה" אינו אוסר כל כך חזק. זה אוסר לכתחילה, משום שאחד, יש מעין חזקה שאנשים גרים יחד, למה שנחשוב שהתגרשו? משום שה"שנים אומרים" אינם אומרים שהיה גט פסול או משהו. הם אינם אומרים לא נתגרשה, הם אומרים רק לא ראינוה – ראינו שהם יתגרשו, אני מכיר אותם כזוג שלא התגרש, הם אינם אומרים "לא נתגרשה".

זה כך, אם הם גרו בחצר אחת, הרי באמת, למה שנחשוב שהתגרשו, **"הרי זו לא תינשא"**, לכתחילה שלא תינשא. ראה, **"ואם נישאת לא תצא"**, משום שזה לא נקרא כמו שנים כנגד שנים, **"והולד כשר"**, הילד כן כשר. מדוע? **"שבני אדם עשויין לגרש בצנעה"**, זה דבר רגיל שאנשים מגרשים בצנעה, וממשיכים לגור באותה חצר. אז האדם שאומר "לא ראינוה", אינו אומר שהגט פסול, הוא אומר בסך הכל: אני זוכר אותם כזוג, מה שהוא אומר "לא ראינוה", לא ראיתי שום גט, אני מכיר אותם כאנשים נשואים.

הכלל של "לא ראינו אינה ראיה" והטעם של "לזות שפתים"

ר' יצחק: במילים אחרות, כפי שהגמרא מסבירה, ה**"אם היו כולן"** פירושו "אפילו היו כולן שרויין בחצר אחת". אם אינם שרויין בחצר אחת, כל העניין אפילו לא מתחיל; לא ראית שהתגרשו,

ר' יואל אשר: אז השני כן ראה, "לא ראינו" הרי לא שייך,

ר' יצחק: כפי שכתוב כלל גדול בתורה **"לא ראינו אינה ראיה"**, זה לא נראה. החידוש הוא, אם אנשים גרים בחצר אחת, "לא ראינוה" פירושו,

ר' יואל אשר: כן,

ר' יצחק: אתה מבין, סתם לא ראינו אינה שום ראיה. כשגרים בחצר אחת זה כן קצת ראיה, זה יוצר ספק,

ר' יואל אשר: זה כן קצת ראיה,

ר' יצחק: זה עושה ספק לכתחילה **"לא תינשא"**, זו חומרא. אבל אני אומר, שכאשר הם בכלל אינם גרים באותה חצר, הוא אפילו לא צריך את זה; לא שמעת, זה בכלל לא מתחיל. כשאתה אומר "לא ראינו", הוא טוען, הוא אומר משהו. מדוע? כי הרי אני מכיר את האדם, הוא הרי גר כאן אצלי בסביבה,

ר' יואל אשר: מעולם לא שמעתי דבר כזה, שהם התגרשו. אבל זו אינה נחשבת הגדת עדות, זה לא נעשה שנים כנגד שנים, זו אינה הגדת עדות שלא התגרשו. אנשים יכולים להתגרש בצנעה, מדרבנן יש, אבל אתה זוכר לגמרי,

ר' יצחק: שבהלכות קידושין היה דבר דומה, ושם אמרנו מה? זוכר? מדוע אף אחד לא מביא כאן מיד? זוכר מה כתוב בקידושין בחצר אחת, האם אנשים מקדשים בצנעה? כן? **"שבני אדם עשויין לגרש בצנעה"**,

ר' יואל אשר: בצנעה פירושו שהאנשים בחצר לא שמעו,

ר' יצחק: אבל הם הרי התגרשו.

ר' יואל אשר: הוא אומר דבר מעניין, לכתחילה לא תינשא הוא משום לזות שפתים. כך שזו ממש נאמנות של ראינוה שנתגרשה, זו איזו חומרא כזו שלא תינשא. לא, אני אומר, הגמרא אומרת **"לא תינשא"** משום לזות שפתים, כיון שיש שני אנשים שאומרים כך, תתקנו את זה כך, עשו עכשיו גט לחומרא, או מה.

ר' יצחק: הרי יש הלכה דומה בקידושין, נו,

ר' יואל אשר: אינך זוכר?

ר' יצחק: לא ברגע זה. אני מדמיין?

חידוש כאשר האשה אומרת גם היא שהיא מגורשת, וגדר "עשויין לגרש בצנעה"

ר' יואל אשר: אבל אני חושב, כשבמקרה של ראינוה שנתגרשה, והיא באה גם כן ואומרת בבירור שקיבלה גט, לכאורה אולי לא היה אפילו האיסור לא תינשא, או אולי כן, כי אז היא הייתה

ר' יצחק: הרי מקבלת מעלה חזקה יותר.

ר' יואל אשר: כאן מדברים כאילו שהיא אינה אומרת כלום.

ר' יצחק: היא אינה אומרת כלום, כך זה נראה כאן. הגמרא אומרת את אותו הדבר על קידושין, שכאשר יש שני עדים שאומרים נתקדשה, ויש שאומרים לא נתקדשה. אבל הרמב"ם הביא זאת בהלכות אישות, מבין, אף אחד לא מציין לזה.

אני רק רוצה להוציא, שאילו לא היה מנהג לגרש בצנעה – אולי בנישואין, אולי יש דברים שבחצר היה זה כן דבר רציני יותר. כאן יש חידוש שזה קורה, אדם מתבייש שהוא מתגרש, לקח שני עדים, ולא סיפר לאף אחד. אבל אילו לא היה ה"עבידי אינשי לגרש בצנעה", לא היה מועיל, היה כן קצת ראיה,

ר' יואל אשר: היה זה כן בעיה רצינית. ראינוה שנתגרשה יכול לעמוד כנגד חזקה. תאמר שבסך הכל הייתה זו חזקה כמו שאדם מוחזק שהיא אשת איש. אבל על זה מועילים שני עדים. אין שני עדים אחרים.

ר' יצחק: מדוע צריך לומר עבידי אינשי?

ר' יואל אשר: עבידי אינשי מועיל שאפילו אם שני אנשים אומרים לא ראינוה,

ר' יצחק: זה הרי אינו אומר כלום, זה מה שאני אומר. אבל אילו לא היה המנהג, היה לא ראינוה כן ראיה. יש דבר כזה לא ראינוה ראיה, זה מה שאני רוצה להוציא. יש מציאות כזו שלא ראינוה הוא ראיה, בדבר שאף אחד אינו עושה בצנעה. אילו היה דבר כזה, היה זה כן ראיה. בסדר. ונמשיך הלאה, כשיש עוד סוג של הכחשה של שני עדים, כן.

מתי "לא ראינו" הוא כן ראיה

ר' יצחק: כמו שזה מועיל, זה שונה?

ר' יואל אשר: עבידי אינשי מועיל שאפילו אם שני אנשים אומרים לא ראינוה,

ר' יצחק: זה הרי אינו אומר כלום. זה מה שאני אומר, אבל אילו לא היה המנהג, היה לא ראינו כן ראיה. יש דבר כזה לא ראינו ראיה, זה מה שאני רוצה להוציא. יש מציאות כזו שלא ראינו הוא כן ראיה, בדבר שאף אחד אינו עושה בצנעה. אילו היה כאן דבר כזה, היה זה כן ראיה.

ונמשיך הלאה, כשיש עוד כששניים, עוד סוג של הכחשה של שני עדים, כן. כן, האשה.

הלכה ט': הכחשה בין שני עדים על גירושין כשאין לה חזקת אשת איש

ר' יואל אשר: כן, **האשה שלא הוחזקה אשת איש,** אשה שאין עליה חזקת אשת איש. **ובא עד אחד ואמר...** כך שאין לה עדיין עכשיו שום מעמד, איננו יודעים מה ההלכה בה. לכאורה, אין לה חזקת אשת איש, מותרת היא להינשא לאנשים. היא נקראת פנויה, כל זמן שאין חזקת אשת איש. כן?

ובא עד אחד, בא עד אחד **ואמר: אשת איש היתה.** כך שקודם הוא אומר, היא הייתה אשת איש, **ונתגרשה,** והיא התגרשה. אז מה יש לנו עכשיו? עד אחד אמר עליה תחילה שהייתה פעם אשת איש, אבל שהתגרשה, ועכשיו היא שוב פנויה. ביחד בא עד אחד כנגד זה. **ובא עד אחד ואמר לא נתגרשה,** היא מעולם לא התגרשה, היא עדיין אשת איש.

כאן יש לנו שוב, קודם היו לנו שתי כתי עדים, כאן יש לנו עד אחד כנגד עד אחד. אומר כאן אבל הרמב"ם כך: על כך שהייתה אשת איש, הרי יש שני עדים. מעניין. עד עכשיו יפה מאוד. עד עכשיו לא היה לה שום מעמד. גם לא הייתה לה חזקת פנויה, הם אינם יודעים, כן,

ר' יצחק: לא הוחזקה אשת איש.

ר' יואל אשר: עד עכשיו לא הייתה לה שום חזקה. על זה שני עדים מודים שהיא אשת איש. והשאלה היא, האם אחרי שהייתה אשת איש, היא נתגרשה או לא? נמצא שיש שניים שהיא אשת איש, ויש בסך הכל רק **אחד מעיד שהיא גרושה.** הרי **ואין דבריו של אחד מועילין במקום שנים.** כך שזה כמו אחד שאומר כנגד שניים, נעשה זה כמו שניים כנגד אחד. מעניין, שאפילו אחד מן השניים הוא האדם עצמו, **ולפיכך לא תינשא,** אסור לה להינשא,

ר' יצחק: כי עושים את האדם כמו פלגינן חוץ מלגבי סוג כזה של דבר, מבין?

ר' יואל אשר: נכון. ואתה יכול לומר שבדבר שבערוה צריך שנים?

ר' יצחק: רק דימיתי סתם כך. אני שואל סתם, מדוע אין,

ר' יואל אשר: בפרט שהיא אינה הוחזקה לשום דבר, בא עד אחד לומר אשת איש, מה הייתה אז ההלכה?

ר' יצחק: עד אחד אומר אשת איש, עד אחד אינו עושה כלום. עד אחד אינו עושה כלום.

ר' יואל אשר: היה נשאר כחזקת פנויה כזו.

השגת הראב"ד והחילוק בין קידושין לגירושין

ר' יצחק: לכאורה, הראב"ד איכשהו אינו מסכים כאן, רק לא

ר' יואל אשר: תפסתי לגמרי מה הראב"ד אומר.

ר' יצחק: מה אומר הראב"ד? איני יודע. הראב"ד בהשגות אומר שבקידושין שונה, שאם נישאת לא תצא. והמגיד משנה, הוא אומר שהרמב"ם אינו בעיה, הרמב"ם כבר אמר זאת בפרק ט', והוא אומר משהו נחמד מאוד המגיד משנה: **"וכבר ביאר רבינו דיני הקידושין בהלכות אישות"** כי למה שיעסוק בקידושין בהלכות גירושין? הרמב"ם הרי מסודר להפליא, מה רוצה הראב"ד שבגירושין יחשוב על קידושין?

אבל נראה שהוא מתכוון לומר שהרמב"ם מסכים עם הדין שבקידושין שונה. מדוע בקידושין שונה? ובכן, מה בכלל השאלה? איני מבין, אם היא אשת איש, יש אחד שאומר שנתקדשה, והשני... מה פירוש קידושין כהאי גוונא? מה הפירוש? איני תופס, איני זוכר. מה כתוב בהלכות אישות פרק ט'? אתה זוכר? לא? אני יכול לפתוח עוד אחד. הרי צריך לפתוח הלכות קידושין. מה? אה, אפשר לעשות כאן. סליחה. לא, איך עושים קידושין ט'? הלכות אישות פרק ט'.

מה כתוב בהלכות אישות פרק ט'? בהלכות אישות פרק ט' כתוב מה? הוא אינו אומר איזו הלכה? נאמנות, האשה שאמרה נתקדשתי, האומר לאשה קדשתיך, כל מיני דברים כאלה. כן. אבל

איני רואה מה כתוב לגבי... איני יודע. בעניין הקול, שיצא עליה קול שנתקדשה? לא יודע. איני יודע, איני זוכר מה כתוב שם. איך ייתכן?

אה, כאן. שם גם כן, כאן כתובה אותה הלכה, **לא ראינו אינה ראיה, שדרך העם לקדש בצנעה.** שם זה קצת שונה. שם כתוב **דרך העם,** וכאן כתוב **עשויין בני אדם.** זה אותו דבר לכאורה, נכון? אה, כאן כתוב כך:

ר' יואל אשר: "אחד אומר", עשויין בני אדם הוא הרבה יותר חזק, מה שעשויין בני אדם פירושו שזה יכול לקרות.

ר' יצחק: אה, כאן, הוא מתכוון להלכה: **אחד אומר אינה מקודשת,** והיא אומרת: **לא נתקדשתי, הרי זו מותרת.** מדוע הרי זו מותרת? כי יש שתי עדויות,

ר' יואל אשר: אין עדות שהיא נתקדשה.

ר' יצחק: עד אחד אינו יכול לעשותה מקודשת, לא? נכון, אם אחד אומר מקודשת,

ר' יואל אשר: ואחד אומר אינה מקודשת,

ר' יצחק: כתוב ברמב"ם: **לא תינשא,** כך, אה, שכבר לא מחזיקים שני,

ר' יואל אשר: כי הרי יש...

ר' יצחק: כן כך נעשה כן ספק, אבל **אם נישאת לא תצא,** קשה,

ר' יואל אשר: ממילא נעשה זה ספק. יש רק אחד אומר מקודשת, היא הרי אומרת אינה מקודשת.

ר' יצחק: כך כתוב. לא היא. אחד,

ר' יואל אשר: שני עדים. במקרה הזה, מה היא אומרת? היא הרי אומרת אני רוצה להינשא, היא גם אומרת אינה מקודשת, לא?

ר' יצחק: תן עוד לעשות. **ואחד אומר... לא תינשא לכתחילה,** אבל **אם נישאת לא תצא.** כך אומר הרמב"ם הקדוש בהלכות אישות. והראב"ד אינו מרוצה כאן. כבר שכחנו מה שלמדנו בהלכות אישות פרק ט', זה לא היה לפני כל כך הרבה זמן. לא יודעים בבירור. הראב"ד הבין שזו הלכה דומה. אולי הרמב"ם לא הבין שזה דומה. זו הלכה ל"א כאן במספור שלי. מה הפשט? באמת מעניין. לא תינשא. לא תינשא, זו בעיה. אבל אם נישאת לא תצא, כך זה הולך. איני יודע איך לתרץ. בסדר, נמשיך הלאה.

ר' יואל אשר: אה, אולי בלא נתקדשתי יש גם איזה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה לומר לא נתקדשתי?

ר' יצחק: הרי בעלה. לא, איני יודע. בוא נלמד הלאה. אם כבר שכחנו אותו צריך לעשות תשובה. בסדר, הלאה.

ר' יואל אשר: התשובה תהיה שלך לתשובה שלי.

ר' יצחק: זו התשובה. כן, כן, אמת. אבל איני יכול כראוי, אני צריך לסיים.

ר' יואל אשר: "האשה שלא הוחזקה אשת איש",

ר' יצחק: את זה למדנו. הלאה. הלכה י'.

הלכה י': אשה ושני אנשים שכל אחד טוען "זו אשתי וזה עבדי"

ר' יואל אשר: בסדר. **"אשה ושני אנשים שבאו ממדינה אחרת",** זה מעשה חמוד מאוד. אשה באה עם שני אנשים, ושואלים עכשיו מה קורה כאן? מי הוא מי? כן? **"זה אומר",** כך שאחד מהם קורא, זו אשתי, ורואה את האדם הזה? הוא העבד שלי. קורא השני, הלו? בדיוק להיפך. זו אשתי, והוא העבד שלי. ועכשיו בא טוויסט חדש, תפנית בעלילה, כן? קוראת האשה, הא? שניהם עבדיי. מפה מעניינת, הם מראים לנו.

ר' יצחק: ומה ההלכה?

ר' יואל אשר: ולא כתוב כאן מה שייך לעבדותם. עכשיו, שניהם הם כל דאלים גבר, איני יודע, הם יצטרכו להסתדר או שנלמד חושן משפט מה קורה. אבל מה עם האשה? מותרת היא להינשא או לא? כי יש עד אחד שאומר, כלומר יש איש אחד שאומר שזו אשתי, ויש איש שני שאומר אשתי, **"הרי היא מותרת לכל".** מדוע? **"אף על פי ששניהם החזיקוה אשת איש",** שניהם מנסים לחטוף לעצמם ולומר שהיא אשתי, אבל **"הואיל וכל אחד מהן לעצמו העיד".** אכן מבחינה טכנית יש שני עדים שאומרים שהיא אשה, שהיא אשת איש. אבל השניים מתנגשים. כל אחד אומר לא, לא שלך, אלא שלי. **"כל אחד מהן לעצמו העיד",** וכל אחד אומר רק על עצמו. הרי **"אינן נאמנין".** שניהם אינם נאמנים, והרי היא עכשיו אשה פנויה.

ר' יצחק: מעניין מאוד.

ר' יואל אשר: אשה חכמה, היא ידעה מה לומר. הלאה.

ר' יצחק: אבל **"כל אחד לעצמו",** לא, מה שהיא אומרת אינו נכנס כאן בעצם. כלומר, החידוש הוא שהיא אינה מודה לאף אחד. אבל לכאורה, הסברא ש**"כל אחד לעצמו העיד"** אין לה שום קשר למה שהיא טוענת ששניהם עבדים. יש לה קשר לכך שכאשר הם אומרים אשת איש, הם אינם אומרים שהיא אשת איש סתם, הם אומרים שהיא אשת איש שלי. וכיון שזה אינו כלום, זה הרי לא נעשה,

ר' יואל אשר: האשת איש הרי אינו מועיל,

ר' יצחק: כי הרי אין מאמינים להם. אין מאמינים לאנשים שהיא אשת איש שלי. אילו שני אנשים היו אומרים סתם שהיא אשת איש, ששניהם חותמים על גט, היה נאמן. אבל כיון שכל אחד אומר את החזקה גם עמו, הם הרסו את עצמם. הם, זו איכשהו הנקודה של אינן נאמנין כאן.

הלכה י"א: נאמנות שליח קבלה כנגד ערעור הבעל

ר' יואל אשר: שוין, אומר הרמב"ם הלאה. עכשיו אנחנו הולכים ללמוד, למדנו שיש דבר שנקרא שליח קבלה. אז מה קורה כשהוויכוח הוא כששליח הקבלה אומר משהו, ובאים לפסול את הגט, ויש שליח קבלה?

ר' יצחק: הרי כך: שליח קבלה הוא השליח של האשה, נכון?

ר' יואל אשר: שליח של האשה, ומתגרשים כשזה מגיע לידי שליח הקבלה. **שליח קבלה שהוציא גט מתחת ידו,** הוא אומר, "ראה, קיבלתי גט עבורה והיא מגורשת", **והבעל אומר מזויף הוא,** זה אותו דבר כמו כשהאשה לוקחת גט. לשליח הקבלה יש אותה נאמנות כמו כשאשה מביאה גט. שמה? שערעור הבעל מועיל, בלי ערעור הבעל מאמינים. עם ערעור הבעל צריך עכשיו לקיים **בחותמיו או בעדי מסירה,** בית הדין צריך עכשיו לקיים את הגט, **כמו שביארנו.**

ר' יצחק: זה לגבי כשהוא אומר זה

ר' יואל אשר: כשהוא אומר מזויף הוא. אבל מה קורה **אמר הבעל לפקדון נתתיו לו, והשליח אומר,** לא, **לגירושין נתנו לי?** אז **השליח נאמן.**

ר' יצחק: זו הרי אותה הלכה שלמדנו לגבי האשה. השליח הרי במקום האשה, כבר למדנו זאת קודם, שהבעל יכול לומר מזויף, אבל אינו יכול לומר פקדון. הרי למדנו קודם את אותה הלכה בדיוק אצל האשה עצמה. אשה ושליח לקבלה שניהם אותו דבר. כך לומדים כאן. נכון? כן? כן. האם זה אמת שלמדנו את אותו דבר אצל האשה עצמה? בשיעור הזה. לא לפני כמה שבועות, אלא לפני כמה דקות. **בא הבעל וערער, אם אמר לא נתתיו לה,** פקדון, זה אינו מועיל. **יתקיים בחותמיו,**

ר' יואל אשר: ואם לא, אינה מגורשת. אה, זה שונה. לא,

ר' יצחק: זה שונה. למדנו קודם שאם הוא אומר לא נתתי אותו אינו מועיל, אבל אם הוא אומר פקדון, אז צריך כן קיום. אבל זה אצל האשה עצמה, אבל לשליח יש יותר נאמנות מאשר לאשה עצמה. כך לומדים כאן.

ר' יואל אשר: הוא אומר את ההלכה, כי

נאמנות השליח כנגד הטענה "לפקדון נתתיו"

ר' יואל אשר: הם לומדים בדיוק שלשליח יש יותר נאמנות.

ר' יצחק: מהם, מהם. שליש, כלומר הגמרא קוראת לזה שליש, זה אותו דבר כמו שליח. לכאורה שליש פירושו שליח לקבלה.

ר' יואל אשר: "השליח נאמן",

ר' יצחק: ואי אפשר לדרוש קיום בחותמיו בכלל. מהם. נכון. כלומר, לא שייך קיום בחותמיו על "פקדון נתתיו", איני מבין מה אתה אומר. זה בכל אופן אינו נוגע, אולי כן שייך, כן, אפשר למצוא דרך.

ר' יואל אשר: "וכן אם היה הגט יוצא מתחת ידי האשה והיא אומרת שליח זה נתנו לי", שליח הקבלה הביא לי אותו, **"והשליח אומר כן היה ולגירושין נתנו לי",** קיבלתי אותו בתורת גירושין, **"והבעל אומר"** לא, **"לא נתתיו אלא לפקדון השליח נאמן",** במקרה כזה הרי גם השליח נאמן. אפילו נאמנות השליח אינה דווקא כשהגט יוצא מתחת ידו, אלא יש לו גם נאמנות לאשר את גרסת האשה, השליח נאמן, **"והרי זו מגורשת".** לא גרסת האשה,

ר' יצחק: לאשר את גרסתו, כי בהמשך לכאורה מדברים על שליח לקבלה.

אם כן, החידוש כאן הוא רק זה: מה שלמדנו עכשיו, ששליח יש לו נאמנות יתירה – לא כמו שאמרתי שטויות – לשליח יש נאמנות יותר מאשר לאשה. כלומר, מדוע? משום ששליח, הבעל הימניה, מכל מקום, יש מחלוקת בגמרא בעניין זה לאורך הדרך. אבל הבעל האמין לשליח; ומשום שהוא אומר שקיבל אותו לגירושין, סומכים עליו.

הנאמנות נמשכת הלאה גם כאשר הוא כבר נתן את הגט לאשה. אף על פי שלאשה עצמה אין את הנאמנות הזו, זה החילוק. אשה עצמה, כאשר הגט מונח אצלה סתם כך, והוא אומר פקדון, צריכים אכן לקיים. אם היה באמצע שליח, והשליח אומר קיבלתי את הגט,

ר' יואל אשר: שליח הקבלה מקבל יחד עם הנאמנות.

ר' יצחק: לגירושין, נשארת נאמנותו, וממילא הוא נאמן.

המקור לנאמנות השליח ("הימניה")

ר' יואל אשר: כלומר, גם הבעל אינו כופר בנאמנותו, כאשר הוא אומר...

ר' יצחק: פקדון נתתיו לו. כך הוא אומר: כן, הוא בא בתור שליח קבלה, אבל אני אמרתי לא, הוא יחזיק אותו רק בתור פקדון.

ר' יואל אשר: וזו אכן הסיבה לנאמנותו, הגמרא אומרת כך, משום שהבעל הרי גם הוא נתן בו אמון, שהאדם הזה הוא אדם שאני סומך עליו. אינך יכול לבוא עכשיו, כשאתה נמצא באמצע מריבה עם אשתך, ולומר שאינך יודע מי הוא. הוא יהודי שהוא אדם כל כך אמין שאנשים מפקידים אצלו דברים, ואתה בעצמך אמרת שאתה סומך עליו.

ר' יצחק: כן, הוא עד לפקדון. לא, זו הנקודה. הוא עד. כלומר, לכן אם הבעל אומר מזויף ומעולם לא היה גט, הדבר מעולם לא התחיל, אז לא.

ר' יואל אשר: ואם הבעל מודה שהוא שליח קבלה, גם לא?

ר' יצחק: לא, זה בכלל לא מתחיל. כל זה רק כאשר הגט נמצא.

הלכה י"ב: דין "אבד הגט" ו"סועדין אותה"

ר' יואל אשר: מה קורה **"אבד הגט? אף על פי שהבעל אומר לגירושין נתתי הגט"**

ר' יצחק: "לשליח", הבעל מודה,

ר' יואל אשר: נתתי אותו לגט, **"והשליח אומר נתתיו לה",** אבל מכיון שהאשה אינה יכולה להביא את הגט, **"הרי זו ספק מגורשת",** משום שיש קושיא: היכן הגט? **"שהרי הוחזקה אשת איש ואין כאן אלא עד אחד ובעל",** יש כאן עד אחד,

ר' יצחק: העד האחד הוא שליח הקבלה, כן?

ר' יואל אשר: ואפילו הבעל אומר גם כן כך, אבל למעשה אתה הולך נגד חזקה. לבעל הרי אין נאמנות, ו

ר' יצחק: עד אחד

ר' יואל אשר: גם לו אין נאמנות.

ר' יצחק: מה הבעיה? מה נכנס כאן זמן ארוך? אה, אתה מתכוון למה שלמדנו קודם, מדוע למדנו קודם שאשה שיש לה גט, כאן גם אין לה גט. מי אומר מגורשת? האשה אינה אומרת.

ר' יואל אשר: הבעל אומר פקדון נתתיו והשליח אומר נתתיו לה, אבל הגט אינו כאן.

ר' יצחק: אין כאן כלום. האשה אינה יודעת. אילו היתה אומרת גירשתני היתה נאמנת. האשה אינה אומרת כלום.

ר' יואל אשר: אחר כך הוא אומר כך, וזה דחוק מאוד. **"ואפילו אמרה האשה"**, טוב מאוד, **"בפני נתנו לו לגירושין ונתנו השליח לי"**, מכיון שהם מסייעים, חזרה הבעיה, הרי באים כאן לדברים אחרים. הרי למדנו שאשה בפני בעלה יכולה לומר, אין אשה מעיזה פניה, ולכן יש להאמין שהיה לה גט אפילו אם אינה יכולה להביא גט; יש להאמין באין אשה מעיזה פניה אפילו במקום גט, כשאכן אין גט. אבל כאן הרי שונה, משום ש**"הואיל והבעל והשליח סועדין אותה"**, תומכים בה. אגב,

ר' יצחק: זה "סועדין" מעניין שאנו מדברים עליו...

ר' יואל אשר: קודם היה כתוב לשון "סומכין". כן, סעד ועזר, עוזרים לה. הם מקלים עליה שתוכל אכן להעיז פניה. ולכן **"אפשר שתעיז פניה ושמא לא נתגרשה"**,

ר' יצחק: משום שהרי אין כאן גט. אהה, נכון. ממילא זה רק ספק.

שקלא וטריא: החילוק בין זמן ארוך לזמן קצר, וגבולות נאמנות השליח

ר' יואל אשר: אבל מדוע אין עושים כאן את החילוק בין זמן ארוך לזמן קצר? זה קשה לי.

ר' יצחק: זה נאמר רק בדבר מסוים מאוד. כן? זה פעל רק כאשר יש עדים. אמת. רק בשני עדים זה הועיל.

ר' יואל אשר: כן, משום שזה שניים מול שניים, הפשט הוא ששני העדים התבטלו.

ר' יצחק: כאן אין כלום, אין לך עדות כלל.

ר' יואל אשר: יש לך עד אחד. אבל כאן יש עד אחד, ולשליח הקבלה יש קצת יותר, משום שלשליח הקבלה יש בוודאי

ר' יצחק: יותר נאמנות מסתם עד אחד.

ר' יואל אשר: יש לו נאמנות בגדר שליחותו, זה לא הנושא... יותר מעד אחד, והבעיה נופלת...

ר' יצחק: שליח הקבלה אינו נאמן לומר נתגרשה. יש לו נאמנות לומר איזה סוג שליח הוא. אבל לומר שנתגרשה, הוא אינו טוב יותר מעד אחד אחר. הוא יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם, הוא אינו יכול...

ר' יואל אשר: לא, שוב, שוב, שוב. זה שהגט חסר כאן אינו מחליש כלום, משום שהבעל אומר... מחליש הרבה. הרי גם הוא מודה שנתן לשליח הקבלה. שליח הקבלה אומר שנתן לאשה.

ר' יצחק: רגע,

ר' יואל אשר: רגע, רגע, אבל הרי כולם... כולם עושים את גרסתם שאבד מובן, משום שאיש אינו אומר שמעולם לא היה גט כשר. זו עובדה. הוא הרי אומר רק שטענתו היא רק פקדון נתתיו.

ר' יצחק: לא,

ר' יואל אשר: אין לו שום טענה, הוא אינו אומר כלום! כנגד פקדון נתתיו לו, הרי יש את שליח הקבלה שהוא נאמן יותר.

ר' יצחק: אבד הגט, כן?

ר' יואל אשר: אין כאן טענות,

ר' יצחק: איש אינו טוען כלום. איש אינו טוען כלום. כולם מודים שהיה גט. איש אינו טוען נגד הגט. אבל אין כאן איש שאומר שהיה גט, אף דעה רצינית אחת.

ר' יואל אשר: מי אומר זאת? לשליח הקבלה יש נאמנות...

ר' יצחק: אין לו נאמנות לומר שהיה גט.

ר' יואל אשר: לא נכון. והבעל הרי אומר

ר' יצחק: גם לא, לא נתתי גט. לשליח לקבלה אין נאמנות לומר שהיה גט, שוב.

ר' יואל אשר: אף אחד מהם... המקרה האחרון מדבר כאשר הבעל אומר נתתי לו גט, והשליח אומר נתתיו לה, אבל הוא אומר לפקדון נתתיו.

ר' יצחק: לא, הוא אינו אומר כלום. מה אם כן? לגירושין, בפני נתנו לו לגירושין. והבעל... כולם אומרים כך.

ר' יואל אשר: מדוע זה אינו גט טוב? היא אומרת, הבעל אומר,

ר' יצחק: כל אחד אומר. זה אכן גט טוב, אלא שאין גט. פשוט אין כאן גט. היה לנו גט אבל אין גט. אבל אחרי זמן ארוך

ר' יואל אשר: אין שואלים אדם היכן הגט.

ר' יצחק: זה לא נכון! זה רק אם יש שני עדים. שני עדים הם דבר ממשי. שני עדים מועילים לי משהו. יש בעיה, יש עדים אחרים שאומרים אחרת, אין בעיה. אבל אין זה נכון שאין שואלים אדם על הגט. רק אשה עצמה אין שואלים, או כאשר יש שני עדים. אין דבר כזה.

פשוט מאוד: למי יש נאמנות לומר שהאשה נתגרשה? למי? לבעל? לבעל אין נאמנות, לבעל יש נאמנות לעשות ספק, את זה כבר למדנו. השליח, עד אחד גם כן; עד אחד יכול אולי לעשות ספק, אבל יותר מזה אינו יכול לעשות. לאשה היתה נאמנות אילו לא היה לה סיוע, אבל עם סיוע לא היתה לה.

ר' יואל אשר: הסיוע הרג אותה, כמו שלמדנו קודם, ניחא.

ר' יצחק: כן, אבל לכאורה זה היה הפוך, אם היא באה קודם ואחר כך הם באים, אולי יש לה נאמנות. צריך לבדוק, אבל אין כאן איש שיש לו נאמנות לומר שהיה גט.

ר' יואל אשר: שבלי החזקה של אין אשה מעיזה פניה, וכשאין גט, צריך כבר שני עדים.

ר' יצחק: תמיד, כן, בוודאי. משום שלבעל אין נאמנות והשליח הוא

ר' יואל אשר: עד אחד. לשליח הקבלה יש קצת נאמנות אבל אין לו...

ר' יצחק: לשליח קבלה אין נאמנות לומר שהיה גט. מעולם לא היתה הלכה כזו.

ר' יואל אשר: לשליח יש יותר נאמנות מ...

ר' יצחק: אין לו יותר נאמנות מאף אחד. יש לו נאמנות לומר איזה סוג שליח הוא. זה הכל. אבל לא כאשר אין גט; כשאין גט, לא מתחיל כלום. יש גט, והשאלה היא האם את הגט הזה נתנו לי בתור גט או בתור פקדון, סומכים עליו. אבל אין סומכים עליו לומר שהיה גט משום שהוא שליח. קסם? מה השייכות?

ר' יואל אשר: לשליח אין נאמנות של קסם.

הלכה י"ג: שליח קבלה ששולח את הגט על ידי שני עדים

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם כך:

ר' יצחק: "שליח קבלה שקיבל גט לאשה".

ר' יואל אשר: שליח קבלה קיבל גט לאשה, והאשה לכאורה נתגרשה כשהגיע ליד השליח, כן? **"ושלחו לה ביד שני עדים"**, הוא לקח שני עדים: הנה לך, אני השליח, הביאו זאת לאשה. **"והגיע הגט לידה ונטלתו"**, היא לקחה אותו, **"והרי הגט יוצא מתחת ידה"**, עכשיו יש לה את הגט, והיא אומרת, הוא הגיע אלי על ידי שני העדים של השליח.

אבל **"והיא אינה יודעת אם בעלה שלחו, או שליח קבלה שלה, או שלוחו של בעלה"**. היא אינה יודעת מי הם שני העדים: האם שני העדים הם שלוחי הבעל, ששלח אותו עמהם במקום עם שליח הקבלה; או ששליח הקבלה שלח את שני העדים שישלחו לה אותו; או שזהו שליח בעלה שעשה שלוחים אחרים.

"הרי זו מגורשת", היא אינה צריכה לומר במדויק, אין תביעה שהיא חייבת לדעת במדויק כיצד הגיע על ידי העדים. באו שני אנשים כשרים ואמרו, זהו גטך הכשר, בכל אופן זה טוב.

כלומר, מה היה קורה כאשר היא שולחת שליח קבלה, והבעל שולח זאת על ידי שני עדים, האם היתה מגורשת, או שהיו אומרים דווקא רק על ידי שליח הקבלה?

חידוש ההלכה על פי המגיד משנה

ר' יצחק: זה היה נעשה שליח להולכה, היא היתה מגורשת מאוחר יותר. נראה קצת, הנקודה היא, ההלכה, כפי שהמגיד משנה מסביר, היא דין בנאמנות השליח. שמכיון שיש לנו כאן שני עדים – אילו לא היו לנו עדים שרואים ששליח הקבלה שולח זאת, לא היה מתחיל כלום. אנו יודעים בבירור מצד העדים ששליח הקבלה נתן זאת, ואין אנו צריכים לדעת במדויק כיצד שליח הקבלה קיבל זאת. זה לא הנושא שלנו, משום ששליח לקבלה יש כל הנאמנות שקיבל לגירושין. זו הנקודה. אף על פי שאין יודעים פרטים על כך. נכון?

ר' יואל אשר: כן. בעצם פשוט, משום שברגע שאשה מראה גט, הרי אין שואלים אותה פרטים מדויקים.

ר' יצחק: לא, הרי יש בעיה שהיא קיבלה זאת משליח, יתכן שהשליח קיבל לפקדון! זו הרי הנקודה, ההערה כאן קשורה כולה לשאלה כאן,

ר' יואל אשר: ששליח, **"הרי זו מגורשת"**,

ר' יצחק: שאי אפשר עוד לערער. הבעל יכול אולי לערער בדרכים אחרות. הנקודה היא, שהשאלה של לפקדון על השליחות,

ר' יואל אשר: עדיין פועלת אפילו

ר' יצחק: כשאיננו יודעים במדויק כיצד השליח קיבל זאת. אהה, אהה. אולי צריך, כן. **"כמו שביארנו"**, כוונתו לומר כפי שאמרתי קודם בהלכה י"א שלשליח יש נאמנות, כל זה המשך של הלכה י"א, של נאמנות שליח לקבלה. הוא רק מוסיף פרט, שנאמנות שליח לקבלה חלה גם כאשר איננו יודעים כיצד קיבל את הגט.

הלכה י"ד: נאמנות השליח לקבלה וקיום הגט

ר' יצחק: בסדר, כן. **"כמו שביארנו"**, כוונתו לומר כפי שאמר קודם בהלכה י"א, שלשליח יש נאמנות. הכל המשך של הלכה י"א, של נאמנות שליח לקבלה. הוא רק מוסיף פרט, שנאמנות שליח הקבלה חלה גם כאשר איננו יודעים כיצד קיבל את הגט.

ר' יואל אשר: אבל בעצם נראה לי שנאמנות הגט צריכה להיות יותר על המילים משום ש**"הרי הגט יוצא מתחת ידה"**, משום שכאשר היא אומרת שזה גט, היא אינה צריכה לתת דין וחשבון כיצד הגיע אליה.

ר' יצחק: זו הנאמנות.

ר' יואל אשר: היא כן צריכה.

ר' יצחק: מה, שגט יוצא...

ר' יואל אשר: מתחת ידה כאן אינו מועיל.

ר' יצחק: כלום, לא. לא כאשר יש שליח שאפשר לומר שהיה על הפקדון. דיברנו עכשיו,

ר' יואל אשר: האדם היחיד. לא, הפקדון הוא רק כוח לערער.

ר' יצחק: לא, מה פתאום? זה הרי כן, משום שיודעים שהשליח החזיק בו, יודעים שהוא שליח לקבלה, אנו יודעים שהחזיק בו. אבל אם לא, אין לך ראיה שהיה שליח לקבלה כלל, יתכן שהיה לפקדון נתתי לו. כל זה המשך של ההלכה: שהשליח נאמן לומר, או כאשר הגט יוצא מתחת ידי אשה והבעל צועק שלפקדון נתתי, אז אפילו שהיא אינה יודעת כיצד הגיע אליה במדויק, עדיין מועיל זה שהיה באמצע שליח לקבלה. הכל המשך של ההלכה האחת, ששליח לקבלה, כאשר הבעל טוען לפקדון נתתי,

ר' יואל אשר: שליח הקבלה נאמן, הכל המשך של ההלכה האחת.

ר' יצחק: בסדר. והרמב"ם אומר:

ר' יואל אשר: זה מועיל רק אם הוא צועק לפקדון נתתי. אבל **"בא בעל וערער שלא כתבו או שהוא גט בטל"**, אז הדין כמו תמיד כאשר הבעל מערער על גט שלא היו לו שני עדים, שכאשר גט התקבל על ידי אשה, **"יתקיים בחותמיו"** – בית הדין צריך לקיים

בחותמיו. מדוע? **"שהרי עדים מעידים שהגט שנתנו לה יצא מתחת ידי שלוחה שידו כידה"**.

ר' יצחק: **"ואף על פי"** – קרא הלאה.

ר' יואל אשר: **"ואף על פי שהיא אינה יודעת הרי העדים ידעו"**.

ר' יצחק: זהו הסבר של ההלכה הקודמת. כלומר, מה שמועיל קיום בחותמיו,

ר' יואל אשר: קודם כל צריך קיום בחותמיו משום שהבעל יכול לערער, ועכשיו משעשו קיום בחותמיו אין עוד טענה על הגט. מדוע? משום שזה שאין יודעים כיצד הגיע, מי מסר לה אותו – האם השלוחים היו שלוחי הבעל, או של שליח הקבלה – אבל כיצד בדיוק עברה השליחות אינו נוגע לי. אבל למעשה העדים שהביאו אותו, הרי ידעו של מי העדים הם.

ר' יצחק: לכן הוא מתחיל את המעשה משם. העדים הראשונים שלקחו אותו, ראו ששליח הקבלה מחזיק גט. אחר כך אינם יודעים מה קרה, איכשהו הגט הגיע לאשה והיא אינה יודעת.

ר' יואל אשר: האשה אינה יודעת כיצד, גם אנו איננו יודעים בדיוק, אבל הרי יש עדים. זו מילתא דפסיקא שהיו עדים, העדים היו כאן למעשה, הם אינם יודעים מה קרה הלאה מסיבה כלשהי, איני יודע כיצד זה יכול להיות, ממילא משום שלעדים יש את נאמנות השליח.

אבל **"ואם לא נתקיים"**, יש את ערעור הבעל שהוא מזויף. אז אין מועילים דברי השלוחים, משום שהרי הוא אומר מזויף; כלומר, הם אינם מעידים על התוכן, הם אומרים רק כיצד הגיע וכדומה. ולכן **"אינה מגורשת"**, משום שערעורו מתקבל במקום שאין מקיימים, כפי שכבר למדנו.

הלכה ט"ו: נאמנות האשה ועד אחד לומר מת בעלי

ר' יואל אשר: ובכן, עד עכשיו למדנו מה הדין כשאישה אמרה "נתגרשתי", על כל חילוקי הדינים. עכשיו אנחנו הולכים ללמוד סוגיה ביבמות: מה הדין כשאישה אומרת "בעלי מת"? כלומר, אני רוצה שיתירו את חזקת אשת האיש שלי על סמך הנאמנות שלי, או על סמך הנאמנות שבעלי מת.

אומר הרמב"ם כך: **"מי שהוחזקה אשת איש"**, אישה שמוחזקת...

ר' יצחק: אם אין לה חזקת אשת איש, יש את אותו פה שאסר כמו תמיד, נכון? כמו קודם, נכון? "היה לי בעל והוא מת" – פה שאסר הוא הפה שהתיר. הרמב"ם אפילו לא אומר את זה כאן, אבל זו אותה הלכה. אם אנחנו כן יודעים, אז עדיין יש לה נאמנות רבה יותר מקודם.

ר' יואל אשר: כן, נכון. אפשר לומר זאת כך: כל אישה, לפני שהיא מתחתנת, היא פנויה. כל זמן שאין חזקת אשת איש, כל זמן שאין ערעור, אישה מוחזקת כפנויה. אבל אחרי שיש חזקת אשת איש, היא צריכה לתת תשובה.

ר' יצחק: לא, הרי אמרתי לגבי פה שאסר.

ר' יואל אשר: גם פה שאסר, כן. אני אמרתי משהו אחר.

אומר הרמב"ם בהמשך: **"מי שהוחזקה אשת איש"**, אישה שהוחזקה כאשת איש, **"והלכה היא ובעלה"**, היא הלכה עם בעלה, **"ושלום בינו לבינה ושלום בעולם"**, אין מלחמות ולא היה שום סכסוך, כן.

ר' יצחק: יש שלום בין הבעל לאישה. יש סוגים שונים של שלום: הבעל והאישה בשלום, ו...

ר' יואל אשר: גם העולם בשלום, נכון, כן? כן, ושני הדברים הללו הרי קשורים זה בזה, הרי אנחנו יודעים שכאשר חומר ו... אוקיי.

ר' יצחק: נו בבקשה, מי?

ר' יואל אשר: מי? תירגע. **"ובאה ואמרה מת בעלי"**, היא באה ואומרת: מת בעלי. היא חזרה בלי בעלה – מת בעלי, היא **"נאמנת"**, יש לה נאמנות. הרמב"ם כבר יאמר מדוע יש לה נאמנות. **"ותינשא"** – והיא יכולה להינשא, **"או תתייבם"** – אם הבעל מת בלי ילדים, הגיס, אחי הבעל, לא רק רשאי אלא חייב לייבם. מאמינים לה לגמרי.

הטעמים של אינה מקלקלת עצמה ודבר העשוי להיגלות

מדוע היא נאמנת? משום **"חזקה שאינה מקלקלת עצמה"** – יש חזקה שהיא לא תקלקל את עצמה, כמו שלמדנו קודם חזקה שאנשים...

ר' יצחק: לא מקלקלים את עצמם.

ר' יואל אשר: **"ותאסור עצמה על זה ועל זה"** – אם היא כן הייתה מקלקלת את עצמה, מה היה קורה? היא הייתה נאסרת על הבעל החדש, ועל הבעל – אם הבעל היה מגיע, היא הרי הייתה נאסרת, כמו שלמדנו. והיא הייתה מפסידה את **"כתובתה מזה ומזה"**, והיא הייתה עושה את ילדיה – **"ותוציא בניה ממזרים"**.

"בדבר העשוי להיגלות לכל" – הרי זה דבר שעלול היה לקרות: אם הבעל היה חי, הוא הרי היה חוזר הביתה, וזה דבר שיכול לקרות, הבעל יכול להופיע. **"ואי אפשר להכחיש ולא לטעון טענה"** – כלומר, במילים אחרות,

ר' יצחק: דבר העשוי להיגלות פירושו לומר שה"מת בעלי" הוא מילתא,

ר' יואל אשר: זה נקרא דבר העשוי להיגלות.

ר' יצחק: כלומר, זה לא דבר ש... "אינה מקלקלת עצמה" טוב מאוד, אבל איך מישהו בכלל יידע מה קרה? התירוץ הוא: אם באמת נכון שלא מת, הרי מסתבר שהוא יגיע, ולא תהיה לה שום... היא לא תוכל לומר "זה לא הוא", הרי זה הוא! ויהיה "ואי אפשר להכחיש" – אי אפשר להסתיר אדם חי. אי אפשר להסתיר.

ר' יואל אשר: **"ואי אפשר להכחיש ולא לטעון טענה"**, היא לא תוכל לומר כלום נגד בעל שמופיע. אומר הרמב"ם: **"שאם הוא חי"**, אם אדם חי, **"סופו לבוא"** – צריך לחשוש, אומרים חזקה כזו שאו שהוא יגיע, או שיגיעו עדים או משהו, **"או ייודע שהוא**

חי". שאם האישה מנצלת איזו הזדמנות, הבעל כעת חלש, הוא שקט – כן, אבל זה עכשיו, אבל איפשהו הוא יופיע.

ממילא, הדבר הרי יכול להיגמר רע מאוד. אז אישה יודעת את זה. אישה לא תלך ותאמר כל כך בקלות "בעלי מת", כי היא הרי יודעת את ההשלכות, שזה יהיה רע מאוד בשבילה, ילדיה ייעשו ממזרים, והיא גם יודעת שקל מאוד להוכיח – זה לא שקר שהיא יכולה להסתיר, הבעל יכול תמיד להופיע. ממילא זה נותן לה נאמנות, ממילא מאמינים לה. מכיוון שהעונש יהיה כה חמור, מאמינים לה. כמו שהגמרא אומרת: **"מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה"**, מכיוון שעשית את כל החומרות, עשית נאמנות מלכתחילה.

התנאים של שלום בינו לבינה ושלום בעולם

ר' יואל אשר: אבל זה דווקא כשיש שלום בינו לבינה ושלום בעולם. אנחנו נלמד עוד פרטים: מה אם לא? שאם כן היה...

ר' יצחק: סכסוך, אז לא מאמינים לה.

ר' יואל אשר: אנחנו נלמד בהמשך שיש מצבים שבהם חוששים כל כך שאדם כן יקלקל את עצמו ובלבד לקלקל את השני.

ר' יצחק: כן, זה לא כתוב כאן. אותו דבר אם אין שלום בעולם, יש בעיה של "עבידא לגלויי", הרי אין שלום.

ר' יואל אשר: היא סומכת על כך שהוא לעולם לא יחזור הביתה.

ר' יצחק: יכולים להיות גם דברים אחרים. הוא אומר שזה כתוב בהמשך, בפרק הבא הרמב"ם יסביר זאת יותר. יכול להיות גם משום שהיא לא יודעת בבירור, שכשיש מלחמה יש כל מיני... כן, זה כתוב בהמשך. עוד רגע. אה סליחה, הרמב"ם אומר אחרת ממה שאמרנו. הרמב"ם אומר שבפרק י"ג יאמר הרמב"ם – בדרך כלל בפרק י"ב כתוב מתי זה כן עובד ובפרק י"ג כתוב מתי זה לא עובד – בפרק י"ג יסביר הרמב"ם שאם יש מלחמה, אז אדם נפל לידו, יש כל מיני מצבים שלא ברור שהוא מת.

ר' יואל אשר: אבל היא חושבת שבעלה מת וכדומה, כי יש מלחמה, יש תוהו ובוהו, ממילא היא לא חושבת שהוא יחזור אי פעם הביתה.

ר' יצחק: גם בעצם, בקיצור, נראה שהיא יכולה לטעות שהוא מת. ראו אותו... הייתה פצצה, היא נפלה עליו, אבל הוא יצא, מה שלא יהיה, הרי יכולים להיות כל מיני דברים.

תקנת עגונות והקנסות של תצא מזה ומזה

ר' יצחק: בכלל באותו עניין, החידוש הראשון, ובכן בקיצור, כל אלה קולות כמו שאומרים, קולות של מת. לומר שאדם מת יש הרבה קולות, אנחנו קוראים לזה משום עגונה.

ר' יואל אשר: הדרך שבה חכמים יכלו לעשות את הקולות היא משום שהם עשו את כל החומרות; הם עשו את החומרות לטובה.

ר' יצחק: אפשר לומר כך, אבל הנקודה היא ש, כן, אומרת הגמרא, מעניין מאוד:

ר' יואל אשר: כדי לתקן עגונות, הם עשו דינים חמורים מאוד על עגונות, ובזה הם יכלו לתקן את העיקר, שאישה נאמנת.

ר' יצחק: כלומר, אף על פי שאלמלא זאת לא היה "תצא מזה", כי זה הרי רק שוגג,

ר' יואל אשר: כמו שלמדנו אצלנו.

ר' יצחק: זו תקנה. ה"תצא מזה ומזה"...

ר' יואל אשר: היא "תצא" מדרבנן. וצריך לומר "בניהם ממזרים" מדרבנן.

ר' יצחק: לא, ממזרים הם באמת. מה שתצא מן הראשון, זה מדרבנן. ה"תצא מן השני" פשוט. על כל פנים...

ר' יואל אשר: אתה מתכוון אם הבעל מגיע?

ר' יצחק: כן, פשוט כך, כן. מה שאתה יכול לומר לכל היותר, שתלך אל הקודם. לא, היא אפילו את זה לא יכולה לעשות. בכל אופן, זו קולא אחת. קולא אחת היא שסומכים עליה.

נאמנות עד אחד להעיד שמת בעלה

קולא נוספת היא:

ר' יואל אשר: "וכן אם בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה", בא עד אחד ואמר: מת בעלה. בדרך כלל לא היו מאמינים לעד אחד נגד... היא הרי כבר...

ר' יצחק: נגד חזקת אשת איש. היו צריכים שני עדים. אפשר לראות, השווה את שתי ההלכות של גט: על גט לא נאמן עד אחד.

ר' יואל אשר: אבל על מת בעלה כן נאמן. **"תינשא על פיו"**, מאותה סיבה, **"שהדבר עשוי להיגלות"**. אדם לא ילך להעיד על משהו שעלול להתברר כשקר.

ר' יצחק: אה, כלומר, משום שעל העד לא שייכת החזקה "אינה מקלקלת", לא הוא זה שמקלקל את עצמו. אבל האישה אולי תבדוק היטב את העד, אבל... מצד שני יש עוד דבר, אבל העד האחד, הוא לא יאמר שקר כשמחר...

ר' יואל אשר: מצד שני, לעד מספיקה הטענה האחת "שהדבר עשוי להיגלות", כי לאישה הרי יש בעיה גדולה יותר,

ר' יצחק: היא אומרת על עצמה,

ר' יואל אשר: היא הרי נוגעת בדבר כאן, היא הולכת להינשא, היא הרי רוצה להינשא. שם יש את החומר ואת עניין "שהדבר עשוי להיגלות". זה מעניין,

ר' יצחק: כי כשמסתכלים בוואטסאפ רואים שאנשים אומרים כל הזמן שקר בדבר העשוי להיגלות. אני לא יודע איך החזקה הזו עובדת.

ר' יואל אשר: אבל בכל אופן, לא להעיד עדות.

הלכה ט"ז: נאמנות פסולי עדות ודין חמש נשים

היסוד של "דבר העשוי להיגלות" אצל העד ואצל האישה

ר' יואל אשר: אבל נכון,

ר' יצחק: יש עוד דבר, אבל העד הוא על דבר אחר, נכון.

ר' יואל אשר: נכון,

ר' יצחק: העד האחד, הוא לא יאמר שקר; מצד שני

ר' יואל אשר: לעד מספיקה הטענה האחת **שהדבר עשוי להיגלות**, כי לאישה הרי יש בעיה גדולה יותר, היא

ר' יצחק: אומרת הרי על

ר' יואל אשר: עצמה, יש לה הרי **תתייבם או תינשא**, היא הרי רוצה להינשא, שם יש את החומר ואת עניין **שהדבר עשוי להיגלות**. נכון, היא הולכת בעצמה, נכון. זה מעניין מימינו,

ר' יצחק: מי שמסתכל בוואטסאפ רואה שאנשים אומרים כל הזמן שקר בדבר העשוי להיגלות.

ר' יואל אשר: אני לא יודע איך החזקה הזו עובדת, אבל בכל אופן. לא עדות כדי להתיר להינשא, אלא לומר שהם מוסרים חדשות והם אומרים תחזיות, לא,

ר' יצחק: לא תחזיות, תחזיות זה עניין של מחר, אני מדבר אפילו על היום. יוצאות כל מיני חדשות שמחר מתברר בבירור שאין בהן שום ממש. אני לא יודע, אוקיי. בסדר. אתה צודק, אולי הכוונה היא שכשהוא בא להעיד זה עניין רציני.

נאמנות פסולי עדות והיוצא מן הכלל של חמש הנשים

ר' יואל אשר: משהו כזה, כן. עוד קולא, כי בכלל יש לנו שמקבלים עד אחד, כי פעמים רבות עד אחד צריך להיות עד כשר. אבל כאן יש איזה דין מיוחד, הפשט הוא שמכיוון שעיקר הנאמנות היא **שהדבר עשוי להיגלות, אפילו עבד או אשה או שפחה, עד מפי עד**, או אפילו עד שאומר בשם עבד אחר, או בשם שפחה אחרת,

ר' יצחק: או בשם קרובים אחרים.

ר' יואל אשר: נכון, הם **נאמנין לומר מת פלוני**, נאמן לומר מת פלוני, **ותינשא אשתו או תתייבם על פיהם**, האישה רשאית להינשא אפילו על סמך עד פסול כזה. מדוע? משום שה"דבר העשוי להיגלות" מועיל גם לגביהם. גם עבד לא ילך להחריב את עצמו כך או מה, או לומר דבר כזה.

ר' יצחק: נראה, צריך לקוות. נכון. **והכל** אומר הרמב"ם, ובכן יש עניין

ר' יואל אשר: אחד שעוד לא ראינו, גוי עוד לא ראינו, נראה כבר לגבי גוי.

ר' יצחק: הלכה ט"ז.

ר' יואל אשר: והכל נאמנין להעיד לה עדות זו, כל אחד נאמן להעיד על הדבר, **חוץ מחמש נשים**, שכבר למדנו קודם שיש חמישה סוגי נשים בקרבה, **שחזקתן**, יש חזקה, **שונאות זו את זו**. הן, הנשים, אסור להן להעיד **במיתת בעלה**. אותן לא מקבלים כעד אחד. מדוע? **שמא יתכוונו לאסרה על בעלה ועדיין הוא קיים**, כי אנחנו לא סומכים עליהן, אנחנו חוששים שהן

ר' יצחק: כן יאמרו שקר דווקא בדבר העשוי להיגלות.

ר' יואל אשר: ואלו הן:

* **חמותה**, החמות, שכל הבדחנים יודעים שהחמות שונאת את הכלה.

* **ובת חמותה**, נגררת אחרי החמות, זה סתם כך.

* **וצרתה**, צרתה – השם של המילה "צרה" עצמה מוכיח שהן בתחרות.

* **ויבמתה**, שגם היא מעין תחרות, כי יש ביניהן את הזיקה.

* **ובת בעלה**. ובת בעלה,

ר' יצחק: כלומר היא יכולה להיעשות צרתה תמיד, כן?

ר' יואל אשר: ובת בעלה היא בת חורגת, שאנחנו גם יודעים,

ר' יצחק: כלומר שזה יכול להיות אדם.

ר' יואל אשר: אצל הנשים יכולה להיות שנאה כה עזה, שהן מוכנות להיעשות שוטות בדבר העשוי להיגלות,

ר' יצחק: ובלבד להזיק לאישה.

הלכה י"ז: גוי המסיח לפי תומו ופסול בעבירה

דין גוי המסיח לפי תומו וההבדל בין יהודי, עבד וגוי

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם – גוי לא נמנה בין עבד, שפחה וכדומה – מה הדין בגוי? אומר הרמב"ם: **אפילו גוי המסיח לפי תומו נאמן**. תלוי בגוי. אם הגוי מסיח לפי תומו, הוא אומר זאת כך, כדבר שבשגרה. הוא מספר: אתה יודע, הייתי שם ושם קודם, ראיתי אדם מת, פלוני ופלוני, את ר' יאנקל גרונם ראיתי מת. משום שהוא מספר זאת לפי תומו. "לפי תומו" פירושו שהוא לא חושב, הוא לא מודע לכך שהוא נותן עכשיו הגדת עדות. אנחנו מאמינים, כי מדוע שיאמר שקר? הוא **נאמן ומשיאין על פיו**, היא תוכל להינשא.

אבל **ואם נתכוון להעיד**, אם הגוי אומר זאת בתור – כי הוא יודע, הוא מודע למה שהוא עושה עכשיו, שהוא גורם עכשיו שהאישה תהיה כשרה לשוק וכן הלאה – הוא **אינו נאמן**, כי בגוי אנחנו לא בוטחים. גוי גרוע יותר מעבד. מה פירוש? עבד יכול להיות, עבד הוא יהודי, הוא הרי חלק מהמשפחה, הוא לא ילך עכשיו להרוג מישהו.

ר' יצחק: עבד הוא יהודי.

ר' יואל אשר: לגוי אין נאמנות, אלא

ר' יצחק: לגוי יש נאמנות שהוא

ר' יואל אשר: לא אומר שקר כשמדובר במסיח לפי תומו. זה מעניין,

ר' יצחק: כתוב בגמרא שאצל יהודי, מסיח לפי תומו לא מועיל. יהודי צריך דווקא כן להעיד, כי הנאמנות שלו נובעת מכך שהוא מעיד, והוא לא יאמר שקר. גוי להיפך: כשהוא מתכוון להעיד, לך תדע מה הוא רוצה.

שיחה: גדר מסיח לפי תומו – גילוי מילתא בעלמא

ר' יואל אשר: אני חושב שאולי מכאן לומדים את החזקה "עשו שונא ליעקב", שרבים אומרים שאינה כתובה במדרש, כי חמש הנשים הן חזקה ששונאות זו את זו. גוי הוא תמיד

ר' יצחק: חזקה שהוא יזיק לאישה. גוי פסול לעדות. גוי מסיח לפי תומו, נראה לי שאינו בדין עדות, אלא בדין כמו גילוי מילתא בעלמא.

ר' יואל אשר: חזקה כזו, גשמיות כזו,

ר' יצחק: אדם מספר את החדשות, מן הסתם הם מתכוונים. כך אני חושב, אבל אני בטוח שהלמדנים כבר חשבו על זה, איך מבינים את המסיח לפי תומו. וכידוע מה השיטה שלי בזה. מה היא? אין לי מושג. בכל אופן. הוא מביא למשל שאצל חמש הנשים לא יועיל מסיח לפי תומו. הפשט, שמסיח לפי תומו אינו מועיל נגד ריעותא, זה מה שאני מתכוון לומר. לא שהפשט הוא שאף על פי שאתה שקרן, מכיוון שזה לפי תומו זה מועיל. מסיח לפי תומו, נראה לי, הוא גדר מסוג אחר, זה לא... להיפך. אתה הרי מבין הרבה, אוקיי.

דין פסול בעבירה מן התורה ופסול מדבריהם

ר' יואל אשר: צריך לדעת בדיוק מה פירוש מסיח לפי תומו, אני רוצה לומר, במקומות אחרים זה כתוב יותר. **וכן הפסול בעבירה מן התורה,**

ר' יצחק: מי שפסול בתור עבריין,

ר' יואל אשר: כמו שהרמב"ם מנה, מי שאינו...

ר' יצחק: הרמב"ם בהלכות עדות בוודאי ימנה, אפשר כאן קצת. כן,

ר' יואל אשר: אבל שבת זה עניין אחר... מי שהוא **פסול בעבירה מן התורה,** שנפסל לעדות, הלכות שונות... מדאורייתא. כן, מן התורה, מי שפסול בעבירה מן התורה נפסל מדאורייתא, כן. הוא **אם בא להעיד לאשה שמת בעלה אינו נאמן,** אם הוא בא להעיד לאישה שמת בעלה, גם הוא אינו נאמן. כאילו הוא נעשה גוי,

ר' יצחק: מה איתו? כמעט כמו גוי,

ר' יואל אשר: כן. לא, אבל אותו דבר כמו נתכוון להעיד.

ר' יצחק: כן, כן.

ר' יואל אשר: אבל **ואם היה מסיח לפי תומו נאמן, אין זה פחות מן הגוי.**

ר' יצחק: לא פחות מגוי, הוא מביא שהוא לא נעשה גוי. אני מתכוון, יש כאן, קידושיו קידושין. הוא פסול עדות...

ר' יואל אשר: פסול עדות לעניין זה, אבל לא אומרים עליו שהוא לא ילך לומר משהו בדבר העשוי להיגלות.

ר' יצחק: כאן, לגבי זה, זה לא מועיל.

ר' יואל אשר: פסול בעבירה מן התורה גרוע יותר מאסור בעדות מחמת קורבה או מחמת היותה שפחה.

ר' יצחק: לא, זה מובן. פסול עדות מן התורה, אף על פי... כן, כאן הוא שקרן. פסול עדות מן התורה הוא מי שחשוד שהוא משקר. כלומר, פסול עדות מן התורה אינו אותו דבר כמו מי שעובר עבירה מדאורייתא. צריך לדעת, הפשט בהלכות עדות: יש אנשים שמדאורייתא לא סומכים עליהם, ויש אנשים שמדרבנן לא סומכים עליהם לעדות. אבל זה לא קשור לזה. אתה מביא הלכות שבת, הלכות שבת זו רמה אחרת. בהלכות שבת, מי שמחלל שבת דינו כגוי. זה בכלל לא קשור לכך שהוא אינו נאמן לעניינים אחרים.

כאן מדברים על כך שיש פסול לעדות: אדם שחשוד לשקר בממון וכדומה, פסול לעדות מן התורה. יש מי שגוזל רק גזילות דרבנן, או אפילו גזילות דאורייתא, אבל מדאורייתא זה אינו פוסל את נאמנותו, אלא רק מדרבנן נפסלת נאמנותו, ועדיין יש לו נאמנות. אתה מבין למה זה שונה... כמו שאמרנו, עבד, קרוב וכדומה אינם אותו דבר כמו פסול עדות מן התורה. פסול עבירה מן התורה פירושו מי שאינו נאמן כלל וכלל.

ר' יואל אשר: בעיקרון. יש שחולקים על הרמב"ם. הרי"ף סובר, כך ראיתי עכשיו, שזה תלוי באיזה פסול מדובר: אם זה פסול של נאמנות, שהוא שקרן, אז לא מאמינים לו. אם הוא פסול משום שהוא, למשל, מחלל שבת,

ר' יצחק: אז כן מאמינים לו.

ר' יואל אשר: אבל ייתכן שהרמב"ם מודה, זה לא... כן, נראה שהחילוק של הרמב"ם הוא בין פסול מעבירה מן התורה לבין פסול מדבריהם. זה מה שהרמב"ם עושה, הוא עושה את החילוק.

ר' יצחק: אחרת היה עושה

ר' יואל אשר: את החילוק מיניה וביה. **אבל פסול מדבריהם נאמן לעדות אשה,** מי שהוא רק פסול מדבריהם, מדרבנן. הפשט הוא שאפילו אם זו שאלה של נאמנות, ייתכן שאתה עדיין צודק, וזה מה שהוא ממשיך לומר. אם זו עדיין בעיה של נאמנות, אבל רק בעיה דרבנן של נאמנות, הוא **נאמן לעדות אשה.** ייתכן שאם זה פסול, זה תמיד יהיה כמו קרובים ו

ר' יצחק: שאר הפסולים.

ר' יואל אשר: נכון. טוב מאוד. ממשיך הרמב"ם,

הלכה י"ח: עד אחד שהוכחש על ידי עד אחר

דין הכחשה לאחר שבית דין התיר

ר' יצחק: מה קורה במקרה כזה? הכחשה. כלומר, כמו קודם, מה היה לנו במקרה הרגיל,

ר' יואל אשר: עדים המכחישים זה את זה.

ר' יצחק: עדים בהכחשה, כן, מה המקרה אז? כן?

ר' יואל אשר: כך אומר הרמב"ם, סעיף י"ח: **בא עד אחד והעיד שמת בעלה,** עד אחד בא ואומר שבעלה של פלונית מת. **והתירוה,** בית דין קיבל את העד האחד, כמו שלמדנו שלעד אחד יש נאמנות, והתירוה **להינשא על פיו. ואחר כך בא אחר,** בא עד אחד אחר, אדם אחד, **והכחיש את הראשון,** הוא חלק עליו **ואמר לא מת,** ההוא בסדר. **הרי זו לא תצא מהיתרה,** מן ההיתר שלה, **ותינשא,** היא רשאית עדיין להינשא. אה, **והתירוה,**

ר' יצחק: התירו אותה.

ר' יואל אשר: לא "לא תצא מבעלה", אלא **לא תצא מהיתרה.** לא "ונישאת", אלא **והתירוה,** התירו אותה. ההיתר נשאר היתר, והעד

האחד אינו שווה כלום. מדוע? **שעד אחד בעדות אשה כשני עדים בשאר עדויות.** העד האחד, שאמרנו שהוא נאמן משום דבר העשוי להיגלות, זו נאמנות חזקה. הוא קיבל כוח כמו שני עדים כשרים. עם החומר שהחמרת עליה בסופה וכל העניין, החכמים נתנו לו נאמנות חזקה כשאר עדויות, **ואין דבריו של אחד במקום שנים.** אם כן, כשבא העד השני, העד האחד בא כנגד משהו שכבר התקבל כנאמנות של שני עדים. זו הלכה מעניינת. כן. אני זוכר שגם בגמרא זה נראה כך... חנן לא אוהב כשאנשים זוכרים דברים, אבל אם מסתכלים גם על כך שמאחר שהאשה יודעת, החומר שהחמרת עליה בסופה מועיל גם הוא, שהיא עצמה לא סומכת סתם על כל עד אחד.

ר' יצחק: נכון, אבל מה זה שייך לכאן? זו ההלכה. כן.

שיחה: מדוע כוחו של עד אחד כשני עדים הוא רק להיתר ולא לאיסור

ר' יצחק: אתה יודע, זה מעניין, אני אומר איך הלמדנות צריכה לעבוד כאן על הפרטים הטכניים. כלומר, זה שעד אחד נאמן לעדות אשה, זה רק להיתר, לא לאיסור. נכון. אין דבר כזה שעד לגבי אשה הוא עד אחד, כי אז היה צריך לומר שאם עד אחד הוא דבריו של שנים במקום שנים, אתה תופס? לא. דבריו של אחד הם רק להיתר, לא לאיסור. זה מועיל רק...

ר' יואל אשר: כי יש לו הרי את הסיבה החזקה של עשוי להיגלות,

ר' יצחק: אבל להפך אין עשוי להיגלות, הוא עדיין חי ו... אחר כך יתברר שהוא

ר' יואל אשר: היה שקרן,

ר' יצחק: היא... ייתכן כזה... כן,

ר' יואל אשר: הוא אומר שעכשיו הוא לא,

ר' יצחק: זה לא מועיל.

ר' יואל אשר: הדבר העשוי להיגלות הרי קשור לכך, והיא תיעשה, והולד ממזר.

ר' יצחק: בקיצור, יש כאן שני הדברים...

ר' יואל אשר: לא, אני מתכוון לומר להפך: לא אומרים שאדם יאמר "לא מת", ואחר כך ייצא טיפש כשיבוא העד הבא ויאמר "כן מת".

ר' יצחק: שני הדברים, שניהם הרי נכונים,

ר' יואל אשר: שני הדברים. לא, העד השני אינו דואג, כי בסך הכול הוא בא להיות ירא שמים. הוא אומר שהוא היה... אלא אני אומר שהדבר העשוי להיגלות, ואתה תהיה זה שגרם למזרות.

ר' יצחק: מבחינה טכנית, אם היה דבר העשוי להיגלות... לא, זה לא נכון. דבר העשוי להיגלות... מילתא דעבידא לאיגלויי היא סברא באופן כללי, אני חושב שזה ברור כך.

ר' יואל אשר: לא, אני חושב שכאן זה קשור לדין הגדול יותר של משום חומר שהחמרת עליה בסופה ו...

ר' יצחק: לא, לא, זה דין... לא, לא,

ר' יואל אשר: אלה שני דברים. שני דברים. האשה עצמה עוד חוקרת, והיא מקבלת רק את העד.

ר' יצחק: אלה שני דברים, אתה מכניס עוד דברים, וזה גם נכון. אבל מילתא דעבידא לאיגלויי היא כלל בפני עצמו, היא מועילה גם בלי זה.

ר' יואל אשר: לגבי דברים מסוימים,

ר' יצחק: כן.

הלכות י"ט–כ"א: הכחשה כששני העדים באים יחד, והחילוק בין עדים כשרים לעדים פסולים

באו שניהם כאחד

ר' יצחק: הלאה, מה הדין אם הם באים יחד? אבל זה מועיל רק אם זה בא קודם.

ר' יואל אשר: אבל אם מעולם לא התבסס היתר על סמך עד אחד, כי מיד כשבא עד אחד, בא עד אחד אחר והכחישו: **"באו שניהם כאחד, זה אומר מת וזה אומר לא מת"**, אם כן מעולם לא התירו

ר' יצחק: על פי עד אחד. או? או **"אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת"**,

ר' יואל אשר: כלומר שתי נשים, ובדרך כלל כשאשה אומרת,

ר' יצחק: עניין עדות אשה. כלומר, כמו עד אחד, אשה הרי דינה כעד אחד. אבל לזה הוא כבר התכוון, "באו שניהם כאחד" פירושו כל עד אחד שהוא. אותו דבר, זו הצלה, אין חילוק.

ר' יואל אשר: לא דווקא נשותיו צריכות לעשות זאת.

ר' יצחק: עניין אשה. כלומר, אולי מה זה שתי נשים?

ר' יואל אשר: שתי נשים טובות בדיוק כמו עד אחד, אין חילוק.

ר' יצחק: אני חושב שכאן הכוונה לאשה אחת. לא, לא, זו לא הכוונה. אשה אחת והאשה האחרת, הצרה אומרת. מה עולה בדעתכם, צרה ממילא אינה נאמנת. פשוט שכשאתה אומר צרה אינה נאמנת, זה לא מועיל. לא, לא,

ר' יואל אשר: הכוונה פשוט לעד אחד או לאשה.

ר' יצחק: גם לאשה אין דין עדות כשרה, זה רק הדין המיוחד של עדות אשה,

ר' יואל אשר: של עדות מת בעלה. כן? נכון. ואז מה?

ר' יצחק: הרי זו? **"הרי זו לא תינשא"**,

ר' יואל אשר: כי מעולם לא התירו על פי עד אחד, מיד כשבא עד אחד

ר' יצחק: בא עד אחד אחר והכחישו. זה לא כמו קודם, שכבר התירו על פי עד אחד. ואם נישאת? **"נישאת תצא מפני שהיא ספק"**.

ר' יואל אשר: אולם כאן יש עכשיו כלל,

ר' יצחק: נו, מדוע לא אומרים את זה? זה ספק, ספק הוא ספק. מה החילוק בין כאן לבין

ר' יואל אשר: במקום שאילו זה היה לפני כמה דקות כבר היה... מצטער, הגעת מאוחר מדי. דבר קצת מעניין. אבל,

ר' יצחק: בדיוק, זו לא אשמתן של כמה הדקות. יש בזה סיבה אחרת,

נישאת לעד שהעיד לה

ר' יואל אשר: אבל כאן יש יוצא מן הכלל: **"ואם נישאת לעד שהעיד לה"**, אם האשה האמינה כל כך לעד האחד, עד שנישאה לעד שהעיד לה, **"והיא אומרת"**, והאשה אומרת: **"בריא לי שמת"**, אני יודעת בוודאות שהוא מת, **"הרי זו לא תצא"**, היא אינה צריכה לצאת. היא יכולה להאמין לעד האחד.

ר' יצחק: זה דומה למה שלמדנו קודם.

ר' יואל אשר: כי במקרה כזה, העד האחד מכניס את עצמו לסכנה גדולה, שיהיה ולד ממזר או שתהיה "תצא". אנו מאמינים שהוא עשה הרבה יותר, הוא נאמן הרבה יותר מן העד האחד האחר, כי יש לו את החומר שהחמרת עליה בסופה. זה מועיל משהו. יש לו "עור במשחק", כמו שאומרים.

הכחשה של שני עדים כנגד עד אחד, והחילוק בין כשרים לפסולים

ר' יצחק: "באו שנים ואמרו",

ר' יואל אשר: מה שנעשה רק

ר' יצחק: ספק, או אם נישאת לעד מועיל,

ר' יואל אשר: זה שנישואיו עמה נותנים לו נאמנות, הוא מתעלה עכשיו מסתם עד אחד לעד אחד בעל נאמנות מסוימת,

ר' יצחק: זה רק כנגד עד אחד,

ר' יואל אשר: אבל אם זה כנגד שנים, אז **"אף על פי שנישאת תצא"**, זה לא מועיל. מה ששאלת: זה כנגד שני עדים, אז זה בוודאי כנגד נאמנות ממש מדאורייתא.

אומר הרמב"ם: **"במה דברים אמורים בשהיה האחד שנישאת על פיו כמו השנים שבאו והכחישו אותו"**, זה שעד אחד כנגד שנים אינו מועיל, הוא רק **"כגון שנישאת על פי איש"**.

ר' יצחק: ההלכה, ה"במה דברים אמורים" מתייחס להלכה שאם באים שני עדים והיא צריכה לצאת, זה דווקא

ר' יואל אשר: כאשר שני העדים נאמנים באותה מידה, הם מאותו סוג

ר' יצחק: קטגוריה של עדים כמו העד האחד.

ר' יואל אשר: "בשהיה האחד שנישאת על פיו כמו השנים שבאו והכחישו אותו כגון שנישאת על פי איש", עד אחד, **"ובאו שנים ואמרו לא מת או שנישאת על פי אשה או על פי עצמה ובאו שתי נשים"**, אז די אפילו ב**"שתי נשים או שני פסולים של דברייהם ואמרו לא מת"**, כי בעצם אשה על עצמה היא הרי בעצם פסולה. ואותו דבר, על פי אשה הוא הרי בעצם פסול, זה רק בא עם איזה צד צדדי,

ר' יצחק: שתי נשים הן בכל זאת גם בעצם פסולות,

ר' יואל אשר: אבל שתי נשים זה יותר מאחת, כמו שאתה אומר, טוב מאוד. אז די אפילו בשני עדים שהם שני פסולים.

"אבל עד כשר אומר מת", אם עד אחד כשר אומר מת, והעד האחד שבא כנגדו הוא עד אחד פסול, או אפילו כמה עדים פסולים, **"ונשים רבות או פסולים אומרין לא מת"**, אהה. **"הרי זה כמחצה למחצה"**. שני העדים לא נעשים חזקים יותר מן העד האחד, וגם העד האחד לא נעשה חזק יותר. מה נעשה ה"כמחצה למחצה"? זה נעשה ספק.

ר' יצחק: הדין הקודם, שבספק היא יכולה להינשא לאחד מן העדים.

ר' יואל אשר: "ואם נישאת לאחד מעדיה", בזה היא מראה שהיא מאמינה לעד מאוד, היא רשאית להינשא לו, **"והיא אומרת ודאי מת"**, טוב מאוד, היא הרי גם אמרה בתורת ברי, נכון, **"הרי זו לא תצא"**. טוב מאוד. אם כן יש כאן שלוש רמות: נאמן לגמרי, נאמן כנגד העד האחד, וכן. לא תצא. "לא תצא" זה דבר מעניין,

ר' יצחק: כן.

ר' יואל אשר: כן. גם לא נכתב "לא תצא" ו"ואם נישאת". אה, לא, "לא תצא" הוא בדיעבד. נכון, כן.

עד אחד כשר כנגד אשה

ר' יואל אשר: "אשה", מה קורה במקרה כזה? **"אשה אומרת מת"**,

ר' יצחק: או היא עצמה. או היא עצמה, האשה אומרת מת, **"בעלי מת, ואחר כך בא עד**

ר' יואל אשר: כשר ואמר לא מת". גם כן אותו דבר, **"הרי לא תינשא"**, כי עד אחד כשר חזק יותר מעד אחד פסול. אה,

ר' יצחק: החידוש הוא... קודם היה לנו עד אחד כנגד עד אחד, אבל הפעם זה עד כשר כנגד עד פסול, והוא אכן חזק יותר. אה, אה, זה החידוש.

ר' יואל אשר: ואף על פי שיש לה הרי את החזק של "היא יודעת",

ר' יצחק: לא, אם כן ההלכה היא כך. כלומר, קודם למדנו שאם בא עד אחד ואחר כך בא עוד עד, אז העד הראשון יצא ידי חובתו. אם בא עד אחד, ובאים שני עדים, שני העדים צודקים. אם שניהם באים באותו זמן, נעשה ספק, ואז יש לה האפשרות להינשא לאחד מן העדים. ואם מה? אם העד השני הוא עד כשר, אז הוא נאמן יותר; אף על פי ששניהם רק עד אחד, הוא נאמן יותר. ומה זה מחדש? עוד מצב ביניים, שלכתחילה היא אינה יכולה, אבל כשקוראים... לא, לא, לא, זה לגמרי. סליחה. אז זה מועיל.

ר' יואל אשר: מדוע עד אחד כשר עדיף על עד אחד פסול? עד אחד כשר עדיף על עד אחד פסול,

ר' יצחק: כמו שאתה אומר. אבל עד כדי כך שהיא "תצא".

ר' יואל אשר: תצא? אולי מדרבנן? אולי זה לא, הוא לא אומר "הולד ממזר", כך נראה.

ר' יצחק: במקומות אחרים "תצא" פירושו גם הולד ממזר, מי יודע.

ר' יואל אשר: וזה "תצא"?

ר' יצחק: כן. כן, כך אומר הרמב"ם, אולי יש באמת מי שחולקים על זה. טוב מאוד, לא כולם מסכימים להלכה זו. בסדר. הלאה. כ"ב.

הלכה כ"ב: הולכין אחר הרוב בעדים פסולים, והכלל של "שנים כמאה"

ר' יואל אשר: טוב, כך אומר הרמב"ם: **"אשה אומרת לא מת"**, אשה אומרת לא מת, **"ושתי נשים אומרות מת הרי זו תינשא"**, שתי נשים שוות יותר מאשה אחת.

ר' יצחק: מעניין. כאן מצאת בפעם הראשונה

ר' יואל אשר: ששני פסולים יחד שווים יותר, כן. **"וכן אם אמרו עשר נשים לא מת"**,

ר' יצחק: מה קורה

ר' יואל אשר: כשלנשים רבות יש דעות, עשר נשים אומרות לא מת, **"ואחת עשרה אומרות מת"**, מה עושים אז? לא אומרים שזה נעשה כמו שני מחנות השקולים זה כנגד זה, אלא הולכים אחר הרוב. האחת עשרה חזקות יותר מן העשר. **"הרי זו תינשא שאין אומרין שנים כמאה"**, והן אינן כשתי קבוצות שאין סופרים אותן. בעדים כשרים, שנים כמאה, מעניין מאוד. בדיוק, אין דבר כזה. **"אבל בפסולין הולכין אחר הרוב בין להקל בין להחמיר"**.

נראה שבעדים כשרים, מצד הסברא עצמה הולכים אחר הרוב, הרוב חזקים יותר מן המיעוט. אבל לעדים כשרים יש תוקף מסוים של עדים כשרים,

ר' יצחק: זה הכלל, אין דבר כזה ששלושה עדים עדיפים על שני עדים, תמיד אותו דבר, כן. תרי, כלומר תרי כמאה. כן, כמו שאתה אומר, ייתכן שזו הסברא. אפשר לומר אחרת, איננו יודע. איך אפשר לומר אחרת? נבדוק בפעם אחרת. כן.

הלכה כ"ג: הכחשה של שני עדים כשרים כנגד שני עדים כשרים

ר' יואל אשר: טוב. **"שני עדים אומרין מת"**, מה הוא מביא

ר' יצחק: כאן, שני עדים ממש עם הכחשה?

ר' יואל אשר: **"ושנים אומרין לא מת"**, שנים כנגד שנים. ושוב **"הרי זו לא תינשא ואם נישאת תצא מפני שהיא ספק"**, כי זה ספק השקול. שני העדים לא התירו.

ר' יצחק: זה פשוט, נכון? אבל "מפני שהיא ספק",

ר' יואל אשר: היא נשארת בחזקת אשת איש, בעיקרון.

ר' יצחק: כך או כך, זה ספק. הרי יש עדים. לא כתוב כאן כלום כנגד חזקת אשת איש בכל העניין. כל השאלה מתחילה,

ר' יואל אשר: כשאין חזקת אשת

ר' יצחק: איש, השאלה לא מתחילה,

ר' יואל אשר: אז צריך הרי ראיה, להפך, צריך הרי ראיה שהיא נישאה. כל הלכות מת מדברות על אשה שמתחילה כאשת איש. כשאין חזקת אשת

ר' יצחק: איש, אין צורך בכל הדברים האלה.

שיחה: מה פירוש "והיא אומרת בריא לי שמת"?

ר' יצחק: **"ואם נישאת לאחד מעדיה והיא אומרת בריא לי שמת הרי זו לא תצא"**, גם במקרה הזה. גם הכול, בכל פעם שיש ספק, עד עוזר. ה"בריא לי שמת" מכריע היכן, צריך ששניהם, שני הצדדים צריכים להיות בריא, כן?

ר' יואל אשר: שניהם, העד, פשיטא העד,

ר' יצחק: לא, הבעל והאשה. לא, אבל אני אומר, היא צריכה להינשא לעד, היא יכולה להינשא רק למי שגם זה ש

ר' יואל אשר: היא אומרת בריא לי, לא "אני סומכת עליו", היא צריכה גם להביא את הנאמנות שלה,

ר' יצחק: לא! מאיפה הוצאת את זה? היא כן סומכת עליו, אבל הוא צריך להיות זה שהיא נישאה לו.

ר' יואל אשר: לא, בריא לי שמת פירושו שהיא בודקת עוד, יש לה סברות משלה

ר' יצחק: למה היא מאמינה כך,

ר' יואל אשר: שזה תוספת על העד. מן הסתם כן,

ר' יצחק: אבל אינני חושב שזה כתוב ברמב"ם, הרמב"ם הוסיף כל הזמן "והיא אומרת" ו

ר' יואל אשר: היא חושבת שהוא אמיתי, זה החילוק, כשהיא אומרת משום מה בריא לי, היא נישאה לו משום שהיא מאמינה לו, זה החילוק, או שהיא יכולה לומר איני יודעת מה הוא אומר. והרי יש לה את החומר שהחמרת עליה בסופה,

ר' יצחק: כן, כן, אני מבין, אמרתי רק שזה הולך

ר' יואל אשר: בחזרה לכך שלאשה יש נאמנות מסוימת על עצמה,

ר' יצחק: כל ההיתרים מועילים רק אם גם הבעל וגם האשה בטוחים, שהוא עצמו העד, היא אינה יכולה לומר...

ר' יואל אשר: אבל אני אומר, בריא לי, איני יודע אם בריא לי פירושו משום שאתה אומר, משום שבריא לי, מהו בריא לי?

ר' יצחק: מכל מקום, זה לא משנה; ייתכן שלא כתוב שהיא צריכה להביא ראיות נוספות.

ר' יואל אשר: לא, לא כתוב להביא ראיות, אבל מאמינים שהיא נישאת רק כשאינה סומכת סתם, היא יודעת את החומר שהחמרת עליה בסופה.

הלכה כ"ד: עדות אשה אחת לצרתה

ר' יואל אשר: טוב, כ"ד, אומר הרמב"ם הלאה,

ר' יצחק: קודם למדנו שאשה יכולה לומר בעצמה מת בעלי, אבל צרה אינה יכולה לומר, מה קורה בשתי נשים,

ר' יואל אשר: שתי נשים של אותו בעל, למדנו שצרה אינה יכולה לומר בעלך מת. **"מי שיש לו שתי נשים ובאה אחת מהן ואמרה מת בעלי"**, אחת משתי הנשים באה ואומרת מת בעלי, **"הרי זו תינשא על פי עצמה"**, לאשה יש נאמנות לומר מת בעלי כפי שכבר למדנו, **"כמו שהודענו"**, כבר למדנו את ההלכה, את חידוש החכמים שלאשה יש נאמנות על עצמה, אבל **"וצרתה אסורה"**, הצרה לא תהיה מותרת להינשא, כפי שגם למדנו.

חלק א': צרה אחת אומרת "מת בעלי"

ר' יצחק: שתי נשים,

ר' יואל אשר: שתי נשים של אותו בעל, למדנו שצרה אינה יכולה לומר "בעלך מת". **"מי שיש לו שתי נשים"** – על עצמה אבל כן אפשר לומר.

ר' יצחק: "ובאה אחת מהן ואמרה מת בעלי" –

ר' יואל אשר: אחת משתי הנשים באה ואומרת "מת בעלי", **"הרי זו תינשא על פי עצמה"** – לאשה יש נאמנות לומר "מת בעלי" כפי שכבר למדנו; **"כמו שהודענו"** – כפי שלמדנו את ההלכה, את חידוש החכמים שלאשה יש נאמנות על עצמה.

אבל **"וצרתה אסורה"** – הצרה לא תוכל להינשא, משום שגם את זה למדנו, **"שאין צרה מעידה לחברתה"** – שהצרה היא מן הנשים שיש להן חזקת שונאות זו את זו, אין היא יכולה להעיד לחברתה.

אומר הרמב"ם: **"ואפילו נישאת זו תחילה"** – אפילו אם הראשונה כבר נישאה, **"אין אומרין אילו לא מת בעלה לא היתה אוסרת עצמה עליו"** – גם אין אומרים, לאשה השנייה אין אומרים: "גם את מותרת; כיון שהיא מותרת, גם את מותרת, כי זה מראה שהיא באמת עושה כן, שהרי היא עצמה נישאה". חזקת שונאות זו את זו מגיעה עד כדי כך, שלגביה אפשר לומר שאולי היא עושה זאת דווקא מתוך שנאתה: **"שמא משנאתה בצרתה רוצה היא שיאסרו שתיהן עליו"** – אולי היא מוכנה אפילו לקלקל את עצמה, ובלבד שהצרה האחרת –

ר' יצחק: תהיה תצא מזה ומזה.

חזקת השנאה מול "אין אדם מקלקל עצמו" ("תמות נפשי עם פלשתים")

ר' יואל אשר: שמע נא, זו הפעם השנייה שאנו רואים את ההלכה של "תמות נפשי עם פלשתים". איננו אומרים שאדם לא יקלקל את עצמו; מתוך שנאה אדם כן מקלקל את עצמו.

ר' יצחק: איפה מצאת את זה בפעם הראשונה? איפה ראינו זאת קודם?

ר' יואל אשר: היה לנו את זה בהלכות, בפעם הקודמת שכבר למדנו פעם את הנשים ששונאות זו את זו לגבי גירושין.

ר' יצחק: כן? כאן כן,

ר' יואל אשר: לא, לא, כבר היה לנו את זה בהלכות.

ר' יצחק: כן, אבל שם היה תמיד –

ר' יואל אשר: אבל שם גם היה כתוב הדבר שהיא מוכנה ל"תמות נפשי עם פלשתים". איפה היה לנו את זה?

ר' יצחק: אולי התכוונת –

ר' יואל אשר: לא, לא התכוונתי. ברמב"ם זה בוודאי לא היה כתוב במפורש.

ר' יצחק: זה לא היה כתוב במפורש, אבל היה כתוב הדבר שאפילו כשהיא כבר הלכה בעצמה. ובכלל הוא אומר, איפה היה כתוב בפעם הראשונה חמש הנשים ששונאות זו את זו? היה כתוב באותו עניין –

ר' יואל אשר: באיך קוראים לזה? בכך שאינן נאמנות לומר "בפני נכתב". שם היה כתוב שהנשים שאין להן נאמנות לומר מת בעלה, בפרק ט' –

ר' יצחק: אינן נאמנות לומר, כן. איני יודע, לא, בפרק ז' נדמה לי שזה היה. פרק ז', כן. "אלו הנשים", כן. זה לא היה כתוב בפשטות, זה לא היה כתוב במפורש. פרק ז', איפה? ה"יבמתה אפילו היתה אחותה", אולי זה הענין. הרמב"ם אומר "אפילו היתה אחותה", הוא אמר דבר כזה, אולי דבר כזה. או "אפילו היתה צרה", אתה מבין? הרמב"ם אמר שם דבר כזה ברשימה, שם הוסיף משהו כזה, איך קוראים לזה? חמותה, אבל יש איזה חידושים כאלה בזה. הוא אמר "יבמתה אפילו היתה אחותה" למשל. לא, אבל זה לא היה כתוב שם בבירור. הריבויים שהרמב"ם הוסיף, ייתכן שבאחד מהם סוברים כך. אבל זה לא היה כתוב במפורש.

ר' יואל אשר: בסדר.

ר' יצחק: אנחנו עכשיו בפרק י"ב,

ר' יואל אשר: סליחה.

ר' יצחק: בסדר, כן. כן, כן, טוב מאוד.

ר' יואל אשר: "ואפילו נישאת זו תחילה", בסדר, היא מוכנה לקלקל גם את עצמה בשביל זה. חזקה – או יותר נכון, כמו שהוא אמר: חזקת השנאה חזקה יותר מן החזקה "אין אדם מקלקל עצמו". יש כאן שתי חזקות, אבל "שנאה מקלקלת את השורה", כן. היא מוכנה לקלקל את עצמה, ובלבד שתקלקל את השנייה. דבר גדול.

ר' יצחק: עד היכן למדנו כוחה של שנאה. על פי רוב, כשאנשים רבים –

ר' יואל אשר: עם אנשים אחרים, ברגע ש –

ר' יצחק: יש –

ר' יואל אשר: שנאה, זה קורה.

ר' יצחק: כן. בוערת אש, אין זה חידוש גדול. כלומר, מתברר כאן שברוב הפעמים כשאדם נלחם עם אחר, גם הוא נופל. לא תמיד, אבל ברוב הפעמים. כן.

ר' יואל אשר: כמו שאמר אותו חכם סיני: כשאתה יוצא למלחמה, חפור שני קברים. בסדר, כן.

חלק ב': הצרה מכחישה אותה, או אומרת "נהרג"

ר' יואל אשר: "זאת אומרת מת בעלה וצרתה מכחשת אותה ואומרת לה לא מת" – מה הדין? היא אומרת "מת בעלה", והצרה, שאינה נאמנת עליה, מכחישה, היא אומרת "לא מת".

ר' יצחק: מותרת היא להינשא. אה, אותו מעשה של השתיים, כך –

ר' יואל אשר: כשם שהיא אינה נאמנת לעניין –

ר' יצחק: כן, אותו מעשה. כלומר שהיא עצמה אומרת "מת בעלי", זו הכוונה, נכון? כן. כתוב "מת בעלה", אבל הכוונה "מת בעלי", נכון? היא עצמה אומרת, שהרי יש לה נאמנות משלה.

ר' יואל אשר: כן, "מת בעלה" על עצמה, כן. **"וצרתה מכחשת אותה ואומרת לה לא מת הרי זו תינשא"** – הצרה גם אינה מקלקלת לה כלום; **"כשם שאינה מעידה לה להתירה כך לא תעיד לה לאסרה"** – אין היא נחשבת כעד אחד שבא כנגדה. אין לה נאמנות.

ר' יצחק: [[#2]] כאן זה הרי עוד יותר פשוט, שהרי היא אכן רוצה – בזה היא מקלקלת לה שלא תוכל להינשא.

ר' יואל אשר: והיא מקלקלת גם את עצמה עכשיו, בכך שהיא אוסרת את עצמה לעולם.

ר' יצחק: גם אותו דבר. בסדר.

"מת" מול "נהרג" – החילוק בין צרות לעדים (ירושלמי)

ר' יואל אשר: [[#3]] **"זו אומרת מת"** – היא מספרת מעשה מסוים שהוא מת כך וכך. **"וצרתה אומרת נהרג"** – לא המעשה כפי שאת אומרת, הוא נהרג במלחמה, סוג אחר של מעשה. המעשים אינם מתיישבים זה עם זה. אבל **"הואיל ושתיהן אומרות שאינו קיים"** – שתיהן אומרות אותו דבר, שהוא אינו חי.

ר' יצחק: למסקנא זה "אינו קיים", זה מעניין.

ר' יואל אשר: אין אומרים שלמעשה שני המעשים אינם מתיישבים זה עם זה.

ר' יצחק: אם כן, שתיהן יכולות להינשא. מדוע? משום שכל אחת מעידה על עצמה. כן? אין זה בשביל השנייה. כל אחת, שתיהן מודות, נכון. סך הכל, הצד השווה שביניהן הוא שהוא אינו כאן – לא קיים, אינו קיים, הוא אינו כאן.

ר' יואל אשר: כיצד הם הלכו? אין רואים זאת כמכחישות זו את זו. כן, משום שאין צורך לרדת לעומק המילים "מת" ו"נהרג". [[#4]] מדוע? לפי הגירסא ברור שאחת מכחישה את השנייה. כן, ייתכן ש"מת" ו"נהרג" אינו ברור, אין צורך לחפור בתוך המילה. הוא מביא שזה –

ר' יצחק: שזו גמרא ירושלמי, והירושלמי אומר שזה דין בצרות, לא בעדים. טוב מאוד. כלומר, כשיש שני עדים, ודאי זו הכחשה, ואין לך שני עדים. כלומר, אגב, כאן צריך רק... כן, כאן הוא אומר שאם באו בבת אחת. כלומר, אם שני עדים – עד אחד הרי נאמן, כל עד אחד לבדו היה נאמן, אין בזה בעיה. אבל אם שניהם באים יחד, הרי למדנו ששני עדים המכחישים זה את זה ובאים יחד, אינם נאמנים, משום שיש הכחשה.

אילו היו שני עדים שאחד אומר "מת" ואחד "נהרג", והם באים יחד, זו בעיה, משום שאין לנו כאן ראיה אחת שהוא מת, יש לנו שני עדים המכחישים זה את זה. אבל בנשים זה אינו מפריע. מדוע בשתי נשים, בשתי צרות, זה אינו מפריע? בגלל אותה הלכה שהרמב"ם אומר בבירור, שדברי צרה אינם נחשבים. נכון. הוא אומר: **"ולא עשו דברי צרה אצל חברתה כלום"**. דברי הצרה אינם נחשבים, לא להתיר ולא לאסור. ממילא, כל אחת נאמנת, שהרי כל אשה שאמרה מת בעלי או נהרג בעלי, נאמנת לעצמה. אה, צרתך אומרת מעשה שאינו מתאים? אין זה נוגע לכאן כלל.

דיון: קושיית הרשב"א על "נישאת לאחד מעדיה" (הלכות י"א, י"ד)

ר' יואל אשר: [[#5]] טוב מאוד. אני רואה שהרשב"א מקשה קושיא חזקה. אנו לומדים כאן שאם היא נישאה לעד שלה, מותר לה להישאר. למדנו קודם שהעדים אסורים להינשא לאשה, משום שזה ייטול את נאמנותם לגמרי.

ר' יצחק: נו.

ר' יואל אשר: ממילא מוכרח שמדובר שהיו יותר משני עדים, רק אז יהיה העד נאמן.

ר' יצחק: זה באמת קשה –

ר' יואל אשר: דוחק גדול שצריך לעשות.

ר' יצחק: הרי למדנו שמדובר בעד אחד בהכחשה, איני מבין. היכן למדנו "נישאת לאחד מעדיה"?

ר' יואל אשר: כן, אפילו בעד אחד בהכחשה, נכון?

ר' יצחק: איני תופס, עד כשר אומר מת – הוא היחיד שאמר כך, למשל בהלכה י"ד ובהלכה י"א.

ר' יואל אשר: "הרי זו לא תצא", נכון.

ר' יצחק: איך ייתכן? למדנו את אותה הלכה ב"בפני נכתב", האם למדת אותה גם ב"מת בעלי"? ב"בפני נכתב" זה כן היה כתוב כך: "לא ישא את אשתו". ייתכן שהכוונה שזה אכן תלוי באותה הלכה? אולי זה תלוי באותה הלכה, לא ייתכן?

ר' יואל אשר: הרי הוא אומר ש – אני מבין את הקושיא: מי שאומר "מת" לא יישא אותה.

ר' יצחק: משום שחוששים שבשביל זה הוא אומר. אבל אולי באמת זה תלוי באותה הלכה. אולי כל ההלכות האלו מדברות שזה תלוי באותה הלכה. לא כתוב שמחלקים אותן בגלל אותה הלכה, כן? אותה הלכה אולי אינה מספיקה לומר שהוא צריך לצאת,

שהיא צריכה לצאת. זו באמת קושיא טובה, איך ייתכן? זה באמת מוזר.

בסדר, עד כאן המעשה. רגע, נחשוב: מהי לכאורה הסברא מדוע "זו אומרת מת וזו אומרת נהרג", מדוע הצרה השנייה אומרת "נהרג"? משום שהיא חושבת שבכך תפעל נגד הראשונה.

תירוץ המגיד משנה והמקור בפרק י'

ר' יואל אשר: [[#6]] לא, המגיד משנה אומר שהרמב"ם אמר רק שלכתחילה לא יינשאו, לא כעניין של נאמנות. זה שאסור להינשא, שה –

ר' יצחק: עדים אסורים –

ר' יואל אשר: להינשא לה, הוא רק לכתחילה.

ר' יצחק: וראינו כן משהו דומה.

ר' יואל אשר: זה לא היה עניין של נאמנות.

ר' יצחק: כן, אני מבין, ראינו עוד –

ר' יואל אשר: דומה לזה אצל ה –

ר' יצחק: אבל ב"בפני נכתב" ראינו במפורש כך, לא? שאם עברו –

ר' יואל אשר: נכון, נכון, נכון, "לא תצא" וכדומה.

ר' יצחק: לא, לגבי היכן עוד? ראינו שיש כמה הלכות כאלו שלמדנו. היכן זה היה, אתה זוכר? היכן הביא הרמב"ם את אותה הלכה?

ר' יואל אשר: אני חושב בעדים, ב"בפני נכתב", נכון? בפרק ז' –

ר' יצחק: ח' בערך. למדנו רשימה שלמה של אנשים שאסורים להינשא, נכון? שמי שהתיר את הנדר וכדומה, כן?

ר' יואל אשר: אה, צודק, צודק.

ר' יצחק: כן. לא בפרק ח', אולי אחר כך, לא בפרק ז', איני זוכר. אני צריך לבדוק כאן. איך זה היה כתוב? מה כתוב שם בפרק י', אתה רואה? בפרק י' היה כתוב: **"המביא גט... והמעיד באשה להשיאה... הרי אלו לא ישאו... ואם נשאו לא יוציאו"**. אה, כתוב במפורש: **"וכולם אם נשאו לא יוציאו"**. אם כן זה מתיישב היטב.

ר' יואל אשר: שתי הסוגיות מתיישבות היטב.

ר' יצחק: כן, מה הקושיא?

ר' יואל אשר: אולי לרשב"א יש גירסא שגם בדיעבד לא. כן, זה מתיישב היטב.

ר' יצחק: בסדר.

ר' יואל אשר: עד כאן פרק י"ב.

Generated by Shiur Upload Automation